İSMET ÖZEL
CUMA MEKTUPLARI
IV

biz iktidara gelince • kim daha müslüman • imkanların mümkünleri mümkünlerin imkanları • sizin mümkünleriniz düşmanlarınızın imkanlarıdır • türkiyenin vazgeçilmezliği • neyi birleştirip neyi ayırmalı • ayın onbeşine kadar yeni bir şey yok • 12 eylül muhafızları zor durumda • üçüncü dünya savaşı ne zaman olup bitti • kirlenmiş bilinçlerin savaşı • savaşa hayır ama barışa da hayır • davanız varsa dostlarınız da vardır • müttefikler haklı olabilirler mi • laik değilim çünkü müşrik değilim • fifti fifti kırışalım • biraz dertleşme, ama ağlaşma değil • daha az nitelikli daha çok ayırımcı • sistemin anasının nikahı • kime karşı laiklik? kimin için demokrasi? • gerektiğinden dolayı değil, gerçekliğinden dolayı • yiğidin hakkını yemek için • devlete bir millet dersi verelim • aslını mı, faslını mı seçiyorsun?

ÇIDAM YAYINLARI

CUMA MEKTUPLARI
IV

İsmet Özel

Çatalçeşme Sk. Üretmen Han
Kat: 1 No: 106
Cağaloğlu/İSTANBUL
✆: 513 65 16

ÇIDAM YAYINLARI
Telif Eserler: 15

Dizgi-Kapak: Aycan Grafik 526 86 89
Baskı - Cilt: Bayrak Matbaası
Birinci Baskı: Temmuz 1991

biz iktidara gelince • kim daha müslüman • imkanların mümkünleri mümkünlerin imkanları • sizin mümkünleriniz düşmanlarınızın imkanlarıdır • türkiyenin vazgeçilmezliği • neyi birleştirip neyi ayırmalı • ayın onbeşine kadar yeni bir şey yok • 12 eylül muhafızları zor durumda • üçüncü dünya savaşı ne zaman olup bitti • kirlenmiş bilinçlerin savaşı • savaşa hayır ama barışa da hayır • davanız varsa dostlarınız da vardır • müttefikler haklı olabilirler mi • laik değilim çünkü müşrik değilim • fifti fifti kırışalım • biraz dertleşme, ama ağlaşma değil • daha az nitelikli daha çok ayırımcı • sistemin anasının nikahı • kime karşı laiklik? kimin için demokrasi? • gerektiğinden dolayı değil, gerçekliğinden dolayı • yiğidin hakkını yemek için • devlete bir millet dersi verelim • aslını mı, faslını mı seçiyorsun?

BİZ İKTİDARA GELİNCE

Türkiye'de Müslümanların siyasi güç olarak ortaya çıkması ülkenin bir demokratik işleyişe kavuşması sonucunda gerçekleşmiştir ve demokratik işleyişe yapılan her menfi müdahale Müslümanların siyasi gücünü kırmayı gözden uzak tutmamıştır. Buna mukabil demokratik işleyişe her yeniden dönüş Müslümanların siyasi bakımdan yapabilirlik alanlarını hızla genişletmiş ve Türkiye'nin demokrasi tarihi boyunca Müslümanların gücünün artması ve demokratik işleyişin devam etmesi birlikte vuku bulan hadiselerden sayılmak zorunda kalınmıştır. Buraya kadar ki akıl yürütmemizi sürdürecek olursak diyebiliriz ki Türkiye'de demokratik işleyiş yürürlükte kaldıkça Müslümanların bir siyasi gücü olacak ve bu güç yönetme sorumluluğunu üstlenebilecek ölçüde büyüyebilecektir. Türkiye'de Müslümanların iktidara gelmelerini önlemenin yolu ya doğrudan demokratik işleyişi ortadan kaldırmakla veya demokratik işleyişi dolaylı yollardan Müslümanların yararlanamayacağı şekle sokmakla mümkündür. Günümüz şartlarında Türkiye'den demokratik işleyişi söküp atmak ihtimal dahilinde görünmüyor. O halde Müslümanların "biz iktidara gelince" diye söze başlamaları akla uygun. Bir sözü söylemenin akla uygun olmasıyla o sözün zamanında ve yerinde söylenmiş sayılamayacağını kabul ediyoruz. Nitekim günümüz şartlarında siyasi düzenlemeleri her elverişli ortamdan Müslümanların yararlanmalarını önleyecek şekilde ayarlama teşebbüsleri kolayca farkedilebilir. Bu yapılanlara bakarak bazı kimseler Müslümanların "biz iktidara gelince" diye söze başlamalarını "çayı görmeden paçayı sıvamak" şeklinde yorumlayacaklardır. Çünkü onlara göre demokratik işleyiş elverse bile Müslümanların iktidarı bütün sözün Müslümanlarda olacağı tarzda kullanmaları çok uzun vadede vuku bulabilir, öte yandan demokratik işleyiş her zaman Müslümanların gücünü kıracak şekilde çarpıtılabilir.

Ben çayı görmeden paçaları sıvamanın yanlış olacağını düşünenlerden değilim. Bence çayı görmeden paçaları sıvamak lâzımdır. Çünkü karşımıza çayın ne zaman çıkacağını bilmek her zaman kolay değildir. Amaç paçaların ıslanmamasıysa onları şimdiden sıvalı tutmanın yararı büyük. Esasen toplumun yoğuruluşunda ve toplumun tamamını ilgilendiren hususlarda bazı hedeflere

varmadan takındıkları tavırlar bakımından insanları iki ana öbekte toplamak seçilecek sağlıklı yolun tespitinde bize yararlı olabilir. Birinci öbekte münavebeli olarak heyecanın ve yılgınlığın sevkettiği insanlar vardır. İkinci öbekte ise bağlanma ve sabır desteğiyle kendi yolunu açan insanlar yer alır. Herhangi bir toplumda bu iki öbekten biri ağırlık taşır, böylece o toplumun hedef seçme ve hedefe yürüme tavrında etkili olurlar. Heyecan ve yılgınlık derinlikten yoksun insanlar dünyasının mayasında hazır bulunur. Daha doğrusu insan olarak hepimizin mayasında heyecana ve yılgınlığa kapılma hazır bekler. Öte yandan bağlanma ve sabır elde edilebilen, ancak iktisab edilirse bir insan özelliği olarak faydalanmamıza açık duruma gelen iki değerdir. Bir toplumun siyasi olgunluğu bağlanma ve sabırdaki mertebesiyle ölçülebilir.

Heyecanlarla çabucak harekete geçen insanlar önlerine çıkan ilk maniada yılgınlığa kapılabilirler. Çünkü heyecanlarla harekete geçen insanların beklentileri küçük çaplıdır. Önlerine çıkan engel bu beklentilerin ele geçmesinin imkânsız olduğunu onlara gösterecek kadar büyük görünür. Dolayısıyla her heyecan peşinden bir yılgınlık getirir. Kolayca coşuverenler, kolayca cayar. Bu insanların hemen ortaya atılıp, hemen vazgeçmeleri şu veya bu yöne sevkedilmelerini de kolaylaştırır. Hem heyecanlanan insanları sevketmek, hem de yılgınlığa düşmüş insanları inkiyad ettirmek zor değildir. Coşanlar ve vazgeçenler kendi üzerlerinde işlem yapılmasını sağlamak için elverişli ortamı kendileri yaratır. Türkiye'deki demokrasinin kırkbeş yılı boyunca iki tip insan Müslümanların heyecana kapılmalarını ve yılgınlık içine düşmelerini bazen siyasi güce, bazen banknota tahvil etti. Birinci tip şöyle düşünüyordu: "Nasıl olsa Türkiye'de bir Müslüman yönetimi gerçekleşemez. O halde Müslümanların duygularını okşamakta ve onları bazı avuntulara salmakta beis yoktur. Böylece Müslümanlar gayri-İslâmî bir hayatın gereklerini İslâmî bir beklenti sebebiyle yerine getirirler. Onların duygularını okşamış olmakla da siyasi bir pozisyonu elde tutmak kolaylaşır." İkinci tipin düşünceleri de şöyleydi: "İslâmî düşünceleri yönetimden uzak tutmanın yolu Müslümanları yürürlükteki yönetim kalıplarına hizmet eden pozisyonlara yerleştirmekten geçer. Böylece Müslümanların kişi olarak beklentileri, inançlarının gereğini yerine getirmenin önüne geçmiş olur. Gayri-İslâmî bir hayatın çerçevesini koruma yükü de Müslüman kimliği taşıyor diye bilinen insanların omuzlarına yıkılabilir."

En az kırk yıl süren demokrasi tecrübesi boyunca yukarıda belirttiğimiz iki tip insanın hesapları kısmen onların lehine sonuçlar verdi. Heyecanlara ve yılgınlıklara kapılan Müslümanlar bu tiplerin avı haline gelebildiler. Ama her şey bundan ibaret değildi. Sadece İslâm adına istismar peşinde olanlarla,

Müslümanlıkları istismar edilenler dolayısıyla dünden bugüne gelinmiş değil. Bizi dünden bugüne getirenler ve bize "biz iktidara gelince" diyerek söze başlama imkânı verenler kırk yıllık süreci farklı bir boyutta yaşayanlardır. Onlar Türkiye'deki siyasi hayatı olgunlaştıranlar, bağlılık ve sabırlarıyla ülkenin bir İslâmî dönüşüme hazırlanmasını sağlayanlardır. Acaba bu kişileri tek tek teşhis etmek mümkün mü? Böyle bir çabanın sonuç verebileceğini iddia etmek zor. Çünkü Türkiye'de bağlılık ve sabırlarıyla İslâmî bir dönüşüm imkânını büyütenler adı sanı duyulmuş insanlardan oluşmuyor. Daha çok itikad ve ibadetleriyle ağırlıklarını hissettiren insanlar bunlar. Şahıslarından çok fiilleri şöhret sahibi onların. Ama yaptıklarının etkili oluşunda başka bir husus da dikkate değer: Kuşaktan kuşağa devralınan bir tavrın temsilcisi bu Müslümanlar ve hayatlarının Müslümanlığa hasrettikleri kısmıyla temayüz eden bir özellikleri var. Bu yüzden Türkiye'de demokratik işleyiş süreci içinde su yüzüne çıkan belirgin bir eğilim sözkonusu.

Demokratik işleyiş devam ettikçe belli bir güce, belli bir arınmaya ulaşan bu eğilim çoğu zaman sanıldığı gibi bir "muhafazakârlık" tepkisi olmaktan iyiden iyiye uzaktır. Elbette, Türkiye'de Müslümanlığın geçmişten devralınan bir damarı var ve toplumun derinlerinden yükselen bir değerler manzumesinin ete kemiğe bürünüşü günümüzdeki Müslümanlıkla yakından ilgili. Ne var ki bir bilinç düzeyi olarak Müslümanlık Türkiye’de değişen dünya dolayısıyla sahip olunan bir kavrayış bölgesinde ve dünyayı değerlendiriş, yeniden yorumlayış alanında serpiliyor. Giderek diyebiliriz ki, Türkiye'de İslâm'ı toplum hayatından silmek için girişilen her teşebbüs başarısız kaldığı oranda İslâm’ın güç kazanmasına sebep oluyor ve Müslümanca eğilimlerin saptırılması için yapılan her hareket Müslümanların daha doğru yönde adımlar atmalarına kolaylık sağlıyor. Belki de, daha başlangıçta hilâfet ilga edilmemiş olsaydı ve ardından Türkiye’de yaşayan insanları İslâm kültüründen koparmaya matuf teşebbüsler uygulamaya konmamış olsaydı Türkiye'de yaşayan insanlar kurtuluşun muhkem âyetlere ve sünnet-i seniyye'ye sadakatle riayet etmekle sağlanabileceği konusunda sarih bir bilince kavuşmada tereddütler geçirme tehlikesine uğrayabilirlerdi. Oysa bugün Türkiye'de yaşayan insanlar olarak biz İslâm'dan uzaklaşmanın neye mal olduğunu ölçebilecek tecrübelere sahibiz. Bu sözlerden çektiğimiz sıkıntı ve acıları memnuniyetle karşılamamız gerektiği sonucunu çıkarmak saçmalığına gitmeyelim, ama çektiklerimizin daha değerli bir hayata yönelmek için bizi donatacağını söyleyebilelim. Nitekim, son kırk yıl Türkiye'de yaşayan Müslümanların her aşamada sağlıklı çıkış yoluna yönelme tarihini kapsıyor. Bir yanda irade ve özlemde bir kesinlik güç kazanıyor, bir yanda bu

kesinliğe varan kişilerin kültür seviyeleri yükseliyor. Belki titiz Müslümanları hoşnut edecek bir gelişmeden söz edilemez ama görmesini bilenler için katedilen mesafe bir haylidir.

Önce şu farkı zihinlere iyi yerleştirmek gerektiği inancındayım: Türkiye'de kurulu düzenin imkânlarından beslenerek işlerini yürütenler ülkenin dışardan telkin edilen rotasına uymaktan fazlasına güç yetiremiyorlar. Sadece yukarıda sözünü ettiğimiz belirgin eğilimin temsilcisi olan Müslümanlardır ki Türkiye'nin kendi kurtuluş rotasını çizme ehliyetine yönelmesi düşüncesinde ısrar ediyor. Dolayısıyla, bu ülkedeki hayat hakkının savunmasını üslenmiş olanlar sadece bu Müslümanlar sayılmalıdır. İki anlayış arasındaki fark, "uzaktan kumanda" yöntemini kabul veya red farkıdır. Yakın geçmişte bu fark Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na girip girmemesi konusundaki düşünceler dolayısıyla iyice belirginleşti. Bilindiği gibi bu konuda Müslümanlar ülkenin yaşama hakkını savunan yegâne taraf olma onurunu taşıdı. Bugün Avrupa Topluluğu konusunda umduklarını bulamayanlar "üzümler ekşi" diyerek farklı görüşler ileri sürebilir. Ama sonuç hepsinin ülke çıkarları bakımından Müslümanları ancak izleyebilecekleri noktasından öteye varmayacaktır. Türkiye'nin dünyada tuttuğu yer konusunda gerçekler açığa çıktıkça Müslümanların öncülüğünü kabulden başka çare olmadığı diğer "aklı evvel" unsurlar tarafından da anlaşılabilir. Daha şimdiden Türkiye'de meselelere çözüm getirebilecek yaklaşımı yalnızca Müslümanların temsil ettiği görülmüş olmalı ki Müslümanların yönetim sorumluluğunu doğrudan üstlenmelerine engel olacak formüller aranıyor. Bulunacak herhangi bir formül acaba İslâm düşmanlarının istediği sonucu istihsal eder mi? Bu zayıf ihtimaldir. Bu yazının başında da belirttiğim gibi Türkiye'de Müslümanların yönetim sorumluluğunu üstlenmelerine engel olacak kestirme formül demokratik işleyişten ya tamamen vazgeçmek veya seçim kanunu da dahil bazı kanunları Müslümanları siyaset dışı bırakacak şekilde yeniden düzenlemektir.

Müslümanların Türkiye'de vazgeçilmez siyasî güç haline gelişlerine ne bir zorlama, ne de bir ısmarlama sonucudur. Müslümanlar Türkiye'de tabii bir seyir takib eden bir siyasî oluşumun gerektirdiği ağırlığa sahiptir. Bu sebeple siyasî arenadan tasfiye edilmeleri ancak ağır sosyal yaraların karşılığında mümkün olabilir. Olayın başlangıcı 1950-1960 arasında devletle millet arasında organik bağın ancak din dolayımından geçerek kurulabileceğinin hem iktidar ve hem de muhalefet tarafından anlaşılmış olmasına kadar uzanır. DP, Nurculara, CHP Ticanîlere hangi gözle bakmış olurlarsa olsunlar Müslümanların bu on yıl boyunca ne gibi gelişmelere fidelik ettikleri hiç şüphesiz endişe konusuydu.

Demokrat Parti yönetiminde geçen on yıllık süre Türkiye’de Müslümanların dünyayı değerlendirmede ilk açılımı yaşadıkları dönemdir. Ortada ne bir şeriatçı örgüt, ne devletin yapısının yeniden ele alınma önerisi vardır. Fakat ülke insanları kimliklerini yeniden bulmanın yeni imkânlar doğurduğunu farketmişlerdir. O dönemde bu son derece bulanık bir İslâmî bilinç olarak belirmişse de Müslümanlar açısından en büyük kazanç büyük çoğunluğun ülkenin kaderinde söz sahibi olabilecekleri düşüncesini doğurmasıyla elde edilmiştir.

27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında açılan dönem karar alma ve ülkeye yön verme gücünü bürokrasiye iade etme çabalarına dönüktü. Fakat bu çabalar doğrultusunda yapılan düzenlemelerden Müslümanlar göze batmayacak bir şekilde istifade ettiler. 1970 yılına gelindiğinde Türkiye'deki İslâmî anlayış genel "sağcı" bünyeden farklı bir siyasî anlayış taşıdığını vurgulayacak bir arınmanın ilk adımlarını attı. 12 Mart 1971 askerî müdahalesi Türkiye'deki İslâmî uyanışın durdurulmasını sağlayamadı. 1973 seçimleri Müslümanların önemli bir siyasî potansiyeli temsil ettiklerinin göstergesi oldu. Fakat bu potansiyelin kararlı ve bağımsız bir siyasî alternatife dönüşmesi ancak Müslümanların herhangi bir müsaadeye mazhar olmaksızın da kendi yönetim güçlerini üretmeye çalışmaları sonucunda doğmuştur. 12 Eylül 1980 darbesi Müslümanların sadece yönetilen bir kalabalık olarak denetim altında tutulmalarına matuf çabalar gösterme gayretkeşliğinden geri durmadı. Böyle çabaların verdiği netice Türkiye'de itikadî bütünlüğüne saygısını kaybetmemiş Müslümanların kendi güçlerine güvenmekten başka yol kalmadığını anlamalarıdır. Sözün kısası Türkiye'de Müslümanlar siyasî seçmeleri bakımından bir berraklaşma süreci yaşamışlar ve bu hususta rakip güç tanımayacak ölçüde sarahate kavuşmuşlardır. Bundan böyle Türkiye'de Müslümanlığı devre dışı bırakarak bir siyasî üstünlük elde etmeye çabalayan bir kadronun yönetime talip olması ihtimal dışı denebilir.

Bütün mesele Müslümanların sırtları sıvazlanarak bir kapana kıstırılıp kıstırılmayacağında düğümleniyor. Çünkü Türkiye'de Müslümanların şu veya bu yolla iktidarı dünya sisteminin lehine kullanılabilmesi ihtimal dışı değil. Dünya sisteminin ajanları Türkiye'deki bir Müslüman yönetimi önce kendi sağlık şartlarını temin için kullanmaya gayret edecektir. Bunu yapamadığı zaman deneyeceği yol sistemin işleyişine engel çıkarmayacak bir yola Müslümanları sevketmek olabilir. Böylesi tehlikelerden salim kalmanın çaresi nereden nereye gelindiğinin unutulmamasındadır. Unutulmaması gereken bir başka husus da hangi yolun, kimlerle, ne şekilde yüründüğüdür. Heyecan ve yılgınlığa kapılanlarla bağlılık ve sabır gösterenler arasında bir ayrım yapma dirayeti

gösteremeyen kimseler kırk yılın kazancını bir kaç günde heba etme tedbirsizliğini gösterebilir. Dereyi görmeden paçaları sıvamanın önemi burada.

KİM DAHA MÜSLÜMAN

Önümüzdeki yıllarda dünya hangi siyasi renkleri taşıyacak? Serbest piyasa ekonomisinin ve bu ekonomiyi yönlendiren sermayenin seksenli yıllarda başlattığı atak doksanlı yıllara ilk adımlar atıldığında mutlak başarısını elde etmişti. Ama bu başarı çözümü zor bir meseleyi de beraberinde getirdi. Eğer sistem iyi işler ve çok sayıda insana maddi kazanç teminatını asgari seviyede sunabilirse bu insanlar maddi sayılmayan kazançlarını artırma yoluna gidecekler ve böylece insanlar arasındaki kültür farkları, din konusundaki ayrılıklar ön plana çıkabilecek. Serbest piyasa ekonomisi tarafından bir seviyede sağlanan homojenleşme ve standartlaşma, bir başka seviyede heterojen unsurların güç kazanmalarına ve aykırılıkların yaşama alanı bulmalarına sebep olacak. Yani sistem iyi işlediği oranda kendine zorluk çıkaracak gelişmelere de hız kazandırmış olacak. Öte yandan, sistem kötü işler de insanlara maddi kazanç teminatı verme gücünü göstermezse, bu taktirde iktisadi anlamda yeni bir orman kanunu yürürlüğe girmiş olacaktır. Bu ihtimalin gerçekleşmesi herkesin herkese karşı olduğu bir kör döğüşüne kapı açabilir. Kısaca, aç ayı oynamaz hükmü doğru olabilir, ama tok ayının da sadece kendi beğendiği havaya uyup oynama hevesi doğabilir.

Dünya sisteminin son ataklarından ötürü karşılaşacağı zorlukların ilk belirtileri belki bizim ülkemizde şimdiden görülüyor. Türkiye'ye hem dünyada doğan yeni serbest yapılanmayı taşımak gerektiği kabul ediliyor, hem de bu serbestinin sonuçları endişeyle karşılanıyor. Endişelerin odak noktası: "laiklik". İnsanların dinî inançları dolayısıyla uğradıkları baskılardan kurtulmaları dünyadaki son değişmelerde bayraklaştırılan kavramlardan biri idi. Türkiye'de İslâmî tavır ve davranışların serbestçe ve özgürce sergilenmesi bir yönüyle dünyadaki değişmenin ülkeye taşınması anlamına gelebilir. Fakat bu yapılacak olursa memleketimizde uzun yıllardan beri yürürlükte kalan kendine mahsus lâiklik uygulamasının sona ermesi de sözkonusu olabilecek. Batı'dan gelen etkilere kapılarını kolayca açmayı kabullenen Türkiye acaba neden din özgürlüğünün bütün boyutlarıyla benimsenmesini sağlayamıyor? Acaba neden ekonomik alanda bir kaç kararname ile gerçekleştiriliveren düzenlemeler

Müslümanların haklarının tanınması alanına teşmil edilemiyor? Din özgürlüğü ve lâiklik zıtlaşması gibi görünen bu meselenin Türkiye'de çapraşık hale girmesinde iki etken rol oynuyor. Bu iki etken dolayısıyla Türkiye dünyada kendisine metropol tarafından biçilen yer ile toplumun yaşama gücü arasındaki çatışmaya ilişkin bir bunalımı yaşıyor.

Etkenlerden biri ve birincisi lâikliğin Türkiye'nin modernleşmesinde ve her aşamada Batı'ya entegre oluşunda üstlendiği fonksiyondur. Cumhuriyet dönemi boyunca ve demokratik işleyişin benimsendiği yıllardan bu yana lâiklik Batı'dan yükselen her yenilik dalgasının ülkemiz için bir yer bulmasını kolaylaştıran bir anlayış kalıbı olma görevini üstlenmiştir. Türkiye'nin gerek idari yapısında, gerekse sosyal çerçevede bir değişikliğe gidildiğinde yapılan değiştirmenin bünyeye uyup uymadığı, toplumda bir tepki doğurup doğurmayacağı sorulma gereği duyulmadıysa, bunun sebebini lâiklik ilkesini peşinen kabul edişte aramak gerekir. Sözün gelişi, Türkiye NATO'ya girerken kimsenin aklına böyle bir gayr-i Müslim ittifaka dahil olmanın şer'î delilini aramak gibi bir husus takılmamıştır. Laiklik Türkiye'nin Batı dünyasıyla her alandaki bağlantısının bir öntedbiri sayılan görevini her zaman başarıyla yerine getirmiştir. Şimdi bu başarılı mekanizmayı işlemez hale sokmak ne Türkiye'nin Batı ile şimdiye kadar olan ilişkilerini kaçınılmaz sayanlar, ne de Batı'nın Türkiye'ye daha fazla nüfuz etmesini bekleyenler için kolay değildir. Durumu çapraşıklaştıran husus Türkiye'ye mahsus lâikliğin artık kullanılamaz bir mekanizma sayılmasını öngören akımın da, Batı çıkarlarını daha güvenilir esaslara bağlamak isteyenlerin ortaya çıkardığı bir akım oluşudur. Yani son liberalleşme dalgası anti-demokratik özellikler gösterdiği oranda laiklik ilkesini sakıt ve sabık kılma yönünde yükselen bir dalgadır. Türkiye bugüne kadar uygulandığı şekliyle laik bir yönetimde ısrar ederse Batı ile bütünleşmesini gerçekleştiremez, buna mukabil laik bir yönetimden vazgeçerse Batı'dan değerler nakletme faaliyetine devam edemez.

Türkiye'de laikliğin din özgürlüğüne engel teşkil edecek şekilde yorumlanmasıyla ortaya çıkan bunalımın ikinci etkeni ülkemizde İslâmî tavır ve davranışların yaygınlaşmasında son dönemdeki liberalleşme eğiliminin sadece hızlandırıcı bir katkıda bulunduğu ve fakat Müslümanların sosyal ve siyasi alandaki artan etkinliğinin sebebini daha derinlerde arama gereğidir. Eğer Türkiye'de İslâmî etkinlik dünyada piyasa ekonomisinin zaferiyle birebir mutabakat halinde olsaydı çapraşık bir mesele doğmayacak, laiklik ve din özgürlüğü zıtlaşması bir bunalıma dönüşmeyecekti. Son dönemin tanıdığı serbestiyetin bir türevi olarak Müslüman talepleri denetim altına alınabilecek ve

yine piyasa şartlarının gereği sayılabilecek bir mecrada seyrettirilebilecekti. Ne var ki Türkiye'de zaten İslâmî taleplerin bir geçmişi vardı ve zaten bu alanda bir yetki ve etki genişlemesinin süreci yaşanıyordu. Yani toplumun organik tepkisiyle dünya şartlarının kurumsal düzenlemeleri arasında gerçekleşen bir tevafuk yaşanıyor Türkiye'de. Bu yüzülen manipülasyon amacıyla yapılan müdahale hemen gerçek bir temele oturma gücü gösterebiliyor ve kendiliğinden yükselen hak arama taleplerine engeller koymak güçleşiyor. Batı'dan dayatılan serbestiyeti savunanlar bir tarihî hesaplaşmayı istemiyor. Tarihî hesaplaşma gündeme gelmeksizin serbestiyet yürürlüğe giremiyor.

Müslümanların toplum hayatında hangi yeri tutacağı, laiklik uygulamasının hangi şekli alacağı ve liberalleşmenin ne türden demokratik esaslara oturtulacağı bilinemediği için Türkiye'nin siyasi rotası çok dolambaçlı bir biçim almak zorunda. Bütün bu karmaşıklığa rağmen kendini ülkenin yönetimine aday gören her siyasi güç ister istemez iki konudaki görüşlerini kabul edilebilir bir tarzda formüle edecek. İslâm karşısında tutumu nedir? Lâiklik karşısında tutumu nedir? Bunlardan yalnızca birini belirtip diğerini susarak geçiştiremez. Çünkü halktan oy, devletten yetki alacak. İşte bu iki mecburiyet Türkiye'deki siyasi partileri ortak bir tutuma mahkûm etmiş gibidir. Bütün siyasi partiler halkın karşısında Müslümanlığı savunan bir edayı benimsemiş görünecekler, devletin karşısında da laikliği en iyi kendilerinin koruyabileceğini ispat telâşına düşecekler.

Siyasi partiler halktan oy alabilmek için İslâmî görüşlere yatkın bir tutumu benimsemek mecburiyetinde mi? Bir siyasi partinin ekonomik ve sosyal teklifleri, çözüm yolları siyasi yarışmada kazançlı çıkmasına yetmeyecek mi? Neden önümüzdeki genel seçimlerde merkezdeki mesele şeriat/laiklik konularında odaklansın da insan hakları, piyasa şartları ve benzeri konular çevresinde kümelenmesin? Bu soruların kestirme cevabı şu: Türkiye bugün geldiği noktada kültürel çözümlerini iktisadi çözümlerinden ayrı tutarak sonuca götüremez durumdadır. Yani şeriat konuşulurken insan hakları konuşulacak, piyasa şartları konuşulurken din eğitimi söz konusu olacak. Böyle olmaması için mutlak bir otoritenin konuyu sınırlayacak tedbirleri alabilmesi gerekirdi. Bu tedbirleri alabilme gücünü gösteren otorite de rahatlıkla kendi çözümlerini dayatabilirdi. Ama bugün tartışmaya konu olan herşey yürürlükteki çözümlerin derde deva olamayışı yüzündendir. Türkiye'de sadece bazı partilerin Müslümanların oylarına talip oluşu ve bazılarının ise oylarını Müslümanlığa uzak durmak suretiyle artıracağını hesaplaması Türkiye'de kesin bir kamplaşmanın yürürlüğe girdiğinin işaretidir. Sonu iç savaşa varabilecek böyle bir kamplaşma ülkemizde gerçek temellere sahip değildir. Görünen odur ki, bir

yıl erkene alınmadığı takdirde 1992'de yapılacak genel seçimlerde bütün siyasî partiler "kim daha Müslüman" yarışına gireceklerdir. Aynı yarışın diğer yüzü "kim daha lâik" şeklinde yürütülecek. Ne var ki Müslümanlık yarışı alenen ve bazan şatafatlı yapıldığı halde, lâiklik yarışı gizlice ve bazen ittifaklar aracılığıyla yapılacak.

Kendini Müslüman, hem de daha Müslüman kabul ettirme yarışının önümüzdeki genel seçimlerde bütün siyasî partilerin katılacağı bir yarış olacağını niçin öne sürüyoruz? Acaba Türkiye'de halkın çoğunluğunu harekete sevketmeye muktedir bir İslâmî hareket mi var? Hayır, ülkemizde böyle bir toplu girişimden söz etmek mümkün değil. Daha da ötede, Türkiye'de siyasî başarı elde etmenin asgari şartı halkın yerleşik duygularını okşamaktan, muhafazakârlığa taviz vermekten geçmiyor. Siyasî partiler Müslüman görünme yarışına girmeyi kaçınılmaz kabul ediyorlar, çünkü Müslüman görünmekten imtina etmek, böyle bir özelliği kendinden uzak tutmaya çalışmak bir siyasî gücün büyük çoğunluğun nazarında "şüpheli" sayılması için yeterli. Sarahaten anlaşılması gereken husus şudur: Müslüman görünmeye dikkat eden siyasî güçler aynı zamanda "İslâmiyeti" öne çıkarmaya çaba harcayan unsurlar değildir. "Ben başkalarından daha Müslümanım" bildirisini vermeye çalışan siyasî parti gerçekte "ben hain değilim" veya "ben Türkiye'nin düşmanlarının bir maşası değilim" deme gayreti içindedir. Yani hain ve maşa olmadığını bir başka yolla ispat etme imkânı ele geçirebilirse Müslümanlık yarışına girmekten geri durabilir. Ama artık Türkiye öyle bir siyasî çizgiye oturmuş haldedir ki, bir siyasî gücün Müslümanlığı tescil edilemiyorsa ülke insanları tarafından kabul edilirlik berâtı da elinden alınmış oluyor.

Derinden akan bilinç şunu söylüyor: "Müslüman değilse bizden değil." Asıl önemli nokta dile getirdiğimiz derin bilincin bir toplumsal kalıntı, bir gecikmiş bilinç olmadığıdır. "Müslüman değilse bizden değil" anlayışı Türkiye'nin batılılaşma serüveni içinde edinilen tecrübelerden doğmuş bir toplumsal taslaktır. Bu toplumsal taslağın içinde inkişaf etmemiş bir biçimde yeni bir hayat özleminin izdüşümü yer almaktadır. Kavga da bu alanda kopuyor zaten. Sağcı ve solcu hedef gözetenler Türkiye'de yaşayan insanın yapısında oluşturduğu taslağı sağcı veya solcu bir modele bağlamak, bağımlı kılmak için gayret sarfediyorlar. Her ikisinin de titizlikle üzerinde durduğu husus ise Müslüman çoğunluğun geliştirdiği taslağın kendi muhtevasını bulmayı başarması, yani yaşanılan hayatla itikadî değerler arasındaki irtibatı kurabilmesidir. Türkiye'de doğan "rudiment" (mebâdî) haldeki bilincin sağcı veya solcu hedefler adına istismar edilmemesi halinde Müslüman çoğunluk dünya sisteminin değirmenine su taşımak yerine

kendi tarlasını sulamayı akıl edebilir. Metropolden yönlendirilmeyi beklemeden kendi istikametini seçebilir. Bunun en göze çarpan belirtisi devlet-millet zıtlaşmasının birlikte verim elde etme çabasına dönüşmesidir. Sağdan ve soldan "şeriat tehlikesi" yaftası altında yükseltilen avazın dayanağı da budur.

Haklı olarak soracaksınız: Türkiye'nin yönetiminde söz sahibi olup da sağcı veya solcu hedefler gözeten zümreler kendi hedeflerine doğrudan hizmet edebilecek toplum katmanlarını daha etkin ve daha yaygın kılmak suretiyle istedikleri sonucu elde edemezler mi? Onların mü'minlere ve müslimlere karşı bir Müslümanlık yarışına girmeleri çok mu zorunlu? Eğer Türkiye'nin batılılaşma ve modernleşme çizgisi kendi içinde tutarlılık arzeden bir düşünce dünyası, ülkeye has bir kimliği ifade gücüne sahip bir insan tipi ortaya çıkarmış olsaydı; kuşku yok ki Müslümanların bütün etkinliğini yok etme gayesine matuf bir plânın uygulanmasına tanık olacaktık. Elbette o zaman siyasî partiler Müslümanlık yarışına girmekten ziyade hiç bir İslâmî motifin araya sokulmadığı bir siyasî ortamda faaliyet göstermeyi tercih edeceklerdi. Oysa Türkiye akim kalmış teşebbüslerin üstüste yığdığı meselelerin ülkesi. Türkiye'nin batılılaşması ve modernleşmesi bir kültür yapısının terkedilmesiyle yürütülmüştür, ama yeni bir yapı kurulamadığı için bir bakıma sokakta kalınmıştır. İşte bu ortada kalışın çaresini getirenler yalnızca Müslümanlar olduğu için bütün siyasî güçler getirilen çareyi kendi istifadelerine açık kılmaktan başka bir yol göremiyorlar. Onların Müslümanlık yarışına girme mecburiyeti gerçekten güvenebilecekleri bir toplum katmanına sahip olmayışlarından, hatta mü'minler ve müslimler dışında kalan unsurların da kendilerini yeni taleplerle zorlayışlarından doğmaktadır.

Dolayısıyla mesele gelip toplumun bütünüyle bir kurtuluş yoluna girip girmeyeceğinde düğümleniyor. Bir kurtuluş yolu aramak başlı başına bir İslâmî talep haline dönüşüyor. Çünkü İslâmî beklentileri olmayan insan topluluklarının yeni bir hayat tasarımı öne sürmek yerine yürürlükteki yaşama yollarının onarılması, aksayan yanlarının giderilmesi ve en fazlasıyla bu yolların çeşitlendirilmesinden başka bir beklentileri yok. Demek ki sağcı ve solcu hedef gözetenler ancak tutucu sıfatına uygun tavırlar sergilemekten öte bir etkinlik gösteremiyorlar. Bunu gösterirken de yapabildikleri sadece Müslümanların önerilerine karşı çıkmaktan ibaret. Siyasî partiler kendi yok oluşlarını hazırlamamak endişesiyle Müslümanların önerilerini saptırmayı denemekten başka çare bulamıyorlar.

Türkiye'de vakıa dünyanın herhangi bir yerinde olduğundan daha billûrlaşmış haliyle ortada. Piyasanın işleyişine sadece itaat etmesi istenen insanlarla,

piyasanın başka türlü nasıl işleyebileceğini soran insanlar arasındaki farkla billûrlaşan bir vakıa karşısındayız. İyi yağlanmış bir robot olmayı tercih edenlerle, elini kolunu neden kımıldattığını bilme gayreti içinde olan insanlar arasındaki fark bu. Toplum meseleleri karşısında da aynı farklar belirgin. Türkiye'nin dünya toplumları arasında hayat hakkına sahip bir ülke olmasını öne süren siyasî tez sadece Müslümanlardan geliyor. Kim daha Müslüman yarışını Müslümanlara karşı yürütenler ise bir yandan mü'min ve müslimlerin tekliflerini duyulmaz, görülmez hale getirmeye çalışırken, öte yandan da dünya sisteminin talimatları doğrultusunda Türkiye'nin "protez" hükümetlerle idare edilmesinin zeminini beslemeye çalışıyorlar. Bütün aldatmaca ve baskılara rağmen istikametinde sebat edenlerin alacağı sonucun görüleceği günler pek uzak olmasa gerek.

İMKÂNLARIN MÜMKÜNLERİ/ MÜMKÜNLERİN İMKÂNLARI

Ülkemiz imkânlarla mümkünlerin gizli ve üstü küllenmiş çatışmasını yaşıyor. Sözkonusu çatışma kendi tabiatı gereği gizli kalmak zorunda. Eğer Türkiye'nin meselesi açıkça telaffuz edilir, üstü küllenmiş bir mesele olarak muhafaza edilmeye çalışılmayacak olursa ülkemizde imkânlarla mümkünlerin çatışması ortadan kalkacak. Türkiye'nin meselesinin açıkça telafuz edilmesi demek ülkemizin başaşağı yürümekten kurtulması demektir. Bu sözlerden Türkiye'nin yürüdüğü, ama ters bir biçimde yürüdüğü anlaşılıyorsa, doğrudur. Nasıl yapılmışsa yapılmış, Türkiye'nin amuda kalkmış halde yürümesi sağlanmıştır. Bu haliyle pek hızlı yürüyemediğinden şikâyet edilmektedir. Dost-düşman, doğulu-batılı, içerden-dışardan pek çok kimse Türkiye'nin hızlı yürüyemediği, Türkiye'de işlerin iyi gitmediği ve düzenin doğru çalışmadığı hususunda ağız birliği edebilmektedir. Türkiye'nin gidişini istenilen doğrultuya sokmak için bir takım öneriler de vardır. Ne var ki bu önerilen çareler ya daha başında işe yarayamayacak kadar elverişsiz bulunmakta veya işe yarasa bile yetersiz kalmaktadır. Neden? Çünkü Türkiye'de olabilir şeylerin devamından medet umuluyor, buna mukabil ülkenin mevcudiyetine temel teşkil eden şartlardan yararlanılamıyor. Yani Türkiye hayatını mümkün olduğu kadar uzatıyor, ama imkânlarını kullanamıyor.

Amuda kalkmış halde nasıl yürünebilir? Bunun için bacakların değil, daha ziyade kolların kuvvetli olması gerek. Üstelik başaşağı yürüme hünerinin kazanılması, elde edilen kararsız dengenin sürekli korunabilmesi için bir ihtimam da gösterilmeli. Bu iki tedbir de alınıyor Türkiye için. Hem bir yandan en verimli sahaları ihmal edilip, kolay ürün alınamayacak bölgeleri aşırı ölçüde geliştirilmeye çalışılıyor, hem de tersliğin göze güzel görünmesi için aralıksız bir ideolojik bombardıman uygulanıyor. Türkiye'de el atılmayacak işler var. Lâkin bu işler el atıldığında derhal sonuç verebilecek, ülkenin devlet olarak da millet olarak da büyük istifadeler sağlayacağı işler. Türkiye'de ağza alınmayacak sözler var. Lâkin bunlar söylenecek olursa toplumun bütünü tarafından benimsenecek.

Daha doğrusu bazı işler derhal sonuç verebileceği, Türkiye'de yaşayan insanların tamamının yararına tartışmasız fayda sağlayacağı için "el atılamayacak" işler arasına sokulmuş. Aynı şekilde, bazı sözler toplumun bütünü tarafından kolaylıkla benimseneceği için "ağza alınamaz" kabul edilmiş.

Nedir bu işler, nedir bu sözler diye sormamız gerek hemen. Eğer derhal hepimize faydası dokunacak işlerin neler olduğunu biliyorsak, şimdiye kadar yaptıklarımızı bir yana koyup yararına inandığımız işlere girişelim. Eğer toplumun tümünün benimseyeceği sözleri farketmişsek, bugüne kadar konuştuklarımızdan vazgeçip kendimize has ifadelere sarılalım. Bir toplumun böylesine kestirme bir yoldan düze çıkması dile getirilebiliyorsa, kurtuluşunu sağlamak üzere bazı dolambaçlı yolları seçmesi hiç de akla sığar gibi değil. Zaten anlaşılması kaçınılmaz olan tuhaflık da burada. Yol ne kadar kestirme olursa olsun, bizim bu yolu yürüyebilmemiz için ayaklarımız üstünde duruyor olmamız şart. Amuda kalkmış bir halde, ellerimize dayanarak yürümeye kalkıştığımız yolda en fazla devrilmeme başarısına erebiliyoruz. Başaşağı ilerlediğimiz yolda yıkılmadan hızımızı artırmak elden gelmiyor.

Türkiye'nin kendi meselelerini çözemeyen, daha da kötüsü, kendi meselelerinin ne olduğu konusunda isabetli teşhislerde bulunamayan bir ülke durumunda oluşunun sebebi nedir? Türkiye'de geleneksel yapı değişen dünya şartları karşısında gücünü koruyacak bir uyarlamayı neden başaramadı? Geleneksel yapı terkedildiği oranda neden yeni oluşumlar daha güçlü bir konumu elde etme başarısına götürmedi? Ve nihayet şu önemli soru: Geleneksel yapısı modernleşen dünyaya bir sağlıklı tepki gösterememiş ve modernleşmesi her aşamada aleyhine işlemiş bir ülke olarak Türkiye neden tarih sahnesinden silinip gitmedi? Bütün bu soruların cevabını ülkemizdeki imkânlarla mümkünler arasındaki gizli çatışmada bulabiliriz. Türkiye imkânları olduğu için varlığını koruyan bir ülke, ama imkanlarını mümkünler uğruna heba ettiği için de varlığını ortaya koyamayan bir ülke.

Bugün içinde bulunduğumuz zor durumun köklerini Batı'da doğmuş bulunan kapitalist burjuva medeniyetinin dünyaya hakim olma faaliyeti içinde bir çok yöreyi olduğu gibi Türkiye'yi de gelişmeden mahrum kılışına bağlamak çok rastlanılan bir izah tarzıdır. Yani Türkiye dünyanın birçok diğer ülkesi gibi sömürüldüğü için bugün aşamadığı zorluklarla başbaşa kalmıştır deniliyor. Ülkemizin bugününü doğru kavramak için bu şematik açıklama yetersiz ve çarpıtıcıdır. Türkiye'nin 16. yüzyıldan bu yana Batı sömürüsüne konu olmadığını kimse söyleyemez. Günümüzde bu sömürünün çok karmaşık mekanizmalarla yoğun bir şekilde devam etmediğini söyleyen adama da aklı yerinde demezler.

Bununla birlikte Türkiye'nin meselesi değerlerinin yağma edilmesi ve zenginliklerinin elinden alınması noktasında odaklanmıyor. Türkiye'nin meselesinin odaklandığı noktaya yaşama gücünü kendi tasarımına uygun bir yönde gösterip göstermeyeceği noktasıdır. Yani Türkiye Batı güçleri tarafından denetim altında tutulmuşsa ve bugün de aynı çabalara konu oluyorsa bunun sebebi Türkiye'de Batı'nın muhtaç olduğu bazı zenginliklerin bulunuyor oluşu değildir, sebep Türkiye'de Batı aleminin yürürlükteki mekanizmasına müdahale etme gücüne erişebilecek bazı gelişmelerin başlayıp başlamamasıyla alâkalıdır. Türkiye'nin bazı operasyonlara tabi tutuluşunun sebebi, Türkiye'den Batı'ya sağlanacak menfaatler değil, Türkiye'den Batı'ya yönelecek farklı yollardır. Bu yolların Batı'ya varmaması için önce Türkiye'de yürünmez kılınması gerekiyor.

Asyalı bir toplum olarak Japonların başarısı bütün yirminci yüzyıl boyunca dikkatleri çeken bir olay. Modernleşme çabaları sözkonusu edildiğinde Türkiye ve Japonya'nın peşpeşe anıldığına sık sık şahit oluyoruz. Bu arada Japonya'nın yapabildiklerinin hangi sebeplerle Türkiye tarafından da yapılamayışı sorulur. Türkiye Japonya'nın yaptığını yapamazdı, Türkiye Japonya'nın yaptığını yapmamalıydı. Yapamazdı, çünkü Türkiye birçok bakımdan Avrupa'ya bitişik bir ülkedir. Avrupa'da doğan sanayi gücü Türkiye'den kendisine yönelecek herhangi bir rekabet unsurunun doğmasına imkân tanımadı. Lothrop Stoddard adlı İngiliz 1921'de şunları yazmıştı: "Ne Türkiye, ne de İran siyasi dönüşüm tecrübelerine titizlik gösterecek zamana sahip olamadılar. Batılı kançılaryalar keskin gözlerle bütün beceriksizlikleri hesaplarına kaydettiler ve bir geçiş dönemindeki kaçınılmaz zayıflıklardan yararlanarak, onları yıkmak için üzerlerine çullandılar." Japonya'nın (eğer varsa) başarısının temelinde Avrupa'ya olan coğrafi uzaklığı büyük bir yer tutar. Başarısının diğer unsurları elbet görmezlikten gelinmemeli. Ne var ki bu unsurların devreye girebilmesi ancak bu ülkenin anında müdahale edilemeyecek, veya edilmesine gerek duyulmayacak kadar uzakta bulunuşu yüzündendir.

Japonya ve Türkiye'nin yenileşen dünyadaki yerleri bakımından karşılaştırılışında Avrupa'ya yakın olup olmamanın oynadığı rol sadece maddi imkânların Avrupa'nın çıkarları aleyhine büyümesi alanında geçerli olmamıştır. Türkiye ve İslâm alemi Avrupa'daki kurulu düzenin eleştirisinde alternatif sunabilecek manevi imkanları da bünyelerinde barındırıyorlardı. Avrupa'da açılan yeni düşünce ufukları daha 13. yüzyılda Roger Bacon'la başlayan çizgiyi takiben İslâm düşüncesinden kendine dayanak bulan bir arayışı ihmal etmeyen bir yol izlemiş ve aralarında Montesquieu'nün, Voltaire'in, Nietzsche'nin bulunduğu birçok düşünür Batı'nın baskıcı tutumu karşısında Müslümanlara da

atıfda bulunarak daha sağlıklı tavırların geliştirilebileceğini savunmuşlardır. Kısacası, başarılı bir Japonya'nın dünyaya ve Avrupa’ya ilkah edeceği özgün değerleri yoktu ve halen de yoktur. Oysa Türkiye dün başarılı olsa idi bunun varacağı sonuç Avrupa'nın bir iç değişime uğraması demekti, bugün başarılı olsa bu Avrupa'nın yeni bir iç meseleyle yüzyüze gelmesi demektir. Bu sebeple Türkiye Japonya'nın yaptığını yapmamalıydı diyebiliyoruz.

Üzerinde yaşadığımız toprakların müstemleke haline getirilememiş olması, bu ülkenin tarihteki yerine sahip çıkması sayesinde gerçekleşebilmiştir. Osmanlı Devleti çöküşünü durdurmanın çarelerini önce klasik çağındaki usullerini ihya etme çabalarında aradı. Bu çabaların sonuç vermemesi karşısında bile bir çıkış yolu aramaktan vazgeçmedi. İktisadi ve mali bakımdan Batı’nın vesayeti altına girdiği dönemlerde bile bir siyasi çözümle Batı karşısında direnişini devam ettirme faaliyetlerine son vermedi. İşte bu tavır, yani Türkiye'nin bünyesinden dünyanın yenileşen durumuna söyle veya böyle karşılık verebilecek bir yapı çıkarma tecrübelerinden vazgeçmeyişi, ülkemizin her fırsatta dünyanın dışına itilmesinin Batı hesabına bir gerekçesi olmuştur.

Elbette bugün içinde bulunduğumuz zor durumu sadece ülkemiz üzerinde gerçekleştirilen yabancı müdahaleleriyle açıklamak yanlıştır. Fakat yabancıların müdahaleleri yerli çözüm önerilerinin de sonuç veremeyecek kanallara sapmasını hızlandırmıştır. Son üç yüz yıllık tarihimiz boyunca ülke adına çıkış yolu arayanlar iki aşırı ucun fayda vermeyen çatışmasını yaşadı. Bir yanda çıkış yolunun Batı'da yürürlükte olan kurumların benzerlerini ülkemizde işler hale sokmak isteyenler, diğer yanda Batılı kurumların Türkiye'ye aktarılmasına şiddetle karşı koyanlar. Batı'yı taklid etmek "mümkün"dü, Batı’yı reddetmek "mümkûn"dü. Bu iki mümkün arasında "imkân" harcanıp gitti. Mümkünlerle mümkünler arasındaki kavganın imkânları nasıl heba ettiğine bir örnek gösteri sanatlarından verilebilir. Aşırı uçlardan biri tiyatroyu medeniyetin bir gereği saymakta ve ülkede yer tutması için resmi gücünü kullanmaktadır. Diğer aşırı uç (haklı olarak) tiyatroyu kâfirlerin ifsad edici bir eğlencesi sayıp yaygınlaşmasını önlemektedir. Sözkonusu çatışma içinde gerçek imkân yok olup gitmektedir. Türkiye’de Batılı ölçülere yaklaşan bir tiyatro ihdas etmek "mümkün"dür, Türkiye'ye tiyatroyu sokmamak da "mümkün"dür, ama Türkiye'nin Orta Oyunu gibi bir imkânı vardır. Yani hem Türkiye'ye tiyatroyu sokmamak, hem de tiyatronun Batı'da eğer olumlu bir işlevi olduğu düşünülüyorsa bu işlevi Orta Oyunu'na yüklemek imkânı bu ülke insanlarının elindedir. Yani Türkiye'de yaşayan insanlar bilerek veya bilmeyerek ellerindeki imkânları geliştirmeyi terketmiş, reddetmiş; buna mukabil mümkünlerin peşinde gücünü ve

beklentilerini boşa harcamıştır.

Acaba Türkiye'de mümkünleri gölgede bırakıp imkânları kullanma çabaları hiç olmadı mı? Oldu ve bu Avrupa'yı her zaman korkuttu. Cevdet Paşa'nın Mecelle girişimi hem şeriatın yürürlükte kalmasını, hem de değişen dünya şartlarında hukuki işlemlerin yürütülmesini temin bakımından parlak bir örnektir. Mecelle temelleri İslâmi esaslara dayalı bir toplumun modern dünyada hayatiyetini devam ettirebilmek için bulduğu bir çıkış yolu olarak gücünü gösterebildi. Ama imkânları harcayıp mümkünlere meyledenler (bir kısmı Avrupa kökenli medeni kanunu savunarak, bir kısmı da Şeyhülislam'ın yetkilerini savunarak) sağlıklı çözümü baltalamakta başarılı oldular. O kadar ki Cevdet Paşa'nın yetiştirdiği talebeler bile daha sonraki hukuki düzenlemelerde komisyonlara dahil edilmedi.

Bugün vardığımız noktada imkânların atıl bırakılıp mümkünlerin alanında serapa koşturulduğunu bütün alanlarda görebiliyoruz. Siyasi zıtlaşmalar asgari yaşama imkânlarının sağlandığı zeminin üstünde başlatılması gerektiği halde, yaşama imkânlarını karşılıklı tahrip etmenin birer siyasi zıtlaşma durumuna dönüştüğünü görüyoruz. Bir süre sonra da tahrip edilen yaşama imkânları, hayatın mümkünü gibi sunulabiliyor. Altmışlı yıllarda Türkiye'de sağcı veya solcu, zengin veya fakir, doğuda yasayan veya batıda yaşayan herkes turizmi teşvik etmenin ülkemizdeki verimli yatırım imkânlarını boşa harcamak olduğu konusunda hem fikirdi. Turizmin sağlayacağı mali güç ne olursa olsun, bu alana yapılacak yatırımın alternatif maliyetinin çok yüksek olduğu herkese ayan beyan görünüyordu. Fakat seksenli yıllara gelindiğinde toplumdaki bu hassasiyetin kökünün kazındığına veya buharlaşıp yokolduğuna şahit olduk. Bugün turizm konusunda yatırım yapmakla Türkiye'nin neleri harcadığının bilançosunu çıkarmaya kimse cesaret bile edemiyor. Ülkede mümkünlerin el üstünde tutulması, imkânların ise yok sayılması yönünde gerçekleştirilen ideolojik bombardıman "tatlı hayat" fırsatları ve ihtimalleriyle birleştirilerek toplum kocaman bir morfinmanlar yetimhanesi haline getirilmiştir.

Gerçekten Türkiye gitgide bir yetimhaneye, barınanların da uyuşturucu müptelası olduğu bir yetimhaneye benzemektedir. Çünkü artık Türkiye'nin imkânlarının neleri kapsadığı da farkedilir olmaktan uzaklaşıyor. Büyük şehirlere akının tek itici gücü bu şehirlerde dönen dolaplar dolayısıyla insanların artıklarla geçinebileceğine olan güvendir. Ne devlet, ne de bir başka toplum odağı ülkede akarsuların bulunduğundan, ormanların, denizlerin, madenlerin, ehli ve yabani hayvanların bulunduğundan haberdar değil sanki. Bunlar sadece bazı siyasi zıtlaşmalar dolayısıyla hatırlanırsa varlıkları belli olan şeylerdir.

Hiçbiri Türkiye'nin imkânı olarak görülmemektedir. Türkiye hâlâ musavver mümkünlerin alanı olarak görülebiliyor. Yine üç yüz yıl öncesinde olduğu gibi bir kısım insan Batı dünyasında varılmış sonuçların ülkeye aktarılıp aktarılamayacağından fazlasını zihnine sığdırabilmiş değil. Herkes birbirine şunu söylüyor: Büyük söz söyleme, büyük lokma yut. Deveyi hamuduyla yutanların gündemi belirlediği bir Türkiye'de yaşıyoruz.

Böyle olduğu için imkânların kullanılmasına açık işlere girişmek ve bunların sonucu olarak da toplumun tümünün kârlı çıkacağı bir yolu benimsemek günden güne zorlaşıyor. Zorlaşan bir başka şey de mümkünlerin gerçekte pek değersiz hedefler olduğunu çok sayıda insana anlatabilmektir. Ama her zorlukla birlikte bir kolaylığın bulunduğunu bilerek Türkiye'de yaşayan Müslümanların belli bir kararlılıkla ülkenin gerçek imkânını temsil ettiği ortaya çıkarılabilir. Memleketin sahibinin Müslümanlar olduğunu göstermek hiç de zor değil. Yabancı hâkimiyetini bütün alanlarda külliyen reddetme imkânı onların elinde çünkü. Eğer Müslümanların dışında kalanlar kâfirlerin tasallutunu benimsemeyen bir tavır içinde olurlarsa Müslümanların temsil ettiği imkânlara katkıda bulunacaklar, yok eğer Müslümanlara destek olmayacaklarsa kendilerinin de kâfir tasallutunun bir maşası olduklarını ispat etmiş sayılacaklar.

SİZİN MÜMKÜNLERİNİZ DÜŞMANLARINIZIN İMKÂNLARIDIR

Bir toplumun kendisi için en iyi olanı seçmede gösterdiği beceriksizlik o toplumun ayaklarını yere sağlam basarak yürümesini engellemekle kalmaz, aynı zamanda gidiş yönünün başkaları tarafından ve hatta düşmanlarının çıkarları doğrultusunda tespitini kolaylaştırır. Çünkü gerek tek tek insanların ve gerekse toplumların hayatı alacağı şekil bakımından farklı kalıplara dökülmeye elverişlidir. Daha doğrusu hayatlar kalıp değiştirme gücünü içlerinde taşırlar. Hayatın temel özelliği değişebilirliktir. Bu özelliğe dayanarak mümkünlerle imkânlar arasındaki ayırıma dikkat çekmek istiyoruz. Bir yana mümkünleri, olabilir şeyleri koyuyoruz. Bunlar gerçekleşmeleri faraziyelere, tahminlere ve insanların keyfi takdirlerine bağlı hadsiyyattır. İnsan hayatındaki değişme özelliği mümkünlerin uygulanmaya konulmasını kolaylaştırır. Türkiye'nin herhangi bir Avrupa ülkesine benzer bir yapıya kavuşması mümkündür. Diğer yana imkânları, olabilecek şeyleri koyuyoruz. Bunlar sahip oldukları özellikler bakımından gerçekleşme gücünü yapılarında taşıdıkları için "olabilecek" şeylerden sayılmıştır. Bir şeyin mümkünler arasında değil de imkânlar arasında yer almasının sebebi o şeyin bizim lehimize açılmış bir yol oluşu, eğer onu kullanırsak sonuçtan bir yarar elde edeceğimizin bilinmesidir. Türkiye'nin dünya ülkeleri arasında saygın ve etkili bir yere sahip olması imkânlar arasındadır.

Mümkünle imkân arasındaki fark sadece bir sıfatla bir isim arasındaki fark değildir. Toplumların hayatı sözkonusu olunca aynı kökten gelen bu iki kelime arasındaki mesafe ciddi sonuçlar doğuracak kadar büyük. Ülkemizin okuryazarları mümkünle imkân arasındaki farkı iyi kavramadıkları ve bu kavrayışsızlıklarını ahlaki bir çöküşle tahkim ettikleri için Batı medeniyeti ile Türkiye'nin üçyüz yıllık ilişkisi içinde sonuçlar hep ülkemiz aleyhine döndü. Batı medeniyetinin eli Türkiye mümkünlere yöneldiği nispette okşayıcı bir yumuşaklık gösterdi, Türkiye imkânlarını kullanmaya yeltendiğinde bu el şamar atar hale dönüşüverdi. Aynı durum ülkenin geleceği konusunda kafa yoran insanlar için de geçerli: Eğer bazı insan öbekleri kalkış noktalarının Batı benzeri

bir toplumu hedeflediğini gösterebilir, ispat edebilirlerse bunların sağcı veya solcu olduğuna bakılmadan Batılı mihraklarca korunmaya mazhar sayıldığını, harekete geçirmeye dönük işler başlatma girişiminde bulunursa o kişi veya kişilerin yollarının çabucak tıkandığını veya çarpıtıldığını, bu insanların sağcı, solcu olduğuna bakmaksızın belirleyici aktörler olmaktan alıkonulduğunu görüyoruz.

Yıllardan beri böyle işlemlerden geçen siyasi haritamız artık doğru okunamayacak kadar yıpranmıştır. Artık siyaset sahnesinde Türkiye'nin başı dik ve sözü değer taşıyan bir ülke olması yolunda bir mesafe katetmesini savunan kişi ve gruplar yok. Sağ ve sol Türkiye'nin silik ve önemsiz bir ülke durumuna düşürülmesi için görev bölümü yaparak işbirliğini gerçekleştirmiş durumdalar. Yani sağcı ve solcu politik tavır sergileyenler Türkiye'nin sadece mümkünleriyle ömrünü uzatabileceğini, imkânlarını kullanabilmesinin gündeme getirilemeyeceğini bilinçli veya bilinçsiz olarak kabullendikleri için siyaset sahnesinde yerlerini koruyabileceklerini iyi biliyorlar. Derslerini iyi ezberlemişler. Sağcıların birinci vazifesi beynelmilel finans kuruluşlarının emirlerine uygun tedbirleri en kısa zamanda almak ve uygulamak. Her alanda kendilerine piyasa ekonomisinin şefleri tarafından telkin edilen rotayı savunmak, bu rotanın sadık ve yılmaz bekçiliğini yapmak. Solcuların birinci vazifesi Türkiye'ye mahsus muhalefet biçimlerinin engellenmesini sağlamak üzere Batı medeniyeti içinde doğmuş muhalefet kalıplarını Türkiye'ye aktarmak. Sanki anlamlı bir ifade imiş gibi Batı media odaklarından döllenerek peydahladıkları anlayış tarzlarını adeta kasetten yayınlanıyormuş gibi ama hem kendini hem çevresini huzursuz edecek biçimde taşkınca dışa vurmak. Gerçekte sağ ve solun Türkiye gerçekleri gözönüne alındığında belirgin bir işbirliğine girdikleri ve bu ortaklığın çıkış noktasının da her iki tarafın patronunun müşterek olduğu söylenmelidir.

Meseleyi yerli yerince kavrayabilmek için AGİK görüşmeleri sonunda taraf devletlerin yükümlülük altına girerek üzerinde anlaşmaya vardıkları üç ana ilkeyi hatırlamak ve bunların Türkiye bakımından mümkünler/imkanlar çerçevesinde nasıl anlamlandırılabileceğini gözönüne almak zorundayız. Sözkonusu üç ana ilke şunlar: 1- İnsan haklarının korunması ve savunulması, 2- Parlamenter demokrasinin korunması ve savunulması, 3- Serbest piyasa ekonomisinin korunması ve savunulması. Dünyanın arzettiği son manzaralar hesaba katıldığında bu ilkelerin böylece tespitinde hiç bir yadırganacak husus bulunmadığını söylemek durumundayız. Hatta bu ilkelere dünya sisteminin yumuşak ve yuvarlak hatlara sahip bir taktim tarzını ifade ettiği için hoşgörülü

ve hatta olumlu bir gözle bakmak ihtimal dahilinde. Ne var ki tedirginlik, sertlik ve yanlışlık bu ilkelerin uygulama alanına sokulduğu gerçek zeminlerde ortaya çıkıyor. Bu zeminlerden biri de Türkiye, Türkiye'nin siyasi ortamı.

Yukarıda andığımız üç ilke birbirini tamamladığı ve gerçekte aynı sonucu elde etmeye yöneldiği halde Türkiye'de birincinin bekçiliği solun, üçüncünün bekçiliği sağın uhdesine tevdi edilmiştir, bunların yanısıra, sağ ve sol ikinci ilkede imtizaca icbar edilmişlerdir. Sol, Türkiye'de insan haklarını savunmak zorundadır. Bunu yaparken Türkiye üzerine dışardan baskı yapılmasını kolaylaştırıcı bir tutum içinde olmaya da mecburdur. Bunun için insan haklarına konu olacak unsurlar böyle bir müdahaleye uygun olanlardan seçilip. Türkiye'de hakları korunacak ve savunulacak insanlar yalnızca kozmopolit karakter taşıyanlar veya yerel karakterleri beynelmilel himaye ile ayakta tutulabilen insanlar olarak seçilir. Biz böyle insanların haklarının savunulması ve korunması için bir şeyler yapılmasına elbet taraftarız. Ancak hakları korunacak olanlar sadece bu karakterdekilerle sınırlı kalıp sayıları onlardan kat kat fazla olan başka mağdurlar gözden uzak tutuluyorsa işin içinde işi vardır. Hele bu görmezlikten gelinen mağdurların Türkiye'nin imkânlarını kullanarak varlık sahibi olması uğruna giriştikleri çabalar sonunda mağdur oldukları gerçekse insan hakları savunucusu gösterisine çıkan sol çevrelerin açık seçik bir yabancı hükümranlığı aracılığına alet edilmiş oldukları söylenebilir.

Sağın serbest piyasa ekonomisini savunma yöntemi de tıpkı solun insan haklarını savunma usulüne benzer. Yani korunan ve savunulan piyasada Türkiye'ye özgü imkânların işler hale getirilmesi değil, dünya sisteminin güçlü birimlerinin Türkiye ekonomisinde belirleyici fonksiyon icrasını temindir. Sağ görüş sahipleri serbest ticaret bahis konusu olduğunda karşımıza sadece yabancı sermaye birimlerinin birer sözcüsü, aracısı, uydusu olarak çıkıyorlar. Serbestlik adına getirdikleri ve daha da yaygın kılmak istedikleri Türkiye'den yükselen teşebbüs gücünün manevra alanını ortadan kaldırıcı, bunun yerine tekelci şirketlerin yönetim alanını genişletici uygulamadır. Ticaret serbestisinin tersine dönüşü kolaylıkla gözden saklanabilir. Uygulanan bir tür rüşvet verme serbestisidir. Bir sermaye grubu diğerini saf dışı edebilir, çünkü daha fazla rüşvet verme hakkını kullanmıştır. Tasfiye edilenin tasfiye sebebi de o miktarda rüşveti göze alamayışıdır. Tıpkı insan haklarının korunması meselesinde olduğu gibi, burada da esas daha güçlü olanın çıkarlarına hizmet edip etmemekle belirlenir. Eğer insan olarak "insan hakları" kapsamına girmek istiyorsan Türkiye aleyhine faaliyet gösteren güçlerden birine yarayışlı olmalısın; eğer piyasadan serbest ticaret adına istifadeli bir sonuç elde etmek istiyorsan Türkiye ekonomisini

denetim altına almakta bulunan sermaye güçlerinden birinin kazanç yollarını genişletmeli, etkinliğini artırıcı bir çalışmayı yürüttüğünü ispat etmelisin.

Görünüşte Türkiye'deki sağ ve sol birbiriyle çatışırlar. Ama biri diğerine aynı patronun çıkarını korumak üzere saldırır. Türkiye'nin içindeki mücadelenin galibi hangi taraf olursa olsun kazançlı çıkan Türkiye'nin dışındaki patron, himaye edici odaktır. Sol, patron hesabına Türkiye'nin direniş gücünü kırar. Sağ, patron hesabına Türkiye'nin atılım gücünü ezer. Türkiye'nin direniş gücü Müslümanlıkta mukîmdir. Çünkü Müslümanlık beynelmilel bir standardizasyona ve değer yozlaşmasına karşı halka tutamak noktaları veren esasları temin etmektedir. Türkiye'nin atılım gücü de Müslümanlıkta yatar. Çünkü Müslümanlık ülkede yeni bir yaşama biçimi ortaya çıkarmanın dayanaklarını halka sağlar. İşte, ülke insanlarının kendilerine özgü bir alanları olduğunu bilmeleri ve bu alanı işleyip geliştirmeyi birinci mesele haline getirme bilincine sahip çıkmaları suretiyle Türkiye'de yaşayan insanların bir mümkünden bir başka mümküne savrulmak yerine Müslüman oluşlarının kendilerine hangi imkânları verdiğini gözönüne alarak işe koyulmalarının hakiki, otantik verimli yolu farkedilebilinir.

Andığımız verimli yola girmenin köktenci bir tutumu gerektirmediğini ısrarla savunuyoruz. Bir devrimle Türkiye'deki yönetim mekanizmasının alabora edilerek tarih dışı bir tutumla herhangi bir inşa faaliyetinin başlatılmayacağı bilincine ihtiyacımız olduğunu anlıyoruz. O halde yapılacak iş Türkiye'yi kişilikten yoksun, bağımlı, silik ve uydu ülke kılmak üzere vazedilen ilkeleri aksi istikamette sonuçlar verebilecek tarza dönüştürme becerisini göstermededir. Bir toplumun kendisi için neyin en iyi olduğunu seçme üstünlüğünü göstermesi kimsenin yararlanamayacağı bir yol icat etmekten değil, asıl yürünmesi gereken yolu keşfedebilmekten geçer. Bu yüzden yukarıda andığımız ilkeleri Türkiye'deki Müslüman halkın itikadi zenginliğini artıracak ve dünya hayatında başı dik bir konumu elde edebilecek bir yoruma uğratmak yapılması gereken bir iş gibi görünüyor. Esasen ülkemiz insanları bu konuda yarım yüzyıllık bir tecrübeye de sahip. Ama ülkenin okuryazar kesimi büyük çoğunluğun eğilim ve gücünün neye yöneldiği konusunda yoğun bir anlayışsızlık göstermek gibi bir engeli hâlâ muhafaza ediyor. Türkiye'deki okuryazar kesimin anlayışsızlık tabakasını delmek bizim ülkemizde yapılması gereken zorlu ve zorunlu bir görev.

Hangi basamakta olursa olsun Türkiye'deki okuryazarların ilk öğrenmeleri gereken şey şu: Size mümkün görünen işler düşmanlarınızın imkânlarından başkası değildir. Bizim böyle bir uyarıda bulunuşumuz karşısında hemen tersi bir

cevap verebilir onlar, derler ki: Bizim düşmanlarımız yok ki! Bakın bize ne güzel tavsiyelerde bulunuyorlar ve diyorlar ki insan haklarına sahip çıkmalıyız, parlamenter demokrasiyi kurmalı, serbest piyasa ekonomisini yürütmeliyiz. Hatta daha fazlasını bile söylüyorlar: Çevremizi bitkisi ve hayvanıyla korumalı, kültür değerlerinin yokolmasına engel olmalı, kirlemeyi önlemeliyiz. Bütün bunları bize telkin eden medeniyet nasıl olur da düşman olabilir? Doğrusu böylesine safdil itirazlar karşısında söyleyecek söz bulmak son derece güçtür. Şekerle kandırılmak üzere olan çocuğu uyarmak için ne söyleyebilirsiniz? Eğer sunulan şekerin tatlı değil de acı olduğunu söylerseniz, sonunda yalancı çıkacak olan sizsiniz. Demek ki mesele zihnen erginlik çağına ulaşıp ulaşmamakla bağlantılıdır. Türkiye'de sağcı ve solcu tezlerle dünya sisteminin iktidar odaklarına hizmet eden insanlara "düşman"dan söz etmeden önce, bu sözlere muhatap olan kişilerin zihnen ergin olup olmadıklarını hesaba katmak zorundayız.

Meselelerin kavranışı ve çözüm yolları konusunda düşünceler üretilmesi bakımından Türkiye'de göze batar bir geriye gidiş, bir sarsıntı, bir çürüme yaşanıyorsa bunun sebebini ülkemizdeki okuryazar kesiminin günden güne amaç gözetmeyen bir yaşama biçimine bağlanmakta bulunuşunda arayabiliriz. Bir amaç uğruna girişilen çabadan yoksun kalındığı zaman herhangi bir zihni erginlik çabasına da gerek kalmaz. Herşey mümkün görülmeye başlanır o zaman. Mümkünler bu derecede çoğalınca düşmandan sözetmek anlamsızlaşır. Oysa Türkiye'nin imkânlarını gözönüne almak ister istemez bu imkânların kullanılması halinde hangi zorluklarla karşılaşılacağını ve hangi yararlı sonuçların elde edilebileceğini hesap içine sokar. Bu hesabın yapıldığı ortam sadece Müslümanların devreye girdikleri ortamdan ibaretse bunun artık toplumun bütünü tarafından anlaşılması veya yaşama iradesine sahip çıkılması gerekir.

Türkiye'de amacın belirginlik kazanması için önümüzde büyük bir fırsatın bulunduğunu düşünüyorum. Eğer pek uzak olmadığı anlaşılan genel seçimlerde Müslümanlar dikkate değer bir ağırlığın temsilcisi olduklarını gösterebilirler ve bunu toparlayıcı, sorumluluklarını kavramış bir tutumla ortaya koyabilirlerse, o zaman yalnız Türkiye'nin değil dünyanın da yönelişinde reddedilemez ve geri alınamaz bir amacın imkânlar arasında yer almasını sağlayabilirler. Nedir bu amaç? Dünya sisteminin yapabilirlik alanının Türkiye sınırlarında sona erdiğinin gösterilebileceğidir. Üstelik bunu Türkiye'deki Müslümanlar şatafatlı deklarasyonlar ve içi boş sloganlarla değil, toplumun kararlılığı ve kendi değerine verdiği önemle gösterebilir. Benim inancım odur ki son otuz yıldaki üç

askeri müdahale Türkiye'de bunun gösterilmesini önlemek için yapılmış, İslâm'ın bu ülkede yaşayan tek değer olduğunun su yüzüne çıkmaması için bütün idari, ekonomik, hukuki tedbirler alınmıştır. Türkiye'nin İslâmî kimliğinden ayrı tutulması dünya sisteminin özel bir imkânıdır. Tersi de Türkiye için doğru. Birinin imkânını kullanması demek, diğerinin imkânını kaybetmesi demektir.

Bizim Müslüman özelliklerimizden uzaklaşarak yaşadığımız her değişme dünya sisteminin yaygınlaşıp kökleşmesine sebep olmuştur. O halde bizim Müslüman özelliklerimize sahip çıkarak yaşayacağımız değişmeler dünya sisteminin sahasını daraltmak zorunda kalacağı ve beslenme gücünü günden güne kaybedeceği bir süreci başlatacaktır. Yeryüzünde dünya sisteminin çarklarına doğrudan zarar verebilecek ülkelerin ilki Türkiye'dir. Eğer böyle bir amacı benimsemiş olursa...

TÜRKİYE'NİN VAZGEÇİLMEZLİĞİ

Dünya sisteminin iktidarına Türkiye'nin sınırlarından itibaren son verilebilir. Akabinde Türkiye dünya sisteminin baskıcı düzeninden kurtulmuş bir yaşama biçiminin örneklerini kendi bünyesinde gösterebildiği gibi yeryüzünün başka bölgelerinde de yeni toplum modellerinin doğmasına yol açabilecek bir gelişmenin başlatıcısı olabilir. Bu sözleri masa başında uydurulmuş hayaller olarak mı algılamalı, yoksa söylenenlerde dikkatleri yoğunlaştırarak uğruna birçok çabayı göze alabileceğimiz toplum hedefleri saklı olduğunu anlamalı mı? Eğer zihninizi bugüne kadar hep mümkünlerle oyalamışsanız Türkiye'nin vazgeçilmezliğini de mümkünler arasında bir mümkün görüp es geçebilirsiniz. Öte yandan üzerinde yaşadığınız toprakların hangi imkânları barındırdığı ve birlikte yaşadığınız insanların hangi imkânları harekete geçirebilecek özellikte olduğunu kısa bir süre bile olsa düşünmüşseniz dünya sistemi ile Türkiye arasındaki ilişki sizi daha kapsamlı, daha derin düşünmeye sevkedebilir.

Günümüz Türkiye'sinde toplum hedeflerini konu alan bir yazının fazlaca çekici olmadığını biliyorum. 12 Eylül 1980'den günümüze kadar düşünceyle bağlantı kurması beklenen insanlar bazı işlemlerden geçtiler. Devlet terörü toplum hedeflerini ciddiye alan herkes üzerinde ağırlığını daha çok hissettirir oldu. Buna karşılık toplum karşısındaki duyarlığından uzaklaşma karşılığında devletin bazı insanlara sunacak çok şeyi olduğu daha yaygınca anlaşıldı. Yılgınlar ve fırsatçılar ortak mekânlar bulabildi. Bu mekânlar bazan bir iş yeri, bazan bir bar, bazan bir klüp veya onun yerine geçecek ruhani bir mekân olabiliyordu. Yeter ki kimin yılgın kimin fırsatçı olduğu anlaşılmasın ve yeter ki hem gelir hem de statü bakımından bu mekânlar insanlara güvenlik alanları açabilsinler. Kısacası 12 Eylül 1980 rejimi Türkiye’nin geleceği konusunda ciddi endişeler taşıyabilecek ve düşündükleri adına bazı girişimleri göze alabilecek insanların büyük bir çoğunluğunu sistem içinde eritti. Bu insanlar gerek bürokrat, gerekse aydın (!) özellikleriyle fiili baskıcı ortamın geçerlilik kazanmasına hizmet ettiler. Ortayaş kuşağı üzerinde gerçekleştirilen işlem daha genç olanların ufkunu da belirledi. Bilgilenme türü ve yönü değişti. Bilgilenme dar alanlardaki başarılara dönük bir yol sayıldı. Yani gençlerin sadece terfi ve

takdir elde edebilecekleri bilgilerle donatılması yeterli sayıldı. Bunun sonucu olarak Türkiye'deki zihni etkinlik düzeyi aşağılara çekildi.

Böyle olumsuz bir ortamda "Türkiye'nin vazgeçilmezliği" gibi bir başlığın belki demode, belki fantastik cazibeden yoksun, belki de bireysel fantazi alanına sıkışıp kalmış kabul edenler sistemin içinde eridiği oranda sistemin işleyişinden pay alanlardır. Fakat dünya sistemi bir kesim insanı da eleştirel güçlerini harekete geçirebildikleri için, kendi değerlerine güvenme başarısını önemsedikleri için "erimemiş" vasıflarıyla yapısında taşır durumdadır. Bunlar Türkiye'de yeni bir seçkin zümre, bir "güzideler topluluğu" meydana getirmek üzere yavaş bir oluşum halindedir. Bunlar cumhuriyet sonrası bürokratları gibi hiçbir üstün ayırıcı vasıfları olmadığı halde sadece devletin tepeden inme reformlarına rıza göstermeleri sebebiyle seçkinler arasında sayılma bahtsızlığına uğramayacaklar. Tersine, mensub oldukları Müslüman çoğunluğun içinden hem donatımları hem de tutumlarındaki kararlılıkla temayüz etmiş bulunmaları sebebiyle sonuç alınabilir işlere girişebilirler. Bu insanların "Türkiye'nin vazgeçilmezliği" sözünde nasıl bir hayatiyet gizli olduğunu anladıklarına inanıyorum.

Sonuç alınabilecek işe girişmek için önce dünya sistemi denilen hegemonya mekanizmasına bir mukabil hegemonya mekanizmasıyla cevap verilmesinin yanlış olduğu anlaşılmalıdır. Kapitalizmin yükselişinden günümüze kadar geçen süre içinde zihinleri meşgul eden hep "karşı güç" ortaya çıkarmak olmuştur. Bu yüzden bir Asya kavmi Japonların nasıl olup da bir güç olarak belirdikleri ve buna karşılık Osmanlı batılılaşmasının benzer bir amaca niçin varamadığı, cumhuriyet Türkiye'sinin ise kalkınmasını niçin tamama erdiremediği sorulan sorular arasında yer almıştır. Gelinen yer itibariyle Japon gücünün bir yarı-çevre unsuru olarak merkez ülkelerin etki alanını genişletmekten ötede bir işe yaramadığı gözönüne alınırsa bir gücün karşısına yeni bir güç dikmenin "ısıramadığın eli öp" noktasına vardığı görülür. Üstelik bu yolla hegemonyaya cevap vermeye çalışmanın hegemonyayı hem karşı çıkan bakımından hem de devam ettiren bakımından katlanarak ağırlaştırdığını gözlemleyebiliyoruz.

Dünya sistemine rakip bir güç oluşturma tecrübeleri Avrupalı kavimler nezdinde de boşa giden çabalara dönüştü. Çünkü bunların herbiri önce kendi toplumları üstünde zorlayıcı bir otoritenin gücünü hissettirmek, daha sonra ulaşabildikleri alanlara hegemonyacı baskılarını uygulamak esasını benimseyerek varlık gösterdi. Sovyet Rusya "Tek ülkede sosyalizm" ilkesini benimsemekle hegemonyacılık bakımından kendine rakip seçtiği güçle müşterek temele oturmuş oldu. Dolayısıyla günümüzde yaşanan dünkü rakibinin pazarı

olma vakıasının hazırlığını kendi eliyle başlatmış oldu. Faşist İtalya "Proleter Milletler" edebiyatını en hegemonyacı proleter millet olmaya adaylığı ile ortaya sürdü. Savaş sonunda bugüne kadar dünya sisteminin en kolay biçim verebildiği yumuşaklığı göstermekle refahını teminata bağlayan bir ülke durumunu devam ettirdi. Nasyonal Sosyalist Almanya dünya sistemine daha üst düzeyde hegemonyacı olabileceği iddiasıyla kafa tuttu. Nazi vasfıyla gerçekleştirdiği düzenlemeler ise dünya sistemine en büyük sadakatle hizmet edilebilen bir mirası kökleştirdi. Dünya sistemi hegemonyacı işleyişine engeller çıkaran güçler tarafından bugüne kadar geriletilemediyse bunun sebebini sistem aleyhtarı olarak öne çıkan unsurların özgürleştirici bir teklif sunamayışlarında aramalıyız.

Türkiye'nin özgürleştirici bir teklif sunma imkânı var mı? Veya hangi teklifi özgürleştirici saymalıyız ki bunun Türkiye tarafından sunulup sunulamayacağına karar verebilelim? Bu soruların cevabını bulabilmek için dünya sisteminin işleyiş mantığını keşfetmemiz gerek. Daha sonra bu mantığı geçersiz kılacak bir yol izleyebiliriz. Dünya sisteminin işleyiş mantığı imtiyazlı (merkez) bölgelerin derece derece mahrumiyet (çevre) bölgelerini hükümranlık altına almasına dayanıyor. Eğer mahrumiyet bölgelerinde yaşayanlar kurtuluşlarını imtiyazlı bölgelerin yaşama araçlarını ele geçirmede ararlarsa sistemin çarkına kapılmış oluyorlar. Yani imtiyazlı bölgelere yetişmeye çalışmak yarış şartlarının imtiyazlı bölgeler tarafından belirlenmesini peşinen kabul etmek anlamına geliyor. Geride kaldığınız zaman arabayı itiyorsunuz, öne geçince de arabayı çekiyorsunuz. Her iki halde de araba (dünya sistemi) yarışı kabul edenlerin (mahrumiyet bölgelerinin) enerjisiyle yürüyor. Demek ki özgürleştirici teklif yarışın reddi ile başlıyor.

Yarışı reddetme imkânı Türkiye'de herhangi bir başka ülkede bulunduğundan daha fazla var. Zira Türkiye siyasi ve sosyal yapısı itibariyle dünya sisteminin icbar ettiği kalıplara uymada en elverişsiz şartları haiz. Bunda Osmanlı Devleti'nin mirasçısı olmasının payı büyük. Osmanlı örgütlenme tarzının günümüze şöyle veya böyle yansıtılmasının dünya sistemi karşısında Türkiye'ye bazı yararlar sağlayacağını savunduğunu sanmayın. Osmanlı mirasından dünya sistemi karşısında elde edebileceğimiz en büyük fayda geleneksel örgütlenmenin Batı zorlamaları altında ne ölçüde esnek, ne ölçüde tersinmez olduğunun anlaşılmasıdır. Japonlar geleneksel yapılarını modern dünyada bir güç olarak ortaya çıkabilecek ölçüde yeniden biçimlendirebildiler ve/veya yorumlayabildiler. Eğer Osmanlılar bu konuda başarısızlığa uğradılarsa bunun sebebini siyasi ve sosyal yapıda dünya sistemine adaptasyonu önleyen gücün yokolmayışında, tersine daha belirgin hale dönüşmek zorunda kalışında

arayabiliriz. Dünya sistemi karşısında özgürleştirici teklifin (İslâm'ın) toplumun dokusundan sökülemeyişi, bilakis biçim değiştirmelerine öze ilişkin vasıflara sahip çıkılarak cevap verilişi Türkiye'de dünya sistemine karşı özgürleştirici bir teklifin sunulabileceğinin delilidir.

Eğer Dünya sistemini geçersiz kılabilecek özgürleştirici teklif geleneksel değerlerin hayatiyet taşıdığı bir kültürden gelecekse neden İslâm kültürünün tek ve vazgeçilmez teklifi taşıdığını iddia edelim? Eğer İslâm kültürü bu teklifin yapılmasında belirleyici rol oynuyorsa Türkiye neden bu teklifi yapabilecek ilk ve vazgeçilmez ülke olsun?

Birinci sorunun cevabını bizzat dünya sisteminin oluşumunda bulabiliriz. Çin kültürü başta olmak üzere İslâm dışındaki bütün geleneksel kültürler dünya sisteminin dinamiklerine alternatif sunamayacak kadar içinde yaşadığımız şartlardan kopuk, ilgisiz ve yabancı kültürlerdir. Bu anlamda hepsine ölü kültürler nazarıyla bakılabilir. Dünya sistemiyle zıtlaşma imkânı sadece İslâm'dadır. Çünkü dünya sistemi düşünce temellerini XII. yüzyılda İslâmî kavrayış tarzından uzaklaşmayı gözeterek ve vahyin insanlara sunduğu istikameti bile isteye değiştirerek atmıştır. İslâm medeniyeti Avrupa'da doğan tek boyutlu medeniyet anlayışına yalnızca Yunan klasiklerini ve Hint medeniyetinin bazı verimlerini aktarmakla sınırlı bir etkide bulunmadı, aynı zamanda Avrupa medeniyetinin her aşamada reddedeceği bir kültürel bütünle hesaplaşması gerektiği gerçeğini canlı tutacak bir hareketliliğin izlerini sonuna kadar sürdürdü. Dünya sisteminin yıkılışı eğer karşısında mukabil bir hegemonya doğmadan gerçekleşecekse, bunun sistem içindeki boşlukların büyümesi, zaafların çaresizliğe dönüşmesi ve nihayet daha sistemin oluşmaya başladığı zamandan itibaren adım adım reddettiklerini kabule mecbur olmasıyla gerçekleşeceğini bilmeliyiz. Bu yüzden İslâm dünya sisteminin ölü kültür haline getiremediği ve kendine adapta edemediği değerler bütününü havi olma özelliğiyle sistem karşısında özgürleştirici teklifi getirecektir. Hemen eklemek gerekir ki sistem karşısında getirilen özgürleştirici teklif dünya sisteminin ıslahına veya hatalarının giderilmesine dönük değildir. Zaten teklif sistemden zarar gören insanlara sağlayacağı özgürlükle değer kazanacaktır ve sonuç sistemin ilgasından başka bir şey olamaz.

İslâm'ın özgürleştirici teklifini halkı Müslüman olan başka bir ülke değil de Türkiye sunacaktır dediğimiz zaman dayandığımız birinci esas Türkiye'nin hiçbir zaman açık müstemleke statüsü taşımamış oluşudur. Bu çok önemli fark dikkatlerden kaçabilir. Zira Türkiye gerek ekonomik bağımlılık gerekse siyasi olayların seyrindeki etkiler bakımından kimilerine herhangi bir müstemleke

dönemi geçirmiş ülkenin ulaştığı noktalarda karar kılıyormuş gibi görünebilir. Fakat yabancı güçlerin etkisi bakımından müstemleke olan ülke ile hiç müstemleke olmamış ülke arasında ciddi bir yöntem farkı vardır. Dünya sistemi hiç müstemleke olmamış ülkenin yöneticilerini ancak vaadler, tehditler, oyalamalar ve sıkıştırmalarla yönlendirebilir. Yani hiç müstemleke olmamış bir ülkeyi denetim altında tutabilmek için aralıksız operasyonlar düzenlemek, her aşamada aldatabileceği kadrolar yetiştirmek ve bu kadroları sık sık değiştirmek mecburiyeti altındadır. Bir kez müstemleke olmuş ülkede ise dünya sisteminin işi basittir emanetçiye direktif vermek.

Sisteme bağımlılık ve sistemin çarklarını döndürmek bakımından iki ülke tipinin de aynı yola girdikleri düşünülerek aradaki farkı küçümseyenler çıkabilir. Unutmamak gerekir ki Türkiye'nin vazgeçilemezliği bu önemsiz sanılabilecek farkta gizlidir. Çünkü bağımlılığını yerli kadrolarla ve yabancıların sıkı gözetimi altında yürürlüğe koymuş bulunan Türkiye'de çarkın tersine dönmesi her an sözkonusudur. Kendi kolonizasyonundan kendi sorumlu olan Türkiye yönetici zümreleri hesaplaşmasını bir bakıma kendi içinde yapmadan kararlar alamayacak bir yapıdadır. Bu özelliği yüzünden dünya sistemi Türkiye'yi belli bir hat hizasında tutabilmek için verebileceği sus payını kıstığı andan itibaren ülkedeki gelişmeleri denetleme şansını da kaybedecektir. Nitekim 1945 yılından bu yana dünya sisteminin Türkiye ile olan nizası büyümektedir.

Doğru anlaşıldığı zaman hem Türkiye'de yetişecek güzideler topluluğunun vasıflarını belirgin kılacak, hem de özgürleştirici teklifin hazırlanmasını çabuklaştırmaya hizmet edecek nokta şudur: Türkiye sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynaklarının kolayca sömürülmesi veya üretilen değerlerin gaspedilmesi birinci plana alınarak dünya sisteminin denetimi altında tutulan bir ülke değildir. (Bunlar olmuyor demek niyetinde değilim, ama Türkiye'yi sisteme bağımlı kılma çabalarının ana güdücüsü bunlar değil.) Türkiye'yi bir çevre ülkesi olarak belli bir alanda sabitleştirmek iradesini gösteren dünya sistemi (yani bu sistemin şefleri) çabalarını ülkemizden sistem karşıtı bir önerinin doğup yayılmasını önlemeye yoğunlaştırmıştır. Türkiye'den doğacak bir yaşama tarzı teklifi iki kanatta yayılma kolaylığına sahip: Doğu ve batı. Üstelik bu bir hegemonya doğuran model olmayacağı için muzaffer olduğu zaman dünya sistemine bir türlü, mağlup olduğu zaman yine aynı sisteme bir başka türlü fayda getirebilecek mekanizma da kurmayacak.

Dünya sistemi Türkiye'nin vazgeçilmezliğini ülkenin (en azından gelir düzeyi bakımından) kalburüstü zevatından daha iyi bildiği için her kademeden yöneticinin ahlaki zaaflarından yararlanmayı hedefine varmada en etkili silah

olarak kullanıyor. Şimdilik Türkiye'de gizli bir çatışmayı gizli bir uzlaşmayla birlikte yaşayanların kurulu düzeni yürürlükte. Gizli çatışma toplumun genel çıkarıyla herhangi bir iyileştirmeyle yükümlü görevlinin kişisel çıkarı arasında sürüyor. Gizli uzlaşma ise aynı görevlinin kişisel çıkarıyla dünya sisteminin talepleri arasındadır. Bu çatışma ve uzlaşmanın ideolojik örtüsü bugün İslam düşmanlığıdır. Herhangi bir sağcı maske bir İslam düşmanlığını saklayabilecek kadar geniş değil. Dünya sistemi karşısında getirilen özgürleştirici teklif sadece sağın sahte dindar maskesini düşürmeyecek, aynı zamanda solun sahte sosyal maskesini de düşürecek. Çünkü Türkiye'den doğacak özgürleştirici teklif önce günlük hayatımızın insan haysiyetine yakışan bir tarzda zenginleştirilmesiyle başlayacak ve bu temel üzerinde toplumun daha yüksek değerlere ulaşmasının ortamını güvence altına alacaktır. Karaya oturmuş Türkiye gemisini yüzdürmek ancak İslâmi değerlerin toplum hayatının eksenine yerleştirilmesiyle gerçekleşebilecek. Özgürleştirici teklif kişiliğini tanıyıp ona sahip çıkmaktan ibaret.

NEYİ BİRLEŞTİRİP NEYİ AYIRMALI?

Eğer Türkiye'de gerçekleştirilecek bir İslâmî yönetim dünya sistemi adına sonun başlangıcı olacaksa, bu yönetime ulaşmak için kestirme bir yol var mıdır? Varsa bu yolda yürümenin ilk adımlarını nasıl atacağız? Pek çok Müslümanın merakını uyandıracak, duygularını kışkırtacak bu sorular, doğru düzenlenmiş sorular sayılmaz. Öncelikle şu anlaşılmalıdır ki Türkiye'de kurulacak herhangi bir İslâmî yönetim dünya sistemi karşısında yer tutan veya yer tutma başarı ve dirayetini gösterebilen bir yönetim olmayabilir. Bilakis, birçok özellikleri bakımından İslâmî sayılması gereken bir yönetim Türkiye'ye dünya sisteminin daha baskıcı denetimini davet edebilir. Böyle bir sonuca varılırsa sözkonusu yönetimin gerçek anlamıyla İslâmî sayılamayacağını, özünden koparılmış ve görünüş itibariyle Müslümanlığa uyar gibi olan bir yönetimin uygulandığını söyleyenler çıkabilir. Türkiye'deki İslâmî eğilimler iki gelişmeyi aynı anda körüklüyor: Bir yandan genel sağcı bir çerçevede Müslümanlığı benimsemiş kişilerin sosyal hayat içindeki yerini genişleten, politik mekanizmanın etkin noktalarındaki görevli sayısını artıran ve iktisadi gücü ele geçirmesine yol açan bir süreç yaşanıyor. Fakat bu süreç aynı zamanda Türkiye'nin dünya sistemiyle olan nizasını sistem lehine yumuşatıyor. Yani Müslümanların sahnedeki yeri büyüdükçe, Müslümanlığın sahneyi anlamlandırma işlevi küçülüyor. Sonuç İslâmî hayat tarzının bir karikatürüne varmaktan ötede değil. Buna belki bir anlamda ANAP Müslümanlığı diyebilirsiniz, ama siyasi etiketi ne olursa olsun dünya sisteminin dümen suyunda seyretmek zorunda kalan bütün İslâmî eğilimlerin benzeri bir akıbetten kurtulamayacaklarını şimdiden söyleyebiliriz.

Ne var ki Türkiye'nin bünyesinde gelişen İslâmî eğilim sadece dünya sisteminin işleyişine yardımcı olmak suretiyle kendine yaşama alanı temin eden Müslümanların eğiliminden ibaret değil. Bir yandan da toplumun temel karakteristiği konusunda eleştiri getiren ve Müslümanlık yönünde ayırdedici özelliklere sahip çıkmadıkça Müslümanlar adına hiç bir iyileştirmenin gerçekleşmeyeceğini bilen Müslümanların eğilimleri güç kazanıyor. Bu Müslümanlar da tıpkı ANAP Müslümanlığını benimseyenlerin yaptıkları gibi sosyal hayat içindeki yerlerini genişletiyorlar. Tıpkı onlar gibi belirli bir iktisadi

gücü ele geçirme yolunu takip ediyorlar. İki Müslüman tipini birbirinden ayıran özellik siyasi seçmedeki belirtici tutumdur. Eleştiri getiren tipteki Müslüman siyasi seçmesini Türkiye'de sistem aleyhtarı toptan bir değişme lehine yapmıştır. Bu yüzden de çabasını Müslüman kimlikli sistem aleyhtarı muhalefetin güçlendirilmesi yönünde gösterir. Demek ki Türkiye'de biri dünya sistemine muvafakat gösteren, diğeri de sisteme muhalefet eden (veya sisteme muhalefet etmedikçe özü ile biçimini tetabuk ettiremeyeceğini bilen, kabul eden) iki İslâmî eğilim yan yana gelişme halindedir. Muvafık Müslümanlık (muvafık kelimesi nedense münafık kelimesini çağrıştırıverdi) Türkiye'nin dünya sistemine intibakında esaslı bir görev yüklenmiş görünüyor. Bundan böyle her aşamada yeni bir gerekçeyle güç kazanarak yaygınlaşabilir. Dünya sistemi buna muhtaç.

Muhalif Müslüman kesim ise oldukça ağır bir sorumluluğu üstlenerek varlığını devam ettirmek zorunda. Bir yandan muvafık İslâmî eğilimin alanını daraltmak, bu alanı kendi lehine dönüşüme uğratmak mecburiyetini devam ettirecek. Yani büyük çoğunluğun sözcüsü olma görevini yerine getirecek, diğer taraftan kendi içinde kararlılığını, yeterliliğini ve başarı sağlama iradesini bir üst düzeyde gerçekleştirmeye çalışacak. Aynı anda büyük çoğunluğun çıkarını koruyacak yaygın bir çerçeveyi savunduğu gibi kararlı ve hedefini saptırmayan bir heyet olarak kesafetini elde tutacak. Türkiye'de İslâmî bir yönetimin gerçekleşmesinin gerek şartı olarak iki hususu vurgulamak zorundayız: 1. Programı toplumun tümünü içine alacak derecede kapsayıcı olacak 2. Kadrosu ehliyet ve kararlılık bakımından türdeş yani mütecanis olacak. Bu iki şartı yerine getiren Müslümanlar topluluğuna mağlubiyet haramdır. Oysa günümüzdeki haliyle Türkiye'nin sistem aleyhtarı Müslüman kesimi belirleyici bir toparlanmanın şuuru ile henüz donatılmış değil. Sözkonusu nakısanın devamını sağlayan olay belli başlı şu noktalarda temerküz ediyor: Öncelikle muhalif Müslüman kesim iktisadi gücü ele geçirme faaliyetlerinde yürürlükteki usûllerden farklı bir yol izlemeyi göze almış değil. Bunun tabii sonucu olarak da sosyal hayatta kendine açtığı yer bakımından dünya sisteminin kafesine girmekten bu Müslümanları koruyacak bir alan yok. Akabinde, muhalif Müslüman kesim neyi birleştirip neyi ayıracağını tespit edecek esaslar peşinde değil. Dünya sistemiyle zıtlaşma olgusuyla Türkiye’de İslâmî bir yönetimi elde etme olgusunu birbiriyle özdeş sayamayacağımızı akılda tutmalıyız. Türkiye'nin İslâmî yönetimi pek uzak olmayan bir gelecekte gerçekleşebilir ve bu da ülkemiz üzerindeki dünya sistemi denetimini pekiştirebilir. Bütün mesele arzulanan İslâmî yönetimin kimler eliyle ve hangi yaşama düzenini elde etmek üzere tesis edildiğinde düğümlenmektedir. Lâik Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran odakların

mirasçıları Türkiye'de lâiklik uygulamasını kendi elleriyle yürürlükten kaldıracaklar ve yerine çerçevesini kendilerinin çizdiği bir İslâmî model ikame edeceklerse, şimdiden bilmeliyiz ki Türkiye'de Müslümanların bağımlılık ilişkisinde hiçbir değişiklik vuku bulmayacağı gibi Türkiye'nin dünya sistemi merkez-çevre ilişkisi de sarsılmayacaktır. İslâmî yönetim demek yalnızca Türkiye'deki laiklik uygulamasına son verilmesi, mahkemelerde medeni kanun yerine fıkhî esasların geçerli kılınması ise dünya sistemi buna bir formül uydurarak Türkiye'yi İslâmî bir yönetim bahanesiyle zapt u rapt altında tutma teşebbüsünü gerçekleştirebilir.

Unutmamak gerekir ki 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlet değildi, laiklik ancak ondört sene sonra, 1937'de bir anayasa prensibi olarak benimsendi. Laiklik vasıtasıyla varılmak istenen amaç Türkiye'nin bir çevre ülke olarak yerinin sabitleştirilmesi ve merkezin imtiyazlarına zarar verecek gelişmelere açılmasını önlemekti. Açıkçası, modernleşme yönünde uygulamaya konulan bütün yenilikler Türkiye'ye taze bir soluk kazandırma gayesi gütmekten uzak, fakat millî servetinin heba edilmesini kolaylaştırıcı, yabancıların eline bakmayı kolaylaştırıcı ve hak arayanların sesinin kısılmasını kolaylaştırıcı nitelikteki yeniliklerdir. 1990 yılı sona ererken durumda hiçbir değişme olmamıştır. Getirilen yeniliklerin aynı yönde sonuçlar doğurduğunu ifade etmekten başka söz söylemeye kimsenin gücü yetmez. Esasen Türkiye'nin vardığı bugünkü aşamada söz söyleyebilme gücü yalnızca ve yalnızca Müslümanlara münhasır kaldığından dünya sisteminin ajanları da gerek dine karşı olmadıklarını açıklayarak ve gerekse daha atak davranıp İslâmî talepler ileri sürüyormuş edasını takınarak ortama egemen olma çabalarından geri durmayacaklardır. İşte bu karmaşık havada kendini sorumlu sayan Müslümanların neyi birleştirip neyi ayırmalı sorusunu soracak dirayeti göstermeleri gerekir.

Tehlike birleştirme ve ayırmayı Türkiye'de İslâmî gelişmeleri kendileri için zararlı sayan güçlerin Müslümanları bu tasnif içinde hareket etmeye mecbur kılacak şekilde yapmalarıdır. İslâm düşmanlarının amacı Müslümanları dünyadaki bütün tutucu, despotik güçlerle birleşik göstermek ve bunun yanısıra İslâmî talepleri şekil şartlarıyla sınırlı göstermektir. Böylece günlük hayatında açılım ve iyileşme bekleyen, ama kitle iletişim araçlarının yanıltıcı etkisinden kurtulamamış çoğunlukla sorumluluk sahibi Müslümanların bağları koparılmaya çalışılır. İslâm düşmanları bir de Müslümanlar arasında bazı isimleri onlara hücum ederek öne çıkarırlar. Seçmelerini yaparken bu kişilerin kendi güçleri karşısında varlık gösteremeyecek çapta olmasına dikkat ederler. Bu işlem

sonucunda dişlerine göre seçtikleri düşmanı yıprattıkça büyük Müslüman çoğunluğun hareket alanını daraltmayı planlarlar. Eğer Müslümanlar kendilerini tanımlamakta yetersizlik gösterirlerse, düşmanları tarafından tanımlanmış oldukları oranda düşmanlarının sevkettiği alanda mücadele vermek mecburiyeti altına düşerler. Eğer Müslümanlar kendi tezlerinin temsilcilerini ortaya çıkaramazlarsa dünya sisteminin onlara vekâleten verdiği temsilcilerle yönlendirileceklerdir.

Müslümanların birleştireceği şey ikidir: Kendi varlık sebebiyle büyük çoğunluğun çıkarlarını birleştirecek. Bu bir, ikincisi, sayıca az mütecanis Müslümanlar topluluğu ile sessiz kalabalığın arasındaki alışverişi sıkılaştıracak. Müslümanın ayıracağı şey de ikidir: Birincisi dünya sisteminin (yani küfr sisteminin) çıkarlarıyla kendi çıkarlarını birbirinde kesinlikle ayırmak. Yani sistemin tesis edeceği bir hegemonya mekanizmasında etkin bir rol oynamayı reddetmek, ikincisi Müslim ile gayri-Müslimi ayırmak. Bu ayırım hayati önemdedir. Yani gerekçesi ne olursa olsun Müslümanlara karşı Müslüman olmayanlar tarafında olamayız. Bütün bu akıl yürütmelerimiz sırasında büyük yer verdiğimiz dünya sisteminden yana olup olmamak da, Müslümanla birlikte olup olmamak karşısında belirleyici rol oynamaz. Sistemden yanadır diye bir Müslümanı bırakıp, sisteme karşıdır diye bir kâfirin yanına gidemeyiz. Ama sistemle ilişkisi itibariyle hem Müslümanlar arasında, hem de kâfirler arasında bir derecelendirmede bulunuruz.

Neyi birleştirip neyi ayırmalı sorusu dönüp dolaşıp bir siyasi mücadele yürütürken Müslümanların kitleye dönük bir çalışma mı yapmaları yoksa seçkinlerden oluşan bir güç mü toparlamalı sorusuna dönüşüyor. İlk bakışta birine ağırlık verilirse diğeri ihmal edilecekmiş gibi görünen siyasi çalışma tarzı gerçekte biri diğerini doğuran bir tarzda da yürütülebilir. Dünya siyasi tecrübesinin gösterdiği oranda kitle desteği sağlama başarısına eren hareketlerin yerleşik eğilimleri temsil ettikleri, buna mukabil seçkin kadrolarla yürütülen siyasi mücadelenin ise doktrinden güç devşirdikleri söylenebilir. Türkiye'deki İslâmî yönetime aday hareket birçok bakımdan özgünlükler taşıyabilir. Çoğunluğa açılma gücünü seçkin kadrolarından alabileceği gibi, çoğunluğa yöneldikçe de doktrinindeki gerçekçilik payını artırabilir. Türkiye’de bugüne kadar yanlış adamlar doğru sözleri, doğru adamlar yanlış sözleri söylemiş olabilir. Belki Müslümanlar aracılığıyla doğru sözleri doğru adamların söylemesi imkân dahiline girecektir. Belki ilk defa atın önüne ot, itin önüne et koymak hem kitleye açılan, hem de seçkin bir kadro oluşturma başarısını gösteren Müslümanlara nasip olabilecektir.

AYIN ONBEŞİNE KADAR YENİ BİR ŞEY YOK

15 Ocak'ta Saddam Kuveyt'ten çekilmemiş olursa ABD, Irak'a saldırır mı? Körfez'de çıkabilecek bir çatışma Türkiye'yi savaşa sürükler mi? Bu soruların cevabını bilmiyorum. Yine de Orta-Doğu'da ABD'nin veya Avrupa ülkelerinden herhangi birinin doğrudan doğruya katıldığı bir savaşın vuku bulacağına ihtimal vermiyorum. Böyle düşünmemin sebebi, dördüncü dünya savaşına yol açacak tarafların henüz belirginleşmediği görüşünü benimsememdir. Orta-Doğu'da genel bir savaş olmaz. Ama bu Türkiye ve Irak'ın birbirleriyle savaşmayacağı anlamına gelmez. İşte bu düşüncelerin getirdiği huzursuzluk içinde kendimde Cuma Mektubu yazacak rahatlığı bulamadım. Madem ayın onbeşine kadar yeni bir şey yok dedim, ben de bu hafta yeni bir şey yazmam ve onüç sene önce yazdıklarımdan bir tutam eklerim mektubuma. Böylece bunca yıl boyunca bir arpa boyu ilerleyip ilerlemediğimiz daha kolay anlaşılır.

Yazı yazmak istiyorum

Oscar Wilde'ın bir hikâyesi var. Bu hikâye gerek sanatçının, gerekse yazdıklarıyla belli bir okuyucu kitlesinin ihtiyacına cevap veren herkesin ruh durumunu yansıtması bakımından ilgi çekicidir.

Köyde yaşlı bir oduncu varmış, her sabah ormana gider ve döndüğünde gördüklerini köylülere anlatırmış. Ama anlattıkları hep olağanüstü olaylar ve nesneler olurmuş. Köylüler onun anlattıklarını şaşkınlık ve heyecanla dinlemek için her akşam çevresini sararlarmış: Ne gördün, söyle diye... Şöyle şeyler söylermiş oduncu: Bugün ırmağın kıyısında saçlarını tarayan bir peri gördüm, tarağın her süzülüşünde perinin saçlarından mücevher dökülüyordu... Günlerden bir gün oduncu ormandaki ırmağın kıyısından

geçerken, gerçekten bir peri görmüş, uzun saçlarını tarıyor, taradıkça da saçlarından mücevherler dökülüyormuş. Oduncu köye döndüğünde ahali çevresini sarmış hemen: Ne gördün, ne gördün? Anlat! demişler. Oduncu önce susmuş, sonra: Hiç, demiş, hiç dikkate değer bir şey görmedim ormanda...

Bu hikâyenin çok farklı yönlerden yorumu yapılabilir. Ben sadece bir nokta üzerinde durmak istiyorum, o da yazarın ruh durumuyla ilgili olan nokta... Yazma işini saygıdeğer bir olay olarak kabul eden, severek, bir işe yarayacağını umarak yazan her kimse yazdıklarıyla insanlara yeni, kendilerinin düşündükleri yönde bile olsa dinlenilmeye, okunmaya değecek kadar değişik bir şeyler sunmak ister. Yalnız yazmayı bir hamallık, bir marazi tutku olarak kabul edenlerdir ki başkalarının yazdıklarıyla insanlara yeni, kendilerinin, düşündükleri yönde bile olsa dinlenilmeye, okunmaya değecek kadar değişik bir şeyler sunmak ister. Yalnız yazmayı bir hamallık, bir marazi tutku olarak kabul edenlerdir ki başkalarının yazdıklarını tekrardan çekinmezler. Esasen bunlarda yazı olayına duyulan saygı da epey körelmiştir.

Yazının bir orijinalite iptilâsı olmasını istemek elbette abes. Ama orijinal olmak için hakikate yaklaşmaya, hayatımızı saran aldatmacaları yırtıp gerçeğin özüne varmaya gayret etmek yetecektir. Yani gerçeği ve hakikati araştırmak her zaman yeni, taze, dinlenilmeye, okunmaya değer şeyleri ortaya dökmek için kifayet eder. İllâ değişik olacağım diye, olup bitenin dışına çıkmaya çalışmak, olup biteni en satıhta biçimiyle ele alıp, en yavan ifadelerle dile getirmenin yanında bir başka marazdır.

Korkuyorum yazdıklarımla aynı sakızı çiğniyor manzarasını vermekten. Ne kendimin önceden çiğnediğini, ne de bir başkasının önceden gevelediğini bir daha ağzıma almak istemiyorum. Bu, bazı zorluklar doğuruyor elbet. Herşeyden önce, hayatımız bizim çok farklı konularda derinleşmemize yetecek kadar Müslümanca düzenlenmemiş. Çevremiz

içinde yaşadığımız olaylar bizi hayatın zenginliğine çağırmak yerine onu tek renkli ve kısır yaşamamız için zorlayıcı birer etken adeta.

Müslümanca yaşamanın önüne dikilmiş engelleri aşmak hepimizin elbirliği ile başarabileceği bir iştir. Bu işin bir parçası olarak yazı yazıyorsak ne âlâ, yoksa her gün bir sütundan birkaç sözü aktarmak, bu aktarılanlar ilginç, dişe dokunur, hayret verici olsa bile önemli değil. Bugünkü başlığı "yazı yazmak istiyorum" diye tesbit edişim de bu yazıları herkesle birlikte, her gün gerçekleşen bir uyanışın ve her an elde tutulması gereken teyakkuzun nişanesi olarak kaleme alma arzusunun sonucudur.

19.7.1978

Biz Müslümanlar dersek

Gazete yazısı demek ne ölçüde genel tutulursa tutulsun siyasî yazı demek. Bu siyasî çerçevede de en iyi yapılabilen şey birkaç zekâ gösterisi, iyi birkaç tasvirdir. Bunun dışında okuyucu ve yazar açısından haberleşme aracı olarak gazete yazısını en az müsait vasıtalardan saymak gerekir: Çünkü yazar yeterince açık değildir, okuyucu temas ihtiyacını doyuracak zamana sahip değildir. Bütün bunlara rağmen bu durumun biz Müslümanlar için farklı olduğunu söyleyecek bazıları... İşte zaman zaman dile takılan, daktilonun tuşlarından kağıda geçen "biz Müslümanlar" ifadesi üzerinde durmak istiyorum.

Biz Müslümanlar demeden önce yalnızca Müslümanlar desek, bununla neyi kastetmiş olacağız? Belli bir yerde oturan, bir kültür mirasına sahip, ortaklaşa eğilim ve davranışlar oluşturmuş ve neredeyse bir kavim özelliği kazanmış insanlara mı Müslüman diyeceğiz? Bu soruya evet diye cevap verecek olanlar genellikle bu topluluğun mevcut olması halinde hayatta

çizdiği plânın muvaffak olacağına inananlardır. Bunlar siyasetçiler (!), devlet adamları, din adamları (!), ve imal ettikleri şeyin çok kişi tarafından rağbet görmesini arzu eden kimseler (bazı sanatkârlar ve bazı işadamları)dır. Bunlar için yeryüzünde çok fazla Müslümanın olması değil, yığın halinde, gerek tüketime, gerek üretime ve gerekse sevkedilebilme vasıfları taşıyan insanların olması, ortalama bir sığınma psikolojisinde birleşmiş Müslümanların olması önemlidir, esastır. Bunların anladığı Müslümanlık dünya haritasına bakıp, yeşile boyalı yerleri işaret etmekten kaynaklanır. Bu işaret edilen bölge ya servet için yahut siyasî manevra için gerekli ve kaçınılmaz kabul edilen bölgedir. Bölge ve oranın insanı...

Biz Müslümanlar sadece bir bölgenin insanları değiliz. Zaman zaman bazı iklimlerden bahsediyorsak, bu ahlâkın ortaya çıkardığı iklimdir ve meteorolojiyle yahut klimatolojiyle ilgisi yoktur. Biz Müslümanlar deyince belki çok sayıda insanı kastetmemiz mümkün ama hiçbir zaman bir sürüden bahis açmıyoruz. Tam tersine tenkid yeteneği son derece gelişmiş, bağlantısını yalnızca Kur'ân ve Sünnet vasıtasıyla gerek insanlarla, gerekse tabiatla kurabilen kimseler hesabımızın içine giriyor.

O zaman çok sayıda insandan bahis açmamız imkânsız diyenler olacaktır. Hüsn-ü zan ediyorum elbet. Millî Piyango gişelerinin önünde kuyruklar oluşturan insanların İslâm'la Allah'ın birliğiyle ne ilgisi varmış diye düşünenlerimiz vardır, ben de öyle düşünenlerdenim. Eğer bazı ortalama değerlere sahip insanları "Müslüman" diye vasıflandırmaktan belli çıkarlarımız yoksa hemen bazı ölçüler getireceğiz demektir.

Gerçekte biz Müslümanlar dediğimizde elbet bazılarının ermişlere yakıştırdıkları özellikleri taşıyan insanlardan sözediyor değiliz. Bir dinamizmden bahsediyoruz. Bu, teslim olduktan sonra aralıksız bu teslimiyetin gereklerine uygun hayatı gerçekleştirme yolunda adımlar atmanın dinamizmidir. Bu dinamizmi göstermeyen insanlara, hatta bu dinamizmi gerektirdiğinin aksi istikamette seyreden insanlara ne ad

verilmesi gerektiğini bilmiyorum. Ama benim Müslüman dediklerim hayatını belli nasslar doğrultusunda değiştirmek sözkonusu olduğunda hiç direnme göstermeyen, üstelik ne yönde ilerlenilmek gerekiyorsa onu göze alan kimselerdir. Belki durumları İslâmî ölçülere göre pek parlak değildir ama hiç olmazsa zihnî plânda kabulleri İslâm'ın kabulleridir.

Yanlışa İslâmî kılıf bulmak isteyenlerden çok, içinde bulundukları yanlışı aşmak isteyen Müslüman olma durumunu hak edenlerdir kanımca.

19.1.1979

Meşruiyete sığınmak

Kurulu düzenin dışında bir dünyaya bağlı düşünce akımları, davranış biçimleri için "meşruiyet" başlı başına bir olaydır. Böyle düşünce ve fiiller herşeyden önce yaşama hakkı denilebilecek bir alan elde etmek isterler, yani içinde bulundukları toplumda mevcut olabilmelerinin kaidelere bağlanmış temellerinin sağlanmasını gerekli görürler.

Bir toplumda meşruiyet elde etmenin iki kaynağı var. Ya resmî otoritenin koyduğu kurallar arasında size de yer verecekler, yahut toplumda yaşayan değerlere sahip çıkanlar, resmî otorite tanımasa bile sizin mevcudiyetinizi savunacak. Bu iki kaynaktan kuvvetli olanı elbette, toplumda yaşayan değerlerin temin ettiği meşruiyettir. Çünkü yasak koyucu, mekanizmayı elinde tutsa bile koyduğu yasakları uygulayacağı alana hakim olamaz. Bu alan, toplumda yaşayan değerleri canlı tutanların hakim oldukları alandır. Kısacası kanunları yapanlar hiçbir zaman türküleri yakanlardan daha kuvvetli değildir. Gerçi kanun koyucu kuvvet, türkü yakan kuvvete dediğini yaptırır çoğu zaman, lâkin uzun vadede toplumda yaşayan değerler kanunların yorumlanmasına etki eder ve yorumun dışına çıkmaya kanun

koyucu bile cesaret edemez.

Demek ki bir düşünce akımı, bir davranış biçimi toplumda meşruiyet kazanmak istiyor, veya bizzat kendisi meşruiyet olmak istiyorsa iki yoldan birini seçecek, daha doğrusu iki yoldan birine öncelik tanıyacaktır. Ya kendi dışındaki otoritenin koyduğu kurallar içinde bir yer almaya çalışacak, ki günümüzde demokratik mücadele denilen şeyin aslı budur, veya toplumda yaşayan değerlerden biri olma teşebbüsünde bulunacak. Birinci şıkta resmî otoriteyle temas, onu şu veya bu tarzda etkileme, onun bir parçasını ele geçirmeye uğraşma önem taşırken, ikinci şıkta önemli olan doğrudan doğruya tek tek insanların o düşünce akımının içinde yer almaları, o davranış biçimlerini benimsemeleridir. Öyle ki benimsenen zihnî ve fiilî durumlar o toplumun kaçınılmaz birimleri olurlar, insanların değer ölçüleri artık o durumların süzgecinden geçilerek ölçü olma özelliği kazanırlar. Yani bazıları bir türkü yakarlar ve bu türkü öylesine kuvvetle söylenir ki yapılan kanunlar kuvvetten düşer.

Başkalarının kurduğu yapılar içinde, başkalarının geçerli değerleri içinde "meşrû" kalmayı seçmek, düşünceyi güdenlerin o düşüncenin özüne uzak kaldıklarının işaretidir. Çünkü kendi kaidelerine bağlı kalmak titizliğini gösteren kimse o kaidelerin eğilip bükülmeden yaşayabildiği bir ortama rıza gösterebilir ancak. Bu yüzden de meşruiyetini kendi getirir, düşmanından taleb etmez.

Her kim ki tam anlamıyla mutabakata varmadığı kuvvetlerle o toplumun işleyişini kolaylaştırmak üzere işbirliğine girişmiştir, kendi meşruiyetini bir başkasının tanıdığı alan için de kabul ettirebilmektedir, o kişi aslında pek dış görünüşte savunduğu değerlerin adamı değildir. Başkasının tanıdığı meşruiyete sığınarak bazı fiillerde bulunabilmek, aslında o fiilleri bir başkasının adına işlemek demektir.

Meşruiyetini kazanmak ise bundan çok başka bir durumdur. Burada sözkonusu insan eğer belli ilkeler, belli anlayışlar, belli kaideler varsa

yaşıyordur. Topluma önce kaidelerini, ilkeleri, anlayışını getirmiştir. Kendini böyle kabul ettirmiştir.

20.1.1979

Ortalama yargılar

Strateji ve taktik hesapları içinde olmak çağımızda siyasî aksiyon yürüten birçok insanın kaçınılmaz meşguliyetidir. Kısa vadeli ve uzun vadeli hedeflerin tesbiti, bu hedeflere varmak için gerekli araçların seçimi, düşmana indirilecek her darbenin zamanlaması, kendi öz kuvvetlerinin dışında ne gibi yan destekler sağlanabileceğini hesaplaması yirminci yüzyıl siyasetinin vazgeçemeyeceği işler oldu. Bu işleri başarıyla sona erdiremeyen siyasetçiler kendilerini çok kötü durumların beklediğini gördüler. Bu yüzden de her kampın yürütücüleri, diğer kamplarla bu işlerin yapılmasında kıyasıya bir çatışmaya, bir yarışmaya girdiler. Daha doğrusu savaşan her kanat bir diğerini yürüttüğü strateji ve uyguladığı taktik ile mağlûp etmeye çalıştı, karşı tarafın silâhlarını ve savaş usullerini öğrendi, bunlara karşı tedbir aldı, bir taraftan da düşman kendi stratejisi için tedbir almasın diye şaşırtma yolları denedi vesaire...

Bütün bunlar yapılırken çağımızın siyasetçisini sınırlandıran hiç bir şey yoktu denilse yeri... Şartlardan, yani maddî imkânlardan başka bir sınırlandırma tanımadı siyaset adamı. Ne yapabilecekse yaptı, ama ne yapması gerekiyorsa yaptı diyemeyiz. Karşı partinin genel merkezine dinleme cihazı koydurabilirse koydurdu, hasmını öldürtebilirse öldürttü, yalan söylemesi gerekiyorsa söyledi. Bütün davranışlarını stratejinin ve yürüttüğü taktiklerin gerekleri belirledi. Amaç: Bir ülkenin, yani belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan belli sayıdaki insanın üzerinde denetim

hakkı elde etmek, onların yaşama imkânlarının bir kısmını ellerinde tutmak. Bu amaçla yola çıkılınca, en kestirme usul bu insanların rızasını almak olarak görülmüş. Gerçi birçok başka usuller de var, ama yaşayan insanların çoğunluğunun desteklediği bir iktidar temin ederseniz, başınız daha az ağrıyor. Bunu bildikleri için demokrasi taraftarlığı yapıyorlar. İnsanların üstünde bir yere sahip olmak isteyen kuvvetler strateji ve taktik hesaplarını demokratik ortamlarda yürürlüğe koymayı tercih ediyor, halkın desteğini sağlamayı ön plâna alıyorlar.

Halkın desteği denince ilk akla gelen kavram: Kamuoyu. Kamuoyu veya efkâr-ı umumiyye bir toplulukta yaşayan insanların ortalama yargıları demektir. Halkın ortalama yargıları sivriliklerden, aşırılıklardan arındırılmıştır. Yani yapılıp edilen, söylenilip dinlenilen herşey kamuoyunun içine girer. Halkın ortalama yargılarına göre alkolik olmak veya uyuşturucu maddeye müptelâ olmak aşırılıktır, arada bir bira içmek, bazı akşamlar birkaç kadeh rakı tüketmek olağandır, sigara dahi kullanmaksızın uyuşturuculardan ve keyf vericilerden uzak durmak ise, aşırılıktır. Strateji ve taktik hesapları peşinde olanların aşırılarla pek alıp vereceği yoktur. Onlar ortalama zihinlere, ortalama yargılara, ortalama alışkanlıklara hitap etmek isterler. Demokrasi ortalama insan için, güdülebilen, hiçbir sivriliği olmayan insan içindir. Kısacası, strateji ve taktik hesapları doğru ve yanlış gözetilerek değil, kandırma nisbeti gözetilerek yapılır.

Müştereken benimsenen değerlerin salih mi, sapık mı olduğu o toplumun işleyişiyle ilgili bir husustur. Genel anlamıyla küfür toplumu dediğimiz bir toplumda eğer kısa zamanda çok sayıda insanın sizi onaylamasını, size iktidar imkânı tanımasını istiyorsanız, onların ortalama yargılarına boyun eğeceksiniz ve dolayısıyla doğrudan imtina edeceksiniz demektir.

25.5.1979

12 EYLÜL MUHAFIZLARI ZOR DURUMDA

Akbulut kabinesinin (daha önce Özal kabinesinin) erkek olmayan bakanı (böylece diğer bakanların cinsiyeti belirtilmiş oluyor) Zonguldak işçilerinin yürüyüşünü değerlendirirken (demek değerlendirme dedikleri buymuş) "Bu işin arkasında Saddam bile olabilir" demiş. Tırnak içindeki bu beyanın basında lâyıkı olduğu veçhile hafife alınarak karşılandığına şahit olduk. Erkek olmayan bakanın işin içine Saddam'ı karıştırması bir münasebetsizlik midir? Hayır. Cumhurbaşkanının mantığıyla yaklaşırsak asıl münasebetsizliği Saddam yapmıştır. "Yani Kuveyt'i şimdi biz mi işgal ve ilhak ettik?" Bunu yapan adam haydi haydi bizim işçileri kışkırtabilir. Hatta İstanbul'un su sorununu çözülmez hale getiren ve bizim mahallede haftada en az ikiyi bulan elektrik kesintilerine sebep olan büyük bir ihtimalle Saddam'dır. Cumhurbaşkanının teşhis ve tespitlerine rağbet edecek olursak kabul etmeliyiz ki bu Saddam "akıllı" ve "acımasız" bir adamdır. Yapar mı yapar.

Verilen beyanatlar ve onlara duyulan tepkiler ne ölçüde hafiflikle geçiştirilirse geçiştirilsin Türkiye'de durum ağırlaşmaktadır. Bu terazi (ANAP) bu sıkleti (çalışanların talepleri) çekemiyor. Durumun günden güne ağırlaşmasına mukabil terazinin çatırdamasının sebebini, üzerinden on yılı aşkın zaman geçmesine rağmen sona ermeyen 12 Eylül rejiminde, bu rejimin muhafızlığını üstlenmiş bulunan siyasi kadronun vasıflarında aramalıyız. Türkiye açılacağı gelişmeler bakımından tam bir belirsizlik içine düşmüştür. Olayların izahında kullanılagelen kalıplar eskimiş, kavramların yetersiz kaldıkları gözlenmiş ve gerçeklerle gerçekleri anlamlandıracak anlayış biçimleri arasında içinden çıkılamaz bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır. Sözkonusu eskime, yetersizlik ve uyumsuzluk hükümet çevrelerinde bir telaş ve çırpınma olarak tezahür etmektedir. Ocak ayının 3'ünde yaşadığımız işe gitmeme eylemine yönetimin cevabı: Panik. Madencilerin meselesinin kolayca çözüme götürülemeyişi arkasından neyin geleceğinin bilinmemesindendir. İşçiler polis veya askerle çatışmadı. Başbakan görüşmenin ön şartı olarak yürüyüşün sona erdirilmesini önerdiği zaman da Zonguldak'a dönüldü. Ama ne 3 Ocak'ta bir taşkınlığın görülmeyişi, ne de madencilerin pazarlık şartlarını kabul edişleri hükümeti rahata erdiriyor. Çünkü

meseleleri çözemeyecek olan yönetimin kendisidir. Belki sonu nereye varacağını kimsenin kestiremediği yeni bir başlangıç erteleniyor. Yönetimin elinden ertelemekten fazla bir şeyin geleceği de yok.

Türkiye'de yaşamak cinler, periler ülkesinde yaşamak gibi bir şey haline geliyor çoğu zaman. Kuşkular, güvensizlikler, nereden neyin geleceğini bilememekten doğan bir esrarlı ortamda yaşamak alışageldiğimiz bir şey. Başımıza gelen olağan işlerin sebeplerini de olağanüstü tahrikçilere dayandırmayı bu yüzden kolayca benimsiyoruz. Bir işi ya CIA, ya KGB, ya MOSSAD yapmıştır. Bir takım insanların arkasında ya komünistler, ya masonlar, ya şeriatçılar, ya kilise vardır, işte maden işçilerinin hak arama mücadelesinin ucunun Saddam'a dayandırılması da böyle bir mantığın sonucu. Gerçekte insanların dünyasını cinli, perili hale getiren kişiler kendi durumlarını izahta ya hakkaniyet veya meşruiyyet bakımından zorluk çeken kişiler olsa gerek. Zira gerçeklerle yüz yüze gelmenin kendi aleyhine sonuç vereceğini bilen yine kendileridir. Türkiye'de hepimize korku veren şey gerçeklerdir. Ben de şimdi bu yazıyı yazarken gerçeklere sıra gelecek diye korkuyorum.

Üzerimizdeki korkuyu atmak için en iyi çare başkalarının korkularından söz etmek. Şimdi ben de öyle yapacağım. Türkiye'de yönetim nadiren gerçek insanların korku veren baskısıyla karşılaşıyor. Çalışanların ücret artışı istekleri neden telaş ve çırpınma doğuruyor? Çünkü gerçek insanlar, gerçek isteklerde bulunuyorlar ve meselenin çözümüne ancak gerçek tedbirlerle varılabilir. Hükümetin elinden cinli-perili mazeretler 12 Eylül'le alınmıştır. Şu anda etkinlik gösteren iki işçi konfederasyonu, Türk-İş ve Hak-İş solculukla, komünistlikle tavsif edilemeyeceklerine göre onlara ne isim takmalı? Hele Türkiye Birleşik Komünist Partisi yetkilileri iktisadi politika bakımından kendilerinin ANAP'a yakın olduklarını belirtmiş ve ister istemez işçilere sırt dönmeyi bir ana çizgi saydıklarını ortaya koymuşken. Yöneticilerin korkuları burada bitmiyor. Kısa bir zaman sonra tarım üreticilerinin talepleriyle karşılaşmaktan korkuyorlar. Ardından memurların isteklerinin gelmesi tüyler ürpertici. Yönetimin ileri sürebileceği iddialardan biri de doğan rahatsızlığın muhalefet partileri tarafından ortaya çıkarıldığı olabilir. Bu iddia inandırıcı olduğu oranda yönetim adına korkutucu. Çünkü ipleri elinde tutamayışının bir delilini kendi dilinden ortaya dökmüş oluyor. İnandırıcı olmayan bir iddiayı öne sürmekle de aczini bir başka biçimde gösteriyor.

Zor durumda olan, ne yapacağını bilmez hale düşen yalnız yönetim değil. Hepimiz kararsızlık ve tedirginlik içindeyiz. Hepimiz derken görüş mesafesini biraz daha genişletmek isteyenleri kastediyorum. 12 Eylül rejimi Türkiye

Cumhuriyeti kurulduktan sonra politik alanda katedilen mesafeyi yok etmeyi hedefleyen girişimlerde bulundu. Silip süpürdüklerinin yerini tutacak herhangi bir gelişme başlatmaya ise muvaffak olamadı. Bu durum Türkiye'nin Tanzimat'tan bu yana, her dönüşüm aşamasında yaşadığı bir durum. Bir kesintiler, kekelemeler ülkesi Türkiye. Ey aziz ve muhterem okuyucu! Ben de senin karşında şimdi kekeliyorum ve düşüncelerim kesintiye uğruyor. Yazdığım her paragrafın sonunda şimdi şuradan mı yoksa diğer taraftan mı gitsem diye tereddüt ediyorum. Bu yazıya bir başlık attım ve daktilonun yanı başında aldığım notlar duruyor. Attığım başlığın hakkını veren bir yazı yazmak ve aldığım notlardan yararlanmak istiyorum, ama bir türlü olmuyor. Kendi yazımın tepesinde dönüp duruyorum. Masamın üzerinde küçük kâğıtlara yazılmış cümleler var. Birinin üzerinde Heidegger'den bir cümle: **Der Mensch İst der Hirt des Seins.** Yani: insanoğlu varlığın çobanıdır. Bir başka kâğıtta bir Hadis-i Şerif meâli yer alıyor: **Hilafet benden sonra otuz senedir, sonra ısırıcı melikliğe dönüşür.** (Bunun da Arapçasını yazsan a!) Görüyorsunuz durum ne kadar karışık. En iyisi size aldığım notları olduğu gibi aktarayım. Belki mektubumu arzuladığım hacimde yazamam, ama hiç olmazsa niyetimin neleri kapsadığını bir ölçüde aktarabilirim.

12 Eylül 1980'de Türkiye'de ordu devlet yönetimine el koymuştur. Bu bayat gerçeği ikide bir tekrar etmenin ne faydası var? Bildiğimiz bu olayın üzerinden on yıl geçti, 12 Eylül 1980'de ortaokula kayıt olmaya hazırlanan çocuklar şimdi üniversiteyi bitirdi. Onlar için artık tarih oldu 12 Eylül. Tarihin anlamını hangi zihinle kavrıyorlar? Mesela "ordu" ne demek? İşte korku veren bir cümle. Biz gençliğimizde Sait Faik'in hikâyelerinden birinde kahramanlarından birinin kaput giymiş olması yüzünden karakola çekildiğini okumuştuk. Ordu yerine Silahlı Kuvvetler demek daha mı doğru? Acaba devlet yönetimine el koyduğunu söylediğimiz kuvvet soyut bir kavramdan mı ibaret? Neden başlarında Kenan Evren bulunan beş general darbe yaptı demiyoruz? Türkiye'de askeri hareketler tarihlerle anılıyor. Fakat şahıslar öncelikle zikredilmiyor. 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül gibi. Oysa dünyada askeri rejimlerin ve hatta askeri başarıların bir insanla özdeşleşen adı oluyor. Franko, Peron, Pinochet gibi. Türkiye'de orduya ilişkin etkinliklerin büyük ölçüde anonim karakterde oluşunun bir sebebi olmalı. Düşünülmesi gereken şey üniforma olmaksızın da askeri bir etkinliğin yürürlüğe konabildiği ortamın Türkiye'de ne ölçüde geçerli olduğudur. Bu husus sivil olduğu söylenen cumhurbaşkanının ne kadar sivil, askeri müdahale sonucu ortaya çıkan siyasi yapının sürdürücülerinin ne kadar muvazzaf özellikler taşıdıklarını zihnimize bir soru olarak yerleştiriyor.

Ordu meselesinin doğru anlaşılması muhtaç olduğumuz tarih bilincinin yedeğinde mümkün olacak. Osmanlı devletinin gaza ile olan ilişkisi, yeniçerilik ve onun yerine ikame edilmeye çalışılan yapının özellikleri anlaşılması gerekecek. Belki günümüzü doğrudan etkilemesi bakımından 1922 Ankara hükümetinin askeri karakteri doğru tahlil edilmekle bir aydınlığa kavuşulabilecek. Tarihin ölü olmadığını farkettiğimiz zaman kimin yerinin neresi olduğunu kavramada daha geniş imkânları kullanabiliriz. Ama birisi çıkıp sana ne oluyor, sen bunları kavrama bakalım. Git işine bak diyebilir. Galiba dert de buradan doğuyor. Git işine! komutu alan kişi "hani işim?" diye soruyor.

Dolayısıyla Türkiye'de ülkenin tutacağı istikamet ve yaşayış tarzının belirlenmesi konularını silahlı kuvvetleri bir kenara bırakarak anlamak mümkün değil. Bırakınız anlamayı atılacak adımlarda silahlı kuvvetlerin yerini tespit etmediğiniz zaman kötürüm olursunuz. Nitekim, 12 Eylül 1980 askeri harekatının da 24 Ocak kararlarının uygulanmasını içine alan, böylece başlayıp daha yaygınlaşmayı öngören bir düzenleyici iktisadi misyonu vardı. Harekatın üstlendiği bu iktisadi misyon yeni bir siyasi kadro, yeni görevliler, yeni tavırlar gerektiriyordu. İşin garibi bu yeni tavırlar arasında ordunun misyonunu ortadan kaldırmak gibi bir eğilim de yer alıyordu. Tuhaflık burada başladı ve hâlâ böylece devam ediyor. Eğer askeri bir etkinliğin yüklendiği görev askeri etkinliğin azaltılmasıysa olayın çapraşıklığını varın siz düşünün.

Piyasa ekonomisinin gücünü 12 Eylül'ün hakim kıldığı fiili durumla savunma görevini vekaleten üstlenen ANAP ve şürekâsı 1991 yılında nasıl olduysa milletle yüz yüze geldi. Çekilen sıkıntıların temelinde Türkiye'de yaşayan insanların ordu gücüyle belirlenen çerçevede kalmayı kabul etmelerine rağmen çizilen çerçevenin derde deva olmaması halinde suçun o çerçevede kalmayı kabullenenlerde aranması yatıyor. Yani ANAP dünya sisteminin emrini yerine getirmekle vücut bulmuştur. Yerine getirilen emrin ortaya çıkardığı suçun cezasını yine ANAP çekmekte ve dünya sistemi tarafından cezalandırılma tehlikesiyle yüz yüze gelmektedir. Çalışan büyük kitle karşılaştıkları zorluklara bir çare ararken hiç bir siyasi kalıp öngörmedikleri halde olaylar katışıksız bir siyasi nitelik kazanabiliyor. Çünkü geçim derdi gerekçesiyle girilen alanlardaki sıkışmalar genel olarak politikanın eleştirisine varmadan anlaşılamıyor.

Toplumun eti kemiği nelerden oluşuyor? Alınan kararlar çalışma hayatının düzenlenmesi demekse bu hayatın devamını sağlayanları gözden çıkararak hiç bir mesele çözülemeyeceğine göre toplumun eti ve kemiği kararların kalkış noktası olmak zorundadır. 12 Eylül’le birlikte gelen ve zaptiyeliğini halen devam ettiren rejim kendi desteklediği yeni şartların mantığına uzak bir bir biçimde

meseleleri hal yoluna gitmeyi denemiştir. Liberalizmin bayraktarlığı iddiasıyla ortaya çıkanlar anti-liberal tutumun en sert sözcüleri olmak zorunda kaldılar. Türkiye'de hepimizi bunaltan bir tıkanma yaşanıyorsa zihinlerin kilitlenmesiyle gerçekleşen bir zorluk içindeyiz demektir. Yıllardır sözü edilen alternatifsizliğin açıklamasını kendi dar kalıplarımızın yetersizliği olduğunu bilmemiz gerek. Kavramlarımız gerçeklerle kısmen bile örtüşmüyorsa değişmenin dinamiklerini kavramamıza yarayacak yeni kavramlar peşinde olmalıyız.

İlk farkedeceğimiz şeylerden biri kendi düşüncemize ilişkin esasları birilerinden ödünç alamayacağımızda. Bunun ispatı çekilen sıkıntıların ödünç alınan esaslardan doğmuş oluşundadır. Dünyadan haberdar olmak başka toplumların ne halde olduklarını bilmek değil, niçin o halde olduklarını bilmektir. Bu sebeple Türkiye'nin daha demokratik olmasını önermekten önce niçin daha demokratik olması gerektiğini anlamak görevi bize düşüyor. Aynı şekilde neden daha zengin olmalı, neden daha mazbut veya daha pervasız, neden daha adil veya zalim olmalı diye sormalıyız. Kendi siyasetimizin muhtevasını ancak kendimiz temin edebiliriz. Ismarlama muhteva olmaz.

Son on yılda Türkiye'de alınan kararlar ve uygulama biçimleri kimin adına isabetli oldu? Bu sorunun cevabı 12 Eylül muhafızlarını zor durumda bırakıyor. Eğer son on yılın getirdiği değişikliklerden sonra hesap zararla kapanmışsa bunun bir sorumlusu olmalıdır. 12 Eylül muhafızları sorumluyu buldular: Saddam. Enflasyon düşmedi. Çünkü Kuveyt işgal edildi. Yatırımlar durdu. Çünkü... Görüyorsunuz, bir konuyu artık sonuna kadar ciddiyetle götürmek mümkün değil. Kaçmak için işi hafife alıyoruz. Söylediklerimiz söylenilmesi gerekenler değil. Ülkenin ve halkın çıkarı sözkonusu olduğunda bin dereden su getirerek (ve petrol bularak) bir takım laflar ediyoruz. Yine de telaffuz edilmeyen bazı şeyler var. Hak arayanların ve hakkaniyet isteyenlerin istekleri ortaya çıktığı zaman telaffuz edilmeyen ne? Müslümanların Türkiye'de bu sorunun cevabını arayacak kadar onurlu bir yeri ellerinde tutmaları gerek. Müslümanları 12 Eylül muhafızları arasında görmek istemiyoruz.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA SAVAŞI NE ZAMAN OLUP BİTTİ?

4 Ocak 1991 tarihli ve "Ayın Onbeşine Kadar Yeni Birşey Yok" başlıklı cuma mektubunda şu satırlar yer alıyordu:"... Orta Doğu'da ABD'nin veya Avrupa ülkelerinden herhangi birinin doğrudan doğruya katıldığı bir savaşın vuku bulacağına ihtimal vermiyorum. Böyle düşünmemin sebebi, dördüncü dünya savaşına yol açacak tarafların henüz belirginleşmediği görüşünü benimsememdir." Bu yazıyı yazdığım sırada Körfez meselesinin hallinde barışçı çözümlerin sonuç vermediğine dair görüşlerin yaygınlaştığını ve savaş çıkmayacak diyenlerin de ısrarlarından vazgeçen bir havaya girdiklerini biliyorum. Buna rağmen savaş ihtimalinin pek küçük olduğu konusundaki düşüncemi muhafaza ettiğimi belirtmeliyim. Siz bu yazıyı okurken savaş çıkmış olursa, bana bıyık altından gülüneceğini göze alarak diyeceğimi demek zorundayım.

Benim varsayımımın temel dayanağı Avrupa'ya nispeten coğrafî yakınlığı olan Orta Doğu'da Batılı bir devletin müdahil olduğu bir savaşın çıkması için şartların olgunlaşmadığı fikridir. Bu yüzden ABD ile Irak arasında bir çatışma olmasını uzak, ama Irak ile Türkiye arasında bir çatışma olmasını yakın ihtimal kabul ediyorum. 1945'ten bu yana yani yarım asra yakın bir zamandır Avrupa ülkeleri arasındaki sürtüşmeleri sıcak çatışmalara vardırmamak için azami dikkati sarfediyorlar. Batılı ülkelerin atış poligonları hep kendi yerleşim alanlarının epey uzağında kuruldu: Vietnam, Angola, Afganistan gibi. Buna karşılık 1956 Macar ayaklanması, 1968 Çekoslovakya işgali ve Polonya'da Jaruzelski darbesi Batılı devletler arasında sertleşme sonucu silaha başvurma yoluna girmedi. 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarmada bulunması bir Türk-Yunan çatışmasını davet etmedi. Eğer böyle olsaydı sözkonusu çatışmanın hangi alanlara yayılacağını kestirmek peşinen mümkün değildi. Orta-Doğu'da Lübnan 1975'ten 1990'a kadar sadece Araplar arasında çatışmalara sahne oldu. Güney Lübnan'ı işgal eden İsrail'in karşısında sadece birbirini tepelemeye çabalayan Arap örgütleri vardı. Kısacası Avrupa devletleri şimdi kadar ateşe ellerini sokmadı. Ya

maşa kullandılar veya kestaneleri kendileri için ateşten çekecek bir maymun bulabildiler. İşte bu süre boyunca üçüncü dünya savaşı olup bitti.

Halbuki birinci ve ikinci dünya savaşları Avrupalı ve Amerikalı batılıların birbirlerini boğazladıkları savaşlardır. Şimdilik dördüncü dünya savaşının kimlerin canına kastettiğini bilmiyoruz. Böyle bir belirsizlik içinde Körfez'deki dalgın suya bakıp savaş görmek değme falcının hünerleri arasına girmez. Ama görünen savaş falcı istemez diyeceksiniz. Oysa görünen savaş önlenebilen savaştır aynı zamanda. Birinci ve ikinci dünya savaşları görülmeyen ve önlenemeyen savaşlardı. Üçüncü dünya savaşı ise ne görülebildi ne de önlenebildi. Dördüncü dünya savaşının tarafları henüz belirginleşmediği için görülmesini de, önlenebilmesini de sözkonusu etmek gereksiz.

Önce "Dünya Savaşı" demekle neyi kastettiğimizi, daha doğrusu bu tabirin altında ne olduğunu bilmemiz gerekir. Avrupa tarihinde birçok devletin aynı anda birbiriyle savaştığı zamanlar yok değil. Napolyon döneminde bütün Avrupa savaşın içindeydi. Kırım savaşı da bütün Avrupalıların müdahil oldukları bir savaştı. Nitekim her iki savaş sonrasındaki kongreler Avrupa’nın yeniden düzenlemesine dönük kararlar almak zorunda kaldı. Bu dönemdeki savaşlara ne kadar çok devleti ve milleti harekete şevketmiş ve ne kadar çok devletin hayatını ilgilendirmiş olursa olsun "dünya savaşı" demiyoruz, çünkü bu dönemde henüz dünya sistemi kemikleşmiş değildir. Devletlerin ve milletlerin alacağı biçim ile toplumların iç düzenlenmesi arasındaki ilişkide tam bir sarahat yoktur. Daha doğrusu pazar ekonomisi siyasî bir güç olarak icbar edici bir yoğunluğa ve ihtiyara sahip değildir. Birinci Dünya Savaşı piyasa ekonomisinde öncülük eden devletlerin dünyaya getirdikleri yeni standartları mutlak bir biçimde egemen kılabilmek için önlerindeki engelleri temizlemek üzere giriştikleri bir faaliyettir. Yani dünya savaşı, dünya sisteminin yayılma ve etkinleşme gücünün bir gereği olarak yaşandı. Bir görüşe göre Birinci Dünya Savaşı bir sömürge paylaşım savaşıdır. Hiç şüphesiz ki bu savaşın böyle bir özelliği var. Ama bu savaşı temel karakteristiğini ortaya dökecek sebep değil. Zira sömürgelerle ilgili alış veriş 18 ve 19’uncu yüzyıllardan bu yana yaşanan bir devletlerarası meseledir ve dünya sisteminin beyni sömürgelerin merkezle kurduğu altlık-üstlük ilişkisine dikkatini çevirmiştir.

Dünya sisteminin kemikleşmesi açısından bakıldığında birinci ve ikinci dünya savaşlarını hem birbirinin devamı sayabiliriz, hem de İkinci Dünya Savaşı'nı bir rövanş olarak kabul edebiliriz. Yani bir ve iki numaralı dünya savaşlarında dekor ve kostüm farkı olmasına rağmen aynı oyunun tekrarlandığı söylenebilir. Tarih kitapları dünya savaşlarında kazanan ve kaybeden devletlerin adlarını zikreder,

ne var ki her iki savaşta da kazanan Batı medeniyetinin modern zamanlarda ortaya çıkardığı mekanizmalar olmuştur. Mekanizmalar kazanmış ve fakat insanlar kaybetmiştir. En kazançlı çıkan mekanizma piyasa mekanizmasıdır. En çok kaybeden insanlar ise günlük ekmeğini ele geçirebilmek için bu mekanizmaların harekete geçmesini sağlamak zorunda kalan ve böyle yaptığı için şerefinden fedakârlık etmeye mahkûm edilmiş, tarif edilirken "sıradan" kelimesi kullanılan insanlardır. İki dünya savaşı sonunda dünya sistemi Avrupalı ve Kuzey Amerikalı insanları mekanizmalar içinde hapsederek sindirdi. Türkçe'de sindirmek kelimesi hem hazmetmek anlamına geliyor, hem de korkutarak kabuğuna çekilmek zorunda bırakmak. İki savaş sonunda iki türlü sindirme de gerçekleşti. Ancak bu olumsuz gelişmenin insanları tatmin eden bir çerçevesi de hazırlandı: Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da refah seviyesinin yükselmesi ve güvenceye bağlanması.

Maddî görüntüsü ve gerekçeleri ne olursa olsun, dünya savaşlarının Batı toplumları için taşıdığı anlam temeldeki ahlâk çatışmasının dışa vurmasıyla ilgilidir. Hayatın her dalını aklîleştirmeye yönelmiş Batı medeniyeti hegemonyaya dayalı ilişkileri de aklîleştirmeye ve bu çabasından kısa vadede sonuçlar almaya yöneldiğinde karşısına akıl dışı bir etkinlik olarak savaş çıkacaktı. Öyle de oldu. Dünya sistemi 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar her aşamada bir alanı parselleyerek Batılı insanın hayatının her köşesini gayr-i şahsî bir mekanizmanın güdümüne soktu. Aklileşmesini tüzükler ve kontratlar aracılığıyla kemikleştiren Batı'nın "medenî" insanı, şahsiyetini ister istemez gayr-i aklî bir faaliyette arayacaktı. Savaş bu gayr-i aklîliğin hem körüklendiği, hem de teselli bulduğu bir mazeretti. Birinci ve ikinci dünya savaşlarıyla insanlık için bir çıkış yolu bulma umudunu kaybeden Avrupa (ve türevleri olan ülkeler) 1945'ten itibaren dünyayı mekanizmaları yöneten ve denetleyen mekanizmalar kurarak baskı altında tutmayı başardı. Metropolü çevreden (periferiden) ayıran özellik metropol ülkelerin görece yaygın refahıydı, ama hem metropol, hem de çevre gayr-i şahsî mekanizmalar, örgütlenmiş aygıt birlikler aracılığıyla yönlendiriliyordu. Üstelik bu mekanizmaların aklî ve tutarlı olmaları gerekmiyordu. Tek işlevleri hegemonyayı pekiştirmelerinde ortaya çıkıyordu, böylece insanlar BM'li, NATO'lu, CENTO'lu, SEATO'lu, COMECON'lu, OPEC'li, AET'li bir dünyaya hapsoldular.

Üçüncü dünya savaşı işte böyle bir dünyada 1950'li yılların başından 1980'li yılların sonuna kadar olup bitti. Andığımız tarihler yüzünden üçüncü dünya savaşının adına "soğuk savaş" denilen ve ABD ve SSCB arasında (bu ikisi de gerçekte devlet görünümünde örgütlenmiş aygıt birliklerdir) cereyan eden

çatışma ve rekabete yakıştırdığımız bir başka ifade olduğu düşüncesine kapılabilirsiniz. Hayır, soğuk savaşla üçüncü dünya savaşı (birçok paralelliklere sahip olsalar bile) aynı şey değildir. Soğuk savaş dünya sistemine egemen "Lord" takımının "hür dünya" dedikleri bölgedeki insanları pençeleri altında tutabilmek, bu insanlardaki şahsiyet arayışlarını çarpıtmak için uydurdukları "demir perde" öcüsüyle korkutmalarından, buna mukabil demir perdeyle çevrilmiş toplumları husumet ve gıpta arasında sıkıştırarak sistemin avı olabilecek kıvama getirme çabalarından başka bir şey değildir. Soğuk savaş bittiği için üçüncü dünya savaşı sona erdiği için soğuk savaşa gerek kalmamıştır.

Programı dünya sistemi tarafından hazırlanmış bir düzensiz ayaklanmalar toplamına üçüncü dünya savaşı demek gerekir. Eski Asya-Afrika koloni bölgelerinde kurulmuş devletlerin sermaye paylaşımında daha büyük bir lokma koparabilmek için giriştikleri mücadele en açık ifadesini 1955'te Bandung konferansıyla buldu. Savaşa bir başka cepheden Latin Amerika'nın da katıldığını hesaba katarsak, otuz yıllık mücadelenin farklı gerilimlerde ve fakat rabıtalı bir dünya savaşı olduğunu anlayabiliriz. Tıpkı ilk iki dünya savaşı gibi üçüncü dünya savaşı da dünya sisteminin çıplak ve kaba maddî çıkarlarıyla milletlerin hayat hakkı arasında cereyan etmiştir. Her üç savaşta da karşı çıkanlar düşmanlarının silâhlarıyla dövüşmeye mecbur bırakılmışlar ve bu tuzaktan kurtulamadıkları için de her üç dünya savaşını da "sistem" kazanmıştır.

Bugün Başka Körfezi'nde ABD askeri yığınağının gerçek sebebi hakkında güvenilir bilgilerimiz yok. Bu bilgiler belki çok sonra, olaylar "tarih" olduğu zaman sıradan insanlara ulaşabilecek. Kuveyt'in Irak ordusu tarafından işgali ABD askerlerinin yörede üslenmesine güzel bir bahane sağladı. İki olay arasında daha fazla bağlantı aramamak belki daha doğru. Dünya ölçüsünde birçok yankı doğmasına rağmen meselenin ne dünya sistemi için ne de dünya milletleri arasında hayat hakkı arayışında olanlar için can alıcı bir vasfı yoktur. Benim görüşüm ABD ordusunun Orta Doğu'da üslenmek ihtiyacında olduğu yolundadır. Herşeyden önce bunun ABD ekonomisi için bir gereklilik sayıldığını kabul ediyorum. Akabinde bu ordunun savaşmak yerine tehditte bulunmak üzere ve belki de bekçilik yapmak üzere ABD'ne, dünya sistemine hizmet vereceğini düşünüyorum.

Saddam kabadayılık yapıyor, ama ne ülkesinin genel konumu, ne de yöneldiği hedefler itibariyle dünya sistemine meydan okur bir yere sahip değil. Bunu herkesten çok dünya sisteminin lordları, elbet bu arada ABD ve İsrail biliyor. Irak'ın kendisine hücum edildiği takdirde İsrail'e saldıracağı iddiası sadece bir gösteriştir. Eğer çatışma vuku bulur da ABD can kaybına uğrarsa ülke (ABD)

içinde büyük bir rahatsızlık doğuracağı kesin. ABD, Irak'a karşı gerek Arap öldürerek, gerekse malzeme üstünlüğü sebebiyle tahribat yaparak başarı kazanırsa başta Arap kamuoyu olmak üzere dünyanın düşmanlığını üzerine çekecek. Körfez'e ABD yanında asker gönderen ülkeler bile "Oh olsun" demeyecek. Belki İsrail, İngiltere, Suudi Arabistan bile sonuçtan memnun olduğunu dile getirme cesareti bulamayacak. ABD bu kadar gürültü koptu, ayıp olmasın bari deyip savaşı başlatamayacak.

Savaş başlayıp biterse, ABD ordusu Orta Doğu'da kalışını uzatmak için başka sebepler bulmak zorunda kalacağı için yeni uzantıların sonuçlarına siyasi bakımdan hazır olmayabilir. Savaş uzarsa Avrupa ülkelerinden hangilerinin hangi mülahazalarla ve açık veya gizli hangi yöntemlerle savaşa bulaşacağı şimdiden kestirilemez. Çünkü Orta Doğu paylaşım bakımından hâlâ Birinci Dünya Savaşı'nın pürüzleri ile doludur ve İtalya dahil bir çok ülke meseleyle yakından ilgilenmeyi gücü ve çıkarı oranında üstlenebilir. Körfez bunalımı dedikleri olayın savaşla sonuçlanması ancak bir veya birkaç Orta Doğu ülkesinin karşı karşıya gelmesi, birbirlerini tahribe yönelmeleri halinde gerçekleşebilir. Tıpkı İran-Irak savaşında olduğu gibi, batılıların taraf tutan seyirciler olması halinde savaşın mümkün olabileceğini söyleyebiliriz.

Hem Irak'ta, hem Kuveyt'te, hem de Orta-Doğu'nun başka yörelerinde yeni düzenlemeler gerekli ise (dünya sisteminin buna ihtiyacı varsa) bunu bir şekilde elde etme yoluna gidecektir. Irak topraklarına İran, Suriye ve Türkiye'den asker sokmak, sonra bunları geri çekip büyük hakem sıfatıyla İsrail nasıl istiyorsa, Orta-Doğu haritasını yeniden öyle çizmek... Buna ben savaş demiyorum. Eğer olursa bu, "Görevimiz Tehlike" dizisinden bir bölüm olabilir ancak. Dünya sistemi kendini en güçlü hissettiği bir zamanda, kendine bir meydan okuma sözkonusu değilken, Orta-Doğu'da bir siyasî düzenlemeye gidecekse eğer, bundan çıkaracağımız sonuç dünyanın artık dünya savaşlarını geride bırakan bir evreye girdiğidir. İnsan şahsiyetinin sıfır noktasına geldiği ve yalnız mekanizmaların hareket ettiği, insana benzer yaratıkların bu mekanizmada önemsiz unsurlar haline geldiği yeni bir evre.

Dünya sistemi yürüttüğü ve galip çıktığı üç dünya savaşı boyunca insanı şahsiyet sahibi kılan özellikleri toplum hayatının etkin noktalarından silmeye yöneldi. Bunun dünyada bir insan çölü doğurduğunu görüyoruz. Benim itikadım Müslümanların bu insan çölünde birer kum tanesi olmayacaklarını bana öğretti. Şahsiyeti törpülenmiş bu insan çölünde vahaların olduğuna inanıyorum. Zaten dördüncü dünya savaşından sözedişim de bu sebeptendir. Savaş alanını olduğu kadar, savaş araçlarını da Müslümanları seçtiği, dünya sisteminin tuzaklarından

salim kalmış bir akıl ve eylem düzeyinde yapılacak şeyler vardır. Bu yapılacak işlerin peşinde olmak, bizim görevimiz. Görevimizi ancak Müslümanca bir aydınlanmanın en büyük imkânımız olduğunu farketmekle yerine getirebiliriz. Yani aklımızı, elimizi ve kalbimizi aynı istikamete çevirerek.

KİRLENMİŞ BİLİNÇLERİN SAVAŞI

Tahminlerimde yanıldım ve savaş çıktı. Basra Körfezi'nde biriken büyük askerî güç kendini tutamayıp ihtilâm oldu. Olayların bundan sonraki akışı hangi yönde seyredecek ve bölgede yaşayan insanların karşı karşıya kalacakları durumların belirleyicileri nelerdir? Bu konularda herhangi bir açıklığa varmak zordur ve gittikçe de zorlaşmaktadır. Eğer olan biten belli bir takım odakların kesin denetimi altında cereyan etmekte ise bu odaklar hadiselerin açıklığa kavuşmasıyla değil, sonuçların kabul ettirilmesiyle ilgilenecekler. Tersi ise, yani güçlü olanların bile tam denetim kuramadıkları bir gelişmeyle içiçe isek durum günden güne açıklık kazanacağına daha karmaşıklaşacaktı. Belli ki kimsenin bir açıklığa varmak gibi endişeler taşıdığı yoktur. Bu yüzden de karmaşıklıktan kurtulma çabasını binlerinden beklemek gereği duyulmuyor. Körfez'de savaş çıkmasına ihtimal vermiyorum derken dayandığım akıl yürütmenin bugün de, gerçekten kimlerle kimler arasında vuku bulduğu anlaşılmayan savaş devam ederken geçerli olduğunu düşünüyorum. Belki delillerimi tersine çevirerek doğrulamaya çalışabilirim. Çevir kaz yanmasın. Orta-Doğu'da hak iddia eden güçler çatışmaya girecek ölçüde belirginleşmediği için savaş çıkması ihtimali pek düşük demiştim. Şimdi şöyle diyebilirim: Savaş durumun muhafazası için yani gerçekten çatışması beklenen güçlerin belirginleşmesini önlemek üzere çıkmıştır.

Hatırlanacağı gibi sekiz yıl süren ve bir başka belirsizliğin hüküm sürdüğü İran-Irak savaşı sırasında ve bilhassa savaşın kilitlendiği durumlarda şöyle yorumlar yapılıyordu: "Savaşı iki taraftan biri kazanamaz, ama eğer bir taraf mutlaka kazanacaksa o taraf Irak olmayacaktır. Savaşı iki taraftan biri kaybedemez, ama bir taraf mutlaka kaybedecekse kaybeden taraf İran olmayacaktır." Bu sözler meselenin asla açıklıkla konamıyacağını en gerçekçi tarzda yansıtabiliyordu. Eğer asgarî seviyede açıklık istiyorsak yukarıda ifade edilen yorumu Irak'ın kaybetmesi ve İran'ın kazanması en büyük ihtimaldir cümlesine tercüme edebilirdik. Ne yazık ki böyle bir tercüme yapılmadı, yapılamadı, çünkü gerekli olan asgarî miktarda bile olsa açıklık değil, azamî ölçüde karmaşıklıktı. Meselenin çözülmemesi için çaba harcanıyordu ve bu

çabalar sonuçlarını verdi. İran-Irak savaşı süresince savaşı kaybetmesi imkânsız olan İran bugün dolaylı bir biçimde savaşı kazanması imkânsız olan Irak'ı destekliyor. Acaba bu neyin göstergesidir? Bence İran yöneticileri bölgede oynanan oyunlar hakkında acı tecrübeler edinmişler ve İran devrimi dahil Orta-Doğu'da kimin elinin kimin cebinde olduğunun hiç bir açıklaması olmadığı karmaşık bazı oldu-bittiler dizisinin devam ettiğini anlamışlardır. Irak yönetim mekanizması da aynı kafa karışıklığına uğramış durumda. Müttefik Batı gücünün emir eri durumunda bulunan Saddam bugün emrine girdiği ittifakla çatışıyor gibi görünüyor. Kâfirlerin kirli bilinci yalnız Müslüman topraklarını kirletmek için Orta-Doğu'da üstlenmiş kirli kâfir askerlerini "konuşlandırmaya" (!) yaramıyor, kâfirler sularımızı, havamızı, göklerimizi kirlettikleri kadar bilincimizi de kirletiyorlar.

Uğradığımız bilinç kirlenmesinden arınabilmek için duadan ve takvaya yönelmekten başka bir imkâna sahip değiliz. Eğer bilincimizi arıtacağız diye siyasî kombinezonların inceliklerine nüfuz etmeye çalışır, yeni, original, benzersiz yorumlar yakalamaya çalışırsak bildiklerimizle gerçekleşenler arasındaki uyuşmazlık yüzünden bilincimizin biraz daha bulanacağını, kirlenmenin biraz daha artacağını söylemek mümkün. Ne var ki bilinç kirlenmesini kendimizden uzak tutabilmek için bir türlü bilinçsizlik peşinde gitmenin bize fayda sağlamayacağını da hesaba katmak gerekir. Olaylara ve düşüncelere bigâne kalarak bilincimizi arıtamayız. Benim kınayarak eleştirmeye çalıştığım husus karmaşıklığın karmaşıklığa katkıda bulunarak giderilemeyeceği yönündedir. Alacağımız ilk tedbir bize kitle iletişim araçlarından ulaşan telkinlerin güvenilir olmadığını farkedecek kadar meseleyle ilgilenmektir.

Hem ilgilenmek, hem de sürüklenmemek. Bunu nasıl başarabiliriz? Sanırım yapabileceğimiz şey ortaya çıkan bilinç kirlenmesinin kaynakları hakkında fikir sahibi olmaktan ibaret. Orta-Doğu'daki savaşa sadece petrol savaşı diyemeyiz. Sadece ABD ile Avrupa güçlerinin gizli paylaşım savaşı olduğunu söyleyemeyiz. Müslüman halkın yeni bir uyanış aşamasına gelmesini önlemek üzere yürütülen danışıklı dövüş (belki de bir tatbikat) olmaktan ötede bazı hedefleri olan bir savaş bu. İsrail’in genişleme plânlarına zemin hazırlamak üzere bazı engellerin kaldırılması ve çözülmesinde İsrail'in menfaati bulunan yeni pürüzlerin devreye sokulması faaliyetinden fazlasını içine alan çatışmaları yaşıyor Orta-Doğu. Bunların hiçbiri değil, ama hepsi ve bilgimiz dışında kalan daha da fazlası. Böylesine çok sebepli, böylesine çok katmanlı ve böylesine çok cepheli bir savaşın bilinç kirlenmesi ortaya çıkarmasından daha kolay bir durum düşünülemez.

Haddinden fazla unsurun üstüste bindiği ve içiçe geçtiği Orta-Doğu'nun rahatsızlığında hangi ana etmenlerin bulunduğunu gözönüne aldığımız zaman meseleyle ilgimizi korumakla birlikte istemediğimiz yönde sürüklenmekten kaçınabilecek bazı tutamak noktalarına sahip olabiliriz. Israrla akılda tutmamız gereken birinci husus Orta-Doğu'nun aradan geçen yetmişi aşkın seneye rağmen bir Osmanlı terekesi durumunda oluşudur. Bunu meselenin Türkiye'yi birinci dereceden ilgilendirdiğini vurgulamak için değil vakıanın çözüme götürülmemiş bulunduğunu vurgulamak için belirtiyorum. Orta-Doğu bir Osmanlı terekesidir ve kesin paylaşımı yapılmamıştır. Rusya 1917 ihtilâli yüzünden içişleriyle meşgul olduğundan bölgede paylaşıma katılamamış, İtalya Avrupa devletleri arasında gücünü hissettiremediği için vadedilen hissesini elde edememiş, Fransa o dönemde Orta-Doğu uzmanlığında İngiltere'nin gerisinde kaldığı için kârlı çıktığını sandığı yerde zarara girdiğini çok geç anlamıştır. Orta-Doğu'da petrol, nüfuz, ticaret kolaylığı ve siyasî yapılanmada model oluşturma bakımından İngiltere Birinci Dünya Savaşı'nın tek galip ülkesidir. Bu galibiyetin kirasını daha sonra İsrail zimmetine geçirmiştir.

Akılda tutulması gereken ikinci husus temelde devletler hukukunu ilgilendiren tespitlerle sonucu etkileyen veriler sağlanıyor olmasına rağmen ortalıkta ideolojik ifadelerin siyasî etkisinin daha baskın olduğu inancının yer almasıdır. Sahte sınırlar, sahte devletler ve sahte "millî" (?) menfaatler hem kitle iletişim araçlarının doldurma muhtevasını teşkil etmekte, hem de siyasî aktörler maskelerini ideolojik boyalar sürünmüş bir şekilde takınmaktadırlar. Bir yanda Arap milliyetçiliği, bir yanda İslâm radikalizmi, bir yanda anti-siyonist hedefler, bir yanda emperyalist güdümlü yerel menfaat tezleri vardır. Bilinç kirlenmesine en fazla etki eden durumun fiili paylaşım girişimleriyle ideolojik ifadelerin geçişmesinden doğduğunu söylemeliyiz. Bölgede (Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren) hiç bir başka ideolojik yönelim yoktur. Bölgenin geleceğini ilgilendiren siyasî oluşum hakkında teorik hazırlıklar kasten ve titizlikle geri bıraktırılmıştır.

Bilinç kirlenmesi daha önceden başladığı için Araplar'ın ve Müslümanların teorik olgunluğa ulaşmalarına yardımcı olacak bütün örgütler (FKÖ, İhvan-ı Müslimîn, Hizbü't- Tahrîr ve daha niceleri) istikrarsız, tutarsız ve insicamdan mahrum bir işleyişe uğratıldı. Bunların bazıları daha sağlıklı örgütlenmeye gidilmemesi için doğrudan doğruya emperyalistlerin girişimiyle düzene bağlandı. Bazıları sağlıklı gelişme gösterme ihtimali görüldüğü için emperyalist müdahalesiyle çok parçalı ve dolayısıyla birbirini köstekleyen dağınıklık içindeki örgütler haline düşürüldü. Arap dünyası ve Müslümanlığı ön plâna

çıkarma gayreti gösteren unsurlar bir büyük birim anlayışından uzak tutulduğu için büyük bir birimin sonuç alıcı etkinliğinden mahrum kaldılar.

Üçüncü ve anlaşıldığı takdirde bilinç kirlenmemizin artışını önleyebilecek husus iktisadî düzenlemelerle ilgilidir. Orta-Doğu IMF ve Dünya Bankası'nın operasyonlarını yapılarında taşıyabilecek oluşumlardan uzak kaldı. Bu iktisadî kuruluşların Orta-Doğu'ya ve Arap dünyasına etki etmedikleri anlamına gelmez. Petro dolarların sadece bu kuruluşların işini kolaylaştırdığını düşünürseniz tersi vuku bulmuş diyebilirsiniz. Ne var ki, Arap dünyası İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı ve Orta Avrupa'nın ve son birkaç yıldır Doğu Avrupa'nın maruz kaldığı iktisadî kurumlaşmanın yaptırımları yoluyla toplumun uysallaştırılması işlemini hakkıyla yaşamadı. Bunun yaşamasına yetecek gelişme düzeyinde değildi. Şimdi Arap dünyasının bir "managerial developpement" yaşaması bekleniyor. Ancak bu gelişmeden sonra İsrail bütün bölgeyi tam tamına sultası altında tutabilir. Bu konudaki öncülüğün Türkiye'den beklendiğini de bilmemiz gerekir. Türkiye'nin Arap âlemiyle iktisadî ilişkilerini sıkılaştırması sadece belli kurumsal etkinliklerin doğrudan Batılı operasyonlarla sonuca bağlanamayışının bir gereği olarak öne sürülebilir.

Kirli bilinç iki taraflıdır. Bu yüzden şu anda Orta-Doğu'da yürütülen savaşa kirlenmiş bilinçlerin savaşı demek zorundayız. Saddam sadece bir bahanedir ve bunu gönüllüce üstlenmişe benzemektedir. Saddam'dan nefret eden Hıristiyan veya Yahudi kökenli insan veya Müslüman kökenli olup da Saddam aleyhtarlığını siyasî görüşlerinin ortasına yerleştiren insan; Saddam'a iyi gözle bakıp, ne de olsa ABD, İsrail ve genel olarak Batı'ya karşı kavga vermektedir diye yorumlar yapan ve hatta daha da ileri gidip O'nun cihad ettiği görüşüne kapılan insan aynı oranda bilinç kirlenmesinden nasibini almış sayılır. Kirli bilinç kirli bilinçle çarpışıyor. İşin aslını bilenler de bundan doğacak sonucu kapmak üzere tetikte bekliyorlar. Bu arada çekilen acılar, yanan canlar, altüst olan beklentiler ve fakirleşen insanlar savaş sonrasında birilerinin sermayesi olacağa benzer.

Türkiye bilinç kirlenmesinden derin bir biçimde etkilenmiş olan ve bir bakıma kayıpları azamiye çıkmış olan bir ülke. Bu durumdan yeni bir gelişme için bazı dayanak noktaları sağlanabilecek midir? Yoksa Türkiye kötüden betere uzanmanın zevkine mi taliptir? Bu soruyu herkesin ciddiyetle kendine sorması gerek. Körfez savaşı dolayısıyla hiç olmayan bir şey oldu ve bu olan ülkede ne okur-yazarlar arasında ne de büyük sayıda insan içinde geniş yankılar uyandırmadı. Olan şudur: Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bugüne kadar ilk defa bir dış politika meselesinde iktidarı ve muhalefetiyle müşterek bir karar

alamadı. İlk defa Türkiye içinde beynelmilel odakların iki ayrı zümresine mensup güçlerin ağırlığı hissediliyor. Şimdiye kadar "bu bir millî meseledir" denildi mi akan sular dururdu. Bugün ise iki "millî" tutum var. Biri diğerini açıkça suçlayabilen iki millî anlayış. Acaba gerçekten millî anlayışı her ikisinin de dışında, kendini kirlenmekten korumuş bir bilinçle mi bulabileceğiz?

Osmanlı terekesinin en modern şartlar muvacehesinde bir kez daha ve belki sarsıcı bir sonuca varacak şekilde paylaşılması Osmanlı Devleti'nin elinde kalan son parçada yürürlükte olan yönetime nasıl etkisi olacak? Acaba Türkiye tarihin yükünü taşıma gücünü gösterecek unsurları yapısında koruyor mu? Acaba bu ülkede yeniden millet olma canlılığının önemini kavrayacak bir özlem bazı insanların müktebesinde midir? Bütün olumsuz etkilerine rağmen kirlenmiş bilinçlerin savaşı bize yeni bir arınmanın yollarını açacak kolaylığı sağlasa bari.

SAVAŞA HAYIR AMA BARIŞA DA HAYIR

Şahin misiniz yoksa kumru mu? Kitle iletişim araçları yoluyla üzerimize çullanan Anglo-Amerikan şartlanmaları böyle bir tercihle karşı karşıya imişiz gibi bir hava getiriyor. Doğrusu bu derece bulanık ortamda iki kuştan birini kendimle özdeşleştirmek bana kuş beyinli olmakla aynı kapıya çıkarmış gibi geliyor. Basra Körfezi'nde devam ettiği söylenen ve gözlenen bu anlaşılmaz savaşın elbette karşısındayım. Ne var ki bu savaşın galibi tarafından getirilecek barışa daha çok karşı olmam gerektiğini düşünüyorum. Çünkü savaşın cereyan tarzındaki karmaşıklık ve çarpıklık, çatışma sona erip de sözüm ona "barış" masasına oturulduğunda mevcut durumun daha da çarpıklaşmasıyla, karmaşıklığın katmerli hale gelmesiyle sonuçlanabilir.

Görünürde müttefikler yani Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın kararlarının uygulanmasında ittifak etmiş olanlar Saddam rejimine karşı savaşıyor. Acaba gerçek bu mu? Dünya kamuoyu kitle iletişim araçlarının imkânlarıyla oyalanıyor ve ilgiler füzelerin nerelere düştüğü veya düşemediği, kaç ton bomba harcandığı, kaç ton petrol akıtıldığı noktasında toplanıyor. İnce bir diplomasinin yürürlükte olduğu söyleniyor, ama bu diplomasinin muhtevası gözlerden saklanıyor. Biraz dikkat sarfedenler bütün vukuatın bir perde arkası olduğunu farkediyor belki, ama o kadar. Dostlukların ve düşmanlıkların nelerden kaynaklandığını açığa çıkaracak bilgiler sergilenmiyor. Savaş sürerken bir aldatmacaya maruz bırakıldığımızı anlayabiliyoruz, öyleyse bu aldatmacanın uzantısı olarak varılacak barışın bize beterin beteri varmış dedirtebileceğini şimdiden fehmedebiliriz.

Enayi yerine konduğumuzu memnuniyetle karşılayan insanlardan değilsek şunu hatırda tutalım ki Orta-Doğu'da bugün yaşadığımız çatışma belli bir sürecin sadece bir parçasıdır. Sözkonusu sürecin bir önceki aşaması Doğu Avrupa'nın bir blok olmaktan çıkarılması veya bir blok olarak çöküşünün temin edilmesidir. Diyebiliriz ki Doğu Avrupa bir blok olma özelliğini korusaydı, Orta-Doğu'da şimdiki operasyon girişimi göze alınamazdı. Çavuşesku, Jifkov, Hoenecker birer Saddam mıydı? Bu soruya yerine göre evet, yerine göre hayır diye cevap verilebilir. Konumuz bu değil. Bugünkü konumuzun iki esas maddesi var:

Birincisi enayi yerine konulduğu zaman bundan memnuniyet duyan insanlar, ikincisi, Orta-Doğu'ya barışı kimin ve nasıl getireceğidir.

Bazı insanlar enayi yerine konulmaktan memnuniyet duyuyor ve soruyorlar: Körfez savaşında hangi tarafı tutalım? Benim içimden onlara şu karşı soruyu sormak geçiyor: Doğu Avrupa'da Sovyet uydusu rejimler çökerken iki taraftan birini tutuyor mu idiniz? Bu sorularla meselenin düğümlendiğini sanıyorum. Ortalıkta bir kılıç darbesiyle kör düğümü çözecek bir İskender olmadığına göre bize yalnızca ortada bir düğüm bulunduğunu görmek düşüyor. Böylece bizi enayi yerine koyanlara memnuniyetsizliğimizi belirtebiliriz. Doğrusunu isterseniz bizim memnuniyetsizliğimizi ortaya dökmemiz sonucu pek fazla etkilemeyecektir. Bazıları der ki "faziletin mükâfatı kendisidir" yani fazilet sahibi insan bunu elde etmekle yeterince mükâfatlandırılmış olur. Kimilerine göre de bu sadece bir züğürt tesellisidir. Şöyle veya böyle enayi yerine konulmaktan memnuniyet duyanlar arasında yer almamak insan ruhuna bir tatmin, bir tür istikrar temin ediyor. Gelin orada müstakar kalalım.

Körfez savaşı dolayısıyla bazı hususların dikkate değer hale geldiğini vurgulamak gerek. Öncelikle Türkiye dahil bir çok ülkede icra mekanizmasıyla yani yürütme gücüyle toplum organizasyonunun diğer birimleri arasında bir ahenksizliğin, bir çeşit çatlamanın vuku bulduğunu görüyoruz. Meselâ Türkiye'de Turgut Özal'ın tavrıyla, Fransa'da François Mitterand'ın tavrı benzerlikler gösterirken, her iki ülkede de farklı bir millî yaklaşım bulunduğu gözlemlenebiliyor. Yönetim mekanizmasının fiilen tutturduğu yön ile toplum işleyişinin muhtaç olduğu yön arasındaki basınç farkı her ülkede, o ülkenin özel durumuna uygun bir biçimde yürürlükte olduğu söylenebilir. Savaş eğer bu çatlağı ortaya çıkarmaya yaradı ise barış bu çatlağın yamanmasına yarayabilir. Böylece barışın savaştan çok daha şiddetli olacağını söylemek imkân dahiline giriyor.

Dünya sistemi devlet organizasyonlarını kendine bağımlı kılmakta zorluk çekmemiş. Sistemin kendi tabiatına uygun olarak şirketler ve nispeten özerk kurumlar aracılığıyla gerçekleşen muhalefet henüz olgunluk safhasına varmadan "teşhis" edilebiliyor. Dikkat ederseniz böyle pürüzler daha çok İkinci Dünya Savaşı'nın mağlupları ve küskünlerinin topraklarında ortaya çıkıyor. ABD, İngiltere, Kanada, Belçika ve Hollanda gibi ülkelerde şirketlerin sistem tarafından içselleştirilmesi tamamlanmış. İşte Körfez savaşı sonucunda varılacak barış aynı akıbete Alman, Fransız ve İtalyan şirketlerinin de uğramasıyla noktalanabilir. Devlet organizasyonlarıyla haşarı şirketler arasındaki çatlak onarılırken barışın "pazar paylaşımı" alanında gerçekleşeceğini hesaba

katmalıyız. Yani dünya sisteminin yörüngesinden sapması daha zor ama kâr marjı eskisinden daha fazla güvenceye bağlanmış şirketlerin barışıyla karşı karşıya kalabiliriz. Eğer Orta-Doğu'nun siyasi haritası değişecekse bunu yeni ticarî nüfuz sahaları öyle gerektirdiği için yapabilirler. Haritanın değişmemesi demek ticari nüfuz sahalarının yeniden tespit edilmemesi demek değildir. Sınırlar aynı kalarak da ticarî paylaşım gerçekleştirebilir.

Orta-Doğu'da Körfez savaşı sonunda gelecek barışın yürürlükteki çatışmadan daha ezici, daha baskıcı sonuçlar doğuracağını düşünmemizin bir sebebi de savaş sırasında bütün ideallerin geri plana itilmiş olmasıdır. Savaşıyor görünen taraflar eski veya yeni, haklı veya haksız, tutarlı veya tutarsız ilkelerin takipçisi değildir. Sözde bazı ilkeler telâffuz edilse de her taraf için "ideolojik" yaklaşımlar yakaya belli belirsiz iliştirilmiş, iğreti durduğu her haliyle belli olan birer rozet gibidir. Enayi yerine konulmaktan memnuniyet duyanlar hariç hiç kimse Saddam'ın veya Bush'un ilkeler adına hareket ettiklerine inanacak gibi değil.

Savaş görüntüsü altında ekranları, basılı kağıtları bezeyen lider pozisyonundaki insanların dışında, nümayişlere ve kamuoyu tepkilerine malzeme olan çok sayıdaki insanların da ilkeler ve tutarlılık gözederek seçilmiş hedefler doğrultusunda hareket ettiklerini, bilinçli bir kazancı göz önüne alarak eyleme geçtiklerini ifade etmek de mümkün değil. Diyebilirsiniz ki savaş durumu bir hamle zamanının göstergesidir, insanlar bu dönemlerini tefekkürle değil hareket kaabiliyetlerini ortaya dökerek geçirirler. Tartışarak düşünceleri geliştirmek değil ani karar vererek karşısındakine darbe indirmektir savaşta esas olan. Burası doğru, ama sözkonusu ani kararı kendine en faydalı olacak biçimde verebilenler daha önceden ilkeler, tutumlar ve istikametler konusunda tartışarak düşünceler geliştirmiş bulunanların arasından çıkar. Diyelim ki ABD ve müttefiklerinin Müslümanların yaşadıkları topraklara ateş yağdırmasını protesto edeceksiniz... Bunun için bile başlangıçta Müslüman kimlik konusunda bazı açık seçik düşüncelere ulaşmış olmanız ve bu düşünceleri belli sayıda insanla paylaşıyor olmanız gerekirdi. Bu kadarını önceden başaramamışsanız elinize geçen yalnızca belli yerlerde ve belli zamanlarda kullanılabilecek "güruh"tan fazlası değildir. Her türden cemaatin müdavimlerinin sayısında bir artış gözlendi mi? Sanmıyorum. Haberlerin yorumunda daha temelli esasların aranması yolunda bir eğilim belirdi mi? Sanmıyorum. Kütüphanelere, arşivlere ilgi arttı mı? Hiç ama hiç sanmıyorum. Bu yüzden diyorum ki savaşın ardından gelen barış çürütücü ve yozlaştırıcı olacaktır. Eğer bu yozlaşma hissedilmezse bunun sebebini çürümenin çürümüş bir bedende cereyan edişiyle açıklayabiliriz.

İşin aslını ararsanız ilkelerden ve insanî hedefler benimseyerek bazı programlar dahilinde ilerleme düşüncesinden kaçan ve böyle yaşama yolları arayanları dumura uğratmayı seçen müttefiklerdir. Bu konuda en ciddi dersi İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla almış görünüyorlar. Çünkü bu savaş içinde ve elbette öncesinden tartışma konusu olan Batı burjuva medeniyetinin anlamı, karakteri ve geleceği idi. Batı medeniyetinin akıbetine ilişkin yorumların geçerli ve isabetli olması şart değil. Müttefiklerin ürkerek önlemeye çalıştıktan felsefe, sanat, politika alanında meselenin ele alınışı, tartışmaya açılışıdır. Savaş çıkarmakta acele edip ateş kusmaya başladılarsa ilk sebebi düşünceyi tıkama çabalarında, düşünme yollarını saptırma niyetinde aramalıyız. Barışın da bu usulle bir oldubitti şeklinde dayatılması isteniyor. Turgut Özal'ın felsefi kapasitesi ve tarih bilinci seviyesinde bir barış düşünün.

Düşünce gelişkinliğinin ve alınan kararlarda temellere uzanan bir tarih bilincinin rol oynadığı bir ortamda savaşın da barışın da kaba kuvveti sınırlandıran bir çerçevesi bulunur. Bu demek değildir ki gelişmiş düşünceler ve tarih bilinci zulmü, cinayeti, katliamı önleme gücünü gösterebilir. Hayır savaş her türlü kötülüğün, kötüye kullanımın yolunu açar insanlara. Ancak gelişmiş düşüncelerin ve tarih bilincinin yer bulduğu ortamlarda insanların seçmelerinin hangi bölgeye dahil olduğu açıklıkla farkedilebilir. Birinin nedeni cani, zalim ve katil olduğu gerekçeleriyle gösterilebilir. Savaşan insanların kendi savaş gerekçeleri dolayısıyla dokunulmazlık bölgeleri vardır. Her iki taraf birbirlerinin gerekçelerini yerinde bulmayacaklardır. Zaten bu yüzden savaşa tutuşmuşlardır. Ama ilkeler ön sırada yer alır. Barış da kazanan tarafın ilkelerinin baskın duruma gelmesi anlamı taşıdığı için kaybedene bile haklar tanıyan bir çerçevede kurulur. Kazanan tarafın kendi ilkeleri bakımından ikiyüzlülük etmesi, gücüne dayanarak yeni aldatmacalar uygulaması ayrı konu.

Dünya sisteminin lordları Doğu Avrupa rejimlerini çökertir çökertmez Orta-Doğu'da savaş çıkarmakla Batı medeniyetinin geleceğini tartışma alanına getirmeden dünyadaki yeni düzeni (hep yenileşen sistemi) pekiştirme yoluna girdiler. Barışın canavarlığı buradan doğuyor. "Komünizm çöktü, şimdi sıra kapitalizmde" diyenler de "Devletçi sosyalizmden vazgeçtik, Doğu Avrupa'da demokrasinin zaferi yaşanıyor" diyenler de dünya sisteminin tuzağına düşmüşlerdir. Dünya sistemi onları bir sonraki aşama için yani Orta-Doğu'ya yeni düzen getirme çabaları için birer yan güç olarak elinin altına almıştır. ANAP ile TBKP'nin ittifakı Orta-Doğu'da yeni düzen tesisi sırasında bazı kalıntı pürüzlerin ortadan kaldırılmasına dönüktür. Yani savaşa hayır, ama barışa evet demek önce Doğu Avrupa'da, sonra Orta-Doğu'da girişilen sistem

doğrultusundaki operasyonların peşinen kabulü demektir.

Şöyle bir soru akla takılabilir: Neden özellikle Doğu Avrupa'daki rejim değişikliklerini öne çıkarıyoruz da SSCB'nin glastnost ve perestroykasını bahis konusu etmiyoruz? Yani dünya sistemi SSCB'yi yeni bir düzene sokmayı başardığı için Orta-Doğu'da daha geniş bir manevra alanı elde etmiştir demiyoruz da dünya sistemi önce Doğu Avrupa'yı tasfiye etti ve ikinci aşama olarak Ortadoğu'yu ele alıyor demekteyiz? Böyle bir ayırım yapmamızın sebebi Doğu Avrupa rejimlerinin tıpkı "hür dünya"daki haşarı şirketler gibi sistemden kaçamaklı bir hatta seyretmiş bulunmaları ve sistem denetiminden dolaylı bağımlılıkları yüzünden bir ölçüde salim kalabilmiş olmalarıdır. Eğer Polonya ve Çekoslovakya'nın ve özellikle Romanya'nın demokratikleşme öncesi ve sonrasında İsrail'le ilişkilerini karşılaştıracak olursanız Orta-Doğu meselesiyle Doğu Avrupa meselesi arasındaki sıkı bağlantıyı hemen farkedebilirsiniz.

Önce Doğu Avrupa'da neler olduğuna bakalım: a) Devlet olarak Doğu Avrupa ülkelerinin patronu değişti. Yeni patron borç vererek siyaset dikte eden bir yol izliyor, b) Doğu Avrupa ülkelerinde şirketlerin söz hakkı doğdu, batı kökenli şirketlerin gücü arttı, c) Sıradan insanların ve toplum örgütlerinin piyasaya bağımlılığı çoğaldı. Gündelik kararların verilmesinde mal ve para dalgalanmalarının rolü büyüdü. Bu gelişmelerin savaş sonrasında Orta Doğu'ya getirilecek yeni düzen (barış!) açısından anlamı da şöyle: a) Galiplerin ellerini kollarını sallaya sallaya kurumlara müdahale etmesi karşısında toplumun çıkarlarını korumak üzere direnişte bulunacak hiçbir güç koalisyonu olmayacak, b) Sonuç ne olursa olsun, yani savaş sonrasında sınırlar değişsin veya değişmesin yeni düzenden yararlanacak olan şirketlerdir. Batılı şirketler sadece silah ve mal satmada değil, yeni işleyiş getirmede Orta-Doğu'nun iplerini daha çok ellerinde tutacaklar, c) Piyasaya bağımlılığın artışıyla birlikte toplum örgütlerinin güdülmesi ve halkın cendere altında tutulması daha sıkı bir disiplin altında cereyan edecek.

Bütün bu mülâhazalar bizim savaşa hayır dediğimiz kadar, hatta ondan daha fazla barışa da hayır dememizi gerektiriyor. O halde ne yapalım diyenler olduğunu biliyorum. Ne mi yapalım? Bahçemizi ekelim.

DAVANIZ VARSA DOSTLARINIZ DA VARDIR

Ben yalnızca Basra Körfezi'nde savaş çıkmaz yolunda tahminde bulunmakla kalmadım, aynı zamanda daha Saddam Hüseyin Kuveyt'e asker sokmasının hemen ardından ortaya çıkan olaylara bunalım veya kriz adı verilmesine de karşı çıktım. Bana göre savaş öncesinde bir Körfez krizi yoktu. Zira herhangi bir kriz veya bunalım sözkonusu durum karşısında karar vermede çekilen zorluk dolayısıyla doğardı. Oysa bence Saddam'ın Kuveyt'i ilhakı Batı güçleri için iki yönlü kazanç getiren bir iş sayılırdı. Önce elinde sermaye ve hisse senetleri biriktirmiş bir Kuveyt ortadan kalktı, (bugünden sonra "kurtarılacak" Kuveyt hiç bir zaman eski durumunu koruyamayacak) sonra Saddam büyük bir Amerikan ve Amerika müttefiki silahlı gücünün Orta-Doğu'da üslenmesine bir mazeret ve bahane sağlamış oldu. Bu silâhlı gücün savaş çıkaracağını düşünmüyordum. Çünkü bu güç Orta-Doğuda yeni bir **status quo** temin etmenin sadece zorlayıcı unsuru olabilirdi. Bence daha önemlisi Osmanlı terekesinde hak iddia eden Avrupa güçlerinin muhtemel taleplerinin sıcak savaşı önleyeceği varsayımı idi. Benim feci bir şekilde yanıldığım nokta burası. Sanıyordum ki dünyada hâlâ bir Avrupa vardır. Meğer yokmuş ve Avrupa Topluluğu denilen birlik topluluğa katılan milletlerin iplerini dünya sistemini yöneten lordların eline teslim etmenin bir icra mekanizması imiş.

Dünya kamuoyunu savaşın seyriyle oyalarlarken sistemin lordları yeni düzenden başka şeyle meşgul olmuyorlar. Çünkü esas olan bu idi. Yani savaş öncesinde bir kriz yoktu. Karar peşinen verilmişti. Beni çok inatçı ve kendini haklı çıkarmakta pek fazla direnen biri kabul etmezseniz diyeceğim ki gerçek anlamıyla savaş Orta-Doğu'da çıkmış da değildir. Savaş denilen şey tek tarafın denetimi yapılabilen bir askerî harekât olmasa gerek. Başka bir isim bulamadığımız için adına savaş dediğimiz bu çatışmada birbirini altetmeye çalışan tarafları teşhis etmek son derece de zor. ABD gücü karşısında ezikliğini tadan Avrupa her iki tarafta bulunuyor gibi. İran tarafsız mı, Irak'ın destekçisi mi, yoksa hiç bilmediğimiz bir hesabın içinde mi? Bu bilmecenin çözümü ancak Orta-Doğu'da yeni düzen sağlandıktan sonra bulunabilecek. Hemen mi? Hiç de değil. Orta-Doğu'da yeni düzen kurulabilmesi için yıllar geçecek. Çünkü bugüne

gelebilmek için de yıllar, hatta yüzyıllar geçti.

Şimdi sizi biraz geriye, onüç yıl öncesine götüreceğim. 4 Mart 1978'de Yeni Devir gazetesinin Konuşmak sütununda şöyle bir yazım yer almıştı: "Events dergisinin bildirdiğine göre Batılı müsteşrikler, önümüzdeki haziran ayında Osmanlı Devleti'nin 1854 yılında Orta-Doğu'da mezheplere bağlı olarak yapmayı düşündüğü bir düzenlemeyi tartışmak üzere Princeton Üniversitesinde bir konferans düzenleyeceklermiş. 1919'da Versailles anlaşmasıyla kesinleşen bugünkü sınırlar ihtiyaca cevap vermiyormuş. Çünkü bu sınırlar jeopolitik esaslara göre düzenlenmiş, oysa mezheplere ve ırklara dayalı bir sınır düzenlenmesi yapılsa daha iyi olurmuş. Bu bakımdan Osmanlılar'ın düşündüğü sınırlar bugünkü sınırların yerine konularsa bölgede istikrar, güvenlik ve gelişme daha iyi sağlanırmış. (Uzmanlar bu 1854 Osmanlı tasarısının aslını esasını bize açıklasalar iyi olur, çünkü bir devletin kendi kendini bölmesi kolay anlaşılır bir husus değil.)

Sözkonusu konferansı Bernard Lewis yönetecekmiş. Dergi siyonizmin önde gelen yandaşlarından diye söz ediyor ondan. Profesörün "Modern Türkiye'nin Doğuşu" adlı eserini bütün meraklılar ilgiyle okumuşlardır. Onun Türkiye'de gerçekleştirilen değişmeyi herhangi bir "ilerici" Türk aydınından farklı değerlendirmeyişi, Türkiye'de yaşanan ile siyonizmin istekleri arasında doğru orantılı bir bağlantı var mı acaba diye düşünmeye zorluyor insanı.

Siyonistlerin istediği Orta-Doğu haritası şöyle: Lübnan'da bir Marunî (Arap katolikleri) devleti, Suriye ve Lübnan'da bir Dürzî devleti, Suriye ve Irakta bir Kürt devleti (buna belki İran ve Türkiye'yi de katmak düşünülebiliyor), Güney Irak'ta bir Şiî devleti (belki İran'ın Mahmara ve Arabistan bölgeleri buna dahil edilebiliyor), Suriye, Lübnan ve Ürdün'de çoğunluğu sünnî olan Filistinliler'in de içinde yer alacağı bir Sünnî devleti. Bütün bu küçük küçük bölgeler bir federasyon halinde birleştirilerek yönetim kadrolarının ipleri İsrail'in eline verilecek. Mısır Orta-Doğu'dan tamamen koparılarak Afrika'ya yöneltilecek ve orada bir güvenlik (İsrail'in güvenliği) rolü yüklenecek.

Söylendiğine göre Suriye ve İsrail arasında asıl çatışma bu sebepten çıkıyormuş. Suriye böyle parça bölük bir Orta-Doğu haritası istemiyor, çünkü o zaman Suriye diye bir devlet kalmayacak. Çatışan iki taraf (yalnız Suriye değil, bütün Orta-Doğu Arap güçleri) dünyanın süper kuvvetlerine kendi tezlerini benimsetmek için var güçleriyle çalışacaklar elbet. Peki, bunların verecek neleri var? İsrail, Batı dünyasının menfaatlerini savunmayı zaten kendi davasının bir parçası olarak anlıyor. Batı orada olmadıkça rahat nefes alması mümkün değil İsrail'in. Suriye, Irak ve FKÖ Sovyet desteğini muhafaza edebilmek için

herşeylerini vermeye hazırdırlar. Ama Sovyet desteği ancak Amerika'nın izin verdiği kadar bu bölgede arz-ı endam edebilir. Zaten SSCB'nin Orta-Doğu meselesinde ABD'ye "Ben evet demezsem istediklerini gerçekleştiremezsin" yollu tehdidinden başka diyecek sözü yok. Yani SSCB de Orta-Doğu meselesinde (tıpkı Arap devletleri gibi) kendini hesaba kattırma gayretinde.

Arap ülkelerinin de ellerinde tek kuvvet olarak ABD'ye şirin görünmekten başka çıkar yolları yok. Bir yandan Batı dünyasının menfaatlerinin kendi yönetimleri altında gerçekten büyük bir tehlike altında olmadığını ispat etmeleri gerek. Bir taraftan da gelecekte de böyle bir tehlikenin mevcut olmayacağını sağlamaları gerek. Şu anda giriştikleri modernizasyon çabalarıyla İslâm'ı bütün kurumlarıyla terk ettiklerini ispat etmek suretiyle her iki süper güce şirin görünmeye çalışıyorlar. Gelecekte de bunun devam edeceğini göstermek için etkili bir yol izliyorlar: Müslümanları ezmek."

Ben onüç yıl önce bu yazıyı yayınladığımda sakalım da vardı, ama ne çare! Şimdi olan bitenin bilinçli ve kasıtlı bir hazırlığın uzantısı olduğunu anlamakla elimize ne geçer? En azından bize fiilen dayatılan aldatmacanın boyutlarını farkedebiliriz. Diyebilirsiniz ki, siyaset sahnesinde insanların gözü önüne her zaman çeşitli senaryolar getirilir. Bunlardan bazılarının bir ölçüde gerçekleşmiş olması bütün senaryoları çok ciddiye almamızı gerektirmez. Üstelik siyaset alanında son sözü söyleyecek olan fiilî güçtür ve güçler arasındaki denge sonucu tayin eder. Bütün bunlar doğru. Ne var ki üzerinde durmamız gereken tayin edici fiilî kuvvete bilgisizliğimizden, dikkatsizliğimizden ve bir davanın takipçisi olmayışımızdan dolayı hizmet edip etmediğimizdir.

Onüç yıl önce söylediklerimizle bugün olan biten arasındaki ilişki bakımından altı çizilecek bazı hususlar var: Öncelikle şimdi sözü edilen "yeni düzen" tam tasarlandığı gibi gerçekleşsin veya gerçekleşmesin doğrudan doğruya Orta-Doğu'da İsrail lehine düzenlemelerle bağlantılıdır. O kadar ki Amerikan askerî gücü Orta-Doğuda sürekli kalacaksa bunu İsrail'in güvenliğinin teminat altına alınması için yapacak. Eğer ABD gücü Orta-Doğu'dan çekilecekse İsrail'in güvenliği başka bir yolla teminat altına alınabildiği için çekilecek. Burada bir nokta var ki bombalar, füzeler, hükümetler, beyanatlar ve media kargaşası içinde önemi göze çarpmıyor. Bu nokta siyasî kararsızlığın iktisadî kararlılıkla dengelendiği noktadır. Yalnız Körfez savaşında değil, bütün savaşlarda üretim ve ticaret devam ediyor. Belki savaş üretimi ve ticareti belli maddelerde yoğunlaşmaya zorluyor ve lüks sayılan malların, hizmetlerin arzında bir daralma görülüyor; ama savaşan taraflar da dahil her toplum iktisadî etkinliğini devam ettiriyor. Dünya sistemi gücünü iktisadî kararlılığa dayadığı için bu alandaki

mekanizmanın onarılmayacak yaralar almasını önleyecek titizliği ve ihtimamı gösteriyor. İşte bugün İsrail'in savaşa doğrudan girmeyişinin sırrı buradadır. Yeni Düzen doğrudan veya dolaylı olarak İsrail'in merkez alındığı bir ticaret ağında güvenlik şebekesi kuracak. Diyelim ki Kürdistan bütün hayatiyetini İsrail'in koruyucu ticaretine borçlu olacak.

Geçtiğimiz günlerde Bernard Lewis'in Türkiye'de bir ödülle taçlandırılması da Türkler'in akıllarına sezâdır. Türk, Arap, Fars, Kürt, Dürzî, Şiî, Sünnî bütün unsurlarda sistemin işleyen mekanizmasından kendi lehlerine bir sonuç çıkarabilme yarışı gözlemleniyor. Bir bakıma Batı'nın tayin edici kuvveti kabul ediliyor ve mekanizmanın bir türevi olarak yönetim yerlerini işgaleden unsurlar kısa vadeli siyasî kazançlar elde edebilmek için uzun vadede boyunduruk altına girmeye yol açacak iktisadî düzenlemeleri kabulleniyor. Dünya sisteminin lordlarının ellerindeki kozların neler olduğunu tam olarak bilemiyoruz. Ama sistemden medet umarak kendine bir hayat alanı sağlamak isteyenler yalnızca Orta-Doğu'nun Versailles ürünü devletleri değil. Hatırlanacak olursa bundan aşağı yukarı beş yıl önce Libya'yı bombalamak isteyen ABD uçakları Fransız ve İspanyol hava sahasını kullanma izni alamamışlardı. Oysa bugün aynı uçaklar Fransa hava sahasından geçme avantajına sahip oldular. Bu gelişme Orta-Doğu'daki yeni düzenin sahibinin şimdiden belli olduğunun göstergesidir.

Söylediklerimizden güçlülerin plânlarının kendi tespit ettikleri doğrultuda tıkır tıkır işlediği sonucu çıkarılabilir mi! Hem evet, hem hayır. Evet, çünkü çıkarlarını güçlülerin plânlarının içinde bir yerde arayanlar sadece işleyen plânın sunduğu sadakaya razı olacak bir kapana kıstırılmış oluyorlar. Hayır, çünkü kendi toplumunun özlemlerini gözeterek özgün plânından vazgeçmeyenler, güçlülerin isteklerini yerine getirmeye davet edildiğinde yapacağını bir sadaka verir tarzda gerçekleştirebiliyor. Günümüz Fransasıyla, günümüz Almanyası arasındaki fark bu. Irak'ın askerî donatımının yüzde onyedisini temin etmiş olan Fransa, sattığı malzemeyi bombalamakla görevlendiriliyor. Irak'a kimyasal silâh temin etmiş bulunan Almanya bunu telâfi için İsrail'e gaz maskesi hibe ediyor.

Önce eski sömürge ülkelerin refah isteklerinin susturulması, arkasından Sovyet imparatorluğunun dişlerinin sökülmesi, sonra Doğu Avrupa rejimlerinin çöküşü ve onun devamı olarak Orta-Doğu'ya yeni düzen getirilmesi... Bütün bu değişiklikler 1945 sonrasında galiplerin dünyaya vermek istedikleri şeklin yeni bir aşamaya vardığını gösteriyor. Dünya sisteminin kendini sağlıklı ve zinde hissettiği bir dönemi yaşıyoruz. Ama bu güçlülerin plânlarının kendi keyiflerince işleyebileceği anlamına gelmez. Gücü herşeye yeten bir dünya sisteminin boyunduruğu altında yaşamaya mahkûm değiliz. Eğer elimizin kolumuzun bağlı

kaldığı durumlar doğduysa, bunun sebebi gerek insan teki olarak, gerekse toplum varlığımızın içinde herbirimizin çıkış yolunu mekanizma içinde arama hatasını işliyor oluşumuzdur. Bu hatayı bilgi noksanlığından ötürü işlediğimizde cehaletimiz sözkonusu, ama bilerek işlediğimiz hatada ihanetimizi görmemiz gerek.

Orta-Doğu'daki son olaylar dolayısıyla dünya şunu öğrendi: Türkiye'de toplumun özlemlerinin tek temsilcisi Müslümanlardır. Çünkü bu ülkede mesnedi olan bir toplum muhalefetini üstlenebilecek ve buna muhteva kazandırabilecek yegâne yaklaşım Müslümanlardan gelmektedir. Diğer görüş sahipleri şu veya bu gerekçeyi kendine kalkan yapıp dünya sisteminin işleyen mekanizmasından sadaka bekleyen bir girişime ayak uydurabilmektedirler ancak. Oysa Müslümanlar iktisadî özerklik de dahil olmak üzere millî bütünleşmenin belkemiğini teşkil edecek bütün kozları ellerinde tutuyorlar. Acaba bu kozları kullanma ehliyet ve liyakati gösterebilecekler mi? Bunu şimdiden söylemek kolay değil. Ama Türkiye'de ve bütün Orta-Doğu'da İslâmi bir görüş içermeyen çözüm önerilerinin iflâsla sonuçlanacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Müslümanlar olayların değerlendirilmesi sonucu emperyalistlerin getireceği yeni düzenin ilga ve iptal edilmesini sağlayacak hazırlığı yapabilirlerse, dünya sisteminin mutazarrır ettiği bütün unsurları yanlarında bulacaklardır. Türkiye'nin bugünkü yönetimi varlığını borçlu olduğu dünya sisteminin plânlarına uygun bir hat üzerinde Orta-Doğu meselesine müdahil olma hevesinde. İzlediği hat onu bir batağa sürükleyecektir. Çünkü yürürlükteki yönetimin müspet veya menfi hiç bir davası yoktur. Bu durum Batılılar ve Orta-Doğu milletleri nezdinde tam bir yalnızlıkla sonuçlanmaya varan politikanın tezahürünü sağlayacak. Müslümanların gevşemeden ve taşkınlığa uğramadan kararlı bir toparlanmayla davalarını gündeme getirmelerinin zamanıdır.

MÜTTEFİKLER HAKLI OLABİLİRLER Mİ?

"Müttefikler": Bir ıstılah olarak bu kelime beni dehşete düşürüyor. Nedir "müttefikler" kelimesinin ıstılahî anlamı? Söylemesi pek kolay değil. Çünkü bu kelimeden belli bir anlam çıkaranlar çoğunlukta değil. Belki müttefiklerin işgaline uğramış İtalya'da bazı insanlar bu kelimeye benim anladığım tarzda bir anlam yüklüyorlar. Belki yalnızca müttefiklerin işgaline uğramakla kalmamış, ama yüzlerce ve kimbilir binlerce müttefik operasyonuna maruz kalmış Alman halkından bazıları müttefik denilince ve anlaşılması gerektiğinde benimle hemfikirdir. Müttefikler tarafından "kurtarılmış" Fransızlar ve Yunanlılar nasıl kurtarıcılarla muhatap olduklarını kısmen benim anladığım gibi anlamışlardır. Hatta müttefiklerin kendilerine en sağlam hareket üssü olarak seçtikleri İngiltere'de bile "müttefikler" denilince akla neler gelmesi gerektiğini benim düşündüğüme yakın ölçülerde ele alan insanlar vardır.

Müttefikler denilince kabaca Birinci ve İkinci Dünya Harbi'ni kazanan güç anlaşılır. Fakat bu gerçekten fazlasıyla kaba bir anlayıştır. Müttefik kelimesinin ıstılah olarak anlamında daha ince bir hattı işaret eden bir taraf vardır. Benim gibi gözünü İkinci Dünya Savaşı sonrası düzeninde açmış insanlar müttefik kelimesini bazı tamlamalar ve kelime öbekleri içinde öğrendi. Biz "müttefik çıkarması" biliriz. Müttefik karargâhı çok duyduğumuz bir sözdür. "Müttefikler böyle istedi, böyle karar verdi" gibi ifadeleri çok işitmişizdir. Ne kendi hayatını, ne de bir başkasınınkini ağırlıklı olarak mesele haline getirmemiş insanlar için bu sözler dikkate değer olmamıştır. Hatta bazıları, yani müttefiklerin 1945 sonrasında kurdukları düzenin propaganda tezgâhından memnuniyetle geçmiş olanlar böyle sözleri duyduğu zaman belli bir rahatlık içine bile düşmüş olabilir. Onlar müttefikler denilince hemen "bizi Nazi'lerden Faşistlerden kurtaran askerî güç" anlamı çıkarırlar. Ve elbette zihinlerine sokulmuş Faşist ve Nazi kavramlarının müttefiklerce ambalajlanmış kavramlar olduğunu, kendilerinin hiç bir zaman neyin ne olduğu hususunda kafa yormadıklarını düşünmezler.

Müttefikler sözünü duyunca tedirgin olanlar ve giderek dehşete düşenler yalnızca hayatın anlamı üzerinde endişeleri olan insanlardır. Çünkü müttefikler sözü hayatımızı biçimlendiren etmenler içinde köklü bir hegemonya ve yapısal

şiddetle yan yana anılması gereken bir sözdür. Eğer bir insanın hayatın anlamına dair endişeleri varsa bu insan herşeyden önce kendine mahsus bir duyuş ve düşünüş alanına kıskançlıkla sahip çıkma özlemindedir. Oysa müttefiklerin yirminci yüzyıl boyunca dünyanın siyasî, sosyal ve ekonomik yapısına yaptıkları müdahaleler (üstelik bu müdahaleler her zaman askerî bir gücün gölgesinde gerçekleşmiştir) insan tekinin yalnız manevra alanını sınırlandırmakla kalmıyor, aynı zamanda hangi zeminde manevra yapacağını da tespit ve tayin ediyor. İnsan çabalarının hangi ortamlarda değerlendirildiği ve halisane atılımların kimlerin elinde ne gibi verimlere dönüştüğü hususunda gözü açılan insanlar müttefiklerin her sahneye çıkışlarında, yahut sahnedeki yerlerini mübalağalı olarak her genişletişlerinde yeniden dehşet duygularına sürükleniyorlar.

Tuhaf olan şu ki müttefiklerden tedirgin olacak hassasiyeti gösteren insanlar aynı hassasiyetleri yüzünden müttefiklerin tuzağına en kolay düşen insanlar oluyorlar. Bunun sebebi hayatın ciddiyetine vâkıf insanların en başta görünen hegemonyaya karşı duruşları ve fiilen yürürlükteki şiddeti önleyecek tedbirlere meyledişleridir. Yani birçoğumuz diktatoryal bir hegemonyanın belâlarından kurtulmak için demokratik bir hegemonyayı seçme zorunda bırakılıyoruz. Aynı şekilde kaçınılmaz bir tercih karşısında bırakıldığımız zaman açık işkenceyi reddedip yerine gizli işkencenin ikame edilmesini kabulleniyoruz. Siyasî rejimler bakımından yirminci yüzyıl içinde yaşadığımız da bu oldu: Komünist, faşist, nasyonal sosyalist baskıları reddedenler ve giderek bu baskılara karşı mücadeleye girişenler sonunda müttefiklerin baskı mekanizmalarına teslim olduklarını acı bir şekilde gördüler. Bilhassa müttefiklerin ipleri sıkı sıkıya ellerinde tuttukları ülkelerde ABD, İngiltere ve Fransa'da böyle düş kırıklıkları yaşayan insanlar küskün, öfkeli, kuraldışı unsurlar olarak her iki savaş sonrasında da kendilerini ortaya koyma çabası içinde oldu. Bunlar varoluşçuluğa meylettiler, karşıkültür hareketlerine öncülük ettiler, ama hep alt-kültür öbekleri olarak marjinalliğe sürüklendiler, hatta itildiler. Avrupa kökenli olup da İslâmiyeti benimseyenlere de böylesi unsurlar arasında rastlanıldı.

Buraya kadar dile getirdiklerim dolayısıyla "müttefikler" kelimesine ıstılahî olarak hangi anlamı yüklediğimi açık seçik ortaya koymadığımı, koyamadığımı biliyorum. Gerçekten müttefikler düşünemeyeceğiniz kadar esrarengizdir. Onların yüzyıllar boyunca ayan beyan olan tarafları ancak melânetleriyle farkedilebilir. Belki bunun müttefik karargâhından aldığı emirlere uygun olarak savaşmış, girdiği muharebelerde yara almış ve kazanıldığı söylenen zaferlerden sonra kimin eline nelerin geçtiğini görmüş bulunan bir subay en derinden duyulabilir haliyle ve en keskin sonuçları itibariyle farketme imkânına sahiptir.

Benim gibi, çocukluğunu müttefiklerin yoğun propaganda bombardımanı altında geçirip kesin ve acımasız yasakları birer özgürlük saymak zorunda bırakılmış insanlar da aşarak geride bıraktıkları yalan katmanlarına bakıp önlerine çıkan her hareket alanına ihtiyatla girerken güvenilecek yegane tutamak noktasının bu aldatmacaları sebebiyle alınan yaralar olduğunun bilinciyle müttefiklerin gerçek yüzünü görebilir. Görmek isterse elbette. Sanıyorum görmek istemeyenler çoğunlukladır. Bu çoğunluk kategorik olarak savaş aleyhtarlığı yapmakla, kategorik bir milliyetçilik, kategorik bir dindarlıkla kendini sağlam bir zemin üzerinde sanıyor. Veya dün olduğu gibi bugün de müttefiklerin hışmına uğramaktan korktukları kadar, müttefiklerin sadakalarına muhtaç olduklarını düşünerek adımlarım ona göre ayarlıyorlar.

Bugün müttefiklerin Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giriştikleri en önemli operasyona Basra Körfezi'nde şahid oluyoruz. Siz de benim gibi dikkat etmiş olmalısınız ki, ajans haberlerinde "müttefiklerle birlikte hareket eden Arap devletleri"nden sözediliyor. Yani bugün Körfez'deki harekatı yürüten bir ittifak varsa, buna Arap devletleri dahil değil. Müttefikler eskiden olduğu gibi yalnızca kendilerinin müttefiki. Diğerleri gerektiği oranda kullanılan dolgu maddeleri. Müttefiklerin konumları her zaman olduğu gibi: Tasarlanmış, sonuçtan emin, icbar edici. Durumu bütün açıklığıyla kavramamız için biraz geriye yarım asır geriye gitmemiz gerek, İngilizlerin büyük tarihçilerinden AJP Taylor şunları yazıyor:

"Polonya'daki savaş sona ermişti. Hitler tam bir zafer kazandı. Bir zamanların pek kudretli Büyük Britanyası ve Fransası çaresiz kaldı. 6 Ekim 1939'da Hitler Reichstag'a barış yapmak için istekli olduğunu bildirdi. Fransa karşısında hiçbir hak iddia etmediğini söyledi. İngiltere ile dostluk istiyordu. Polonya'nın ve Yahudiler'in geleceğini tartışmak için bir konferans toplanmasını memnuniyetle karşılayacaktı. Kısa bir gecikmeden sonra İngiliz ve Fransız hükümetleri Hitler’in teklifini kamu önünde reddetti. Aslında İngilizler pek direnme yanlısı değildi. Eğer Çekler'e ve Polonyalılar'a içişlerinde biraz özerklik tanınacak olursa İngiliz Dışişleri Almanya'nın toprak kazanımlarının kabul edilmesinin mümkün olduğunu ileri sürdü. Ancak bir tek aşılamaz engel vardı: Artık hiç kimse Hitler'e güvenmiyordu. Nasıl olacaksa bir türlü ortadan kaldırılmalı -St. Helen adasına mı, mimarlık bürosuna mı sürgün edilir- ve yerine Goering geçirilmeliydi.

"Bu saçma esas üzerinde İngilizler savaş başlamadan önce de benzer bir rol oynamış bulunan İsveçli işadamı Dahlerus'un aracılığıyla gizlice görüşmelere başladılar. Önerilerin hiç şüphesiz kendisine aktarıldığı Hitler bunlara pek güldü,

belki Goering pek o kadar gülmemiştir. Ne olursa olsun Hitler kafasına Fransa'yı bozguna uğratmayı ve İngiltere'nin ayağını Kıta Avrupası'ndan kesmeyi koymuştu. 23 Ekim'de Generallerine savaşın Nasyonel Sosyalist Almanya'nın güvenliğini sağlama bağlamak için değil, Avrupa'nın hükümranlığını karara bağlamak için yürütüldüğünü söyledi; ve onlara Fransa'nın işgaline hazırlanmak üzere talimat verdi." (The Second World War, p. 42, 1984)

Bu pasajı iktibas etmekteki amacım müttefiklerin kendilerini nasıl her dönemde sonucu belirleyici konumda gördüklerini işaret edebilmektir. Müttefiklerin sahip olduğu zihniyet Hitler'in yerine Georing'i geçirmeyi kendi vazifesi sayan bir zihniyettir. Günümüzde denetim altında tutulan ülkelerdeki iktidar değişiklikleri üzerinde müttefiklerin etkilerinden sözetmek kolayca komploculuk suçlamasını beraberinde getiriyor. Acaba tarihin kendisi de baştan ayağa komplo mu? Elbette değil ve elbette müttefikler de dahil hiçbir ferdi irade olayların akışında baskın bir belirleyicilik gösteremiyor. Ama şartların oluşmasında etkin rol oynayan çevrelerle insan iradesi tarafından belirlenen şartları sanki kendiliğinden oluşmuş kabul eden insanların çaresizliği bir araya gelince sonuç önceden hazırlanmış olanların güçlerini kabul ettirmelerine, sözlerini itirazsız geçirmelerine varıyor.

Müttefiklerin Irak'ta yaşayan Müslümanların üzerine ateş yağdırmakta böylece aceleci, bu kadar ısrarlı oluşlarının bir sebebi olmalı. Bu sebebin Saddam Hüseyin olmadığını bilmemiz gerek. Hatta tonlarca bombaya maruz kalan Irak topraklarının bile Körfez'deki operasyonun gerçek hedefi olmadığını görebilmeliyiz. Hedef mağripten maşrığa bütün İslâm dünyası ve bütün Müslümanlardır. Müttefikler daha 1918'de kendi hegemonyalarına karşı koyabilecek yegâne direnişin Müslümanlardan, dünyanın İslâmî bir uyanışla tanışmasından geleceğini anlamışlardı. Müttefikleri korkutan ne Müslümanların demografik üstünlüğü, ne de üzerinde yaşadıkları topraklarda hammadde kaynaklarından yararlanamama ihtimalidir. Görünürde bu iki unsurun bütün olaylarda belirleyici rol oynadığı kolayca ileri sürülebilir. Nitekim petrol başta olmak üzere İslâm dünyası üzerindeki siyasî oyunların temelinde bir maddî kazanç motifi olduğu görüşü ısrarla yaygınlaştırılıyor. Oysa mesele insanın dünyada tuttuğu yer konusunda Batı medeniyetinin getirdiği yorumun iflâs etmiş oluşunda odaklanmaktadır.

Müslümanların kendi kurtuluş reçetelerini genellikle Batı'dan ama bilhassa müttefiklerden ithal etmeleri gereği Müslümanların yaşadığı ülkelerde önemli ve etkin yerleri işgal eden kişilerin zihnine kazınmıştır. Türkiye'de olay "lâiklik" çevresinde döneniyor. Her ülkede buna mümasil bir dolambaç icat edilmiş

durumda. Müttefikler Avrupa’da ve Amerika'da insan yığınlarına uyguladıkları baskı mekanizmalarını Müslümanların yaşadıkları ülkelerde katmerli olarak uyguluyorlar. Baskı mekanizmalarının belkemiğini insanların kademeli olarak vesayet ve velâyet altında tutulmaları teşkil ediyor. Yani karar verme gücü ve yeterliliği sadece yürürlükteki sistemin hayatiyetine bağımlı unsurlara tanınmıştır. Müslümanların yaşadığı ülkelerde sosyal, siyasî ve tedrisi müesseselerdeki devamlılık yok edilmiştir. Avrupa ve Amerika'da ise, bu müesseselerde yer almak için yürürlükteki sisteme bağımlı olma şartlarına riayet etmek gerekir. Yani Batı'da da müttefikler karar verme hakkını devretme kaydıyla düşünce üretmeye izin verebilirler.

Eğer müttefikler şimdiye kadarki uygulamalarında kısmen, bir parça dahi haklı olsalardı böyle tedbirler almaz, haklılık alanlarını genişleterek bunu çok sayıda insana benimsetmeye çalışırlardı. Oysa onların yaptığı insanları itaate icbar etmek ve itaat eden sayısını azamiye çıkarmaktan ibarettir. Elbet, bütün totaliter rejimlerden farklı olarak müttefik rejimleri (asla kendi getirdikleri düzene rejim demeyeceklerdir) gönüllü itaati, itaatten haz duymayı, itaat ettiğinden habersiz olarak itaate can atmayı yaygınlaştırmaktadır. Orta-Doğu'ya getirilmek istenen yeni düzende bundan başkası değil. Herkes kendinin polisi, herkes kendinin tefecisi, herkes kendinin komisyoncusu olacak. Yani kendine yasaklar koymaktan, kendine cimrilik yapmaktan, kendini istismar etmekten zevk duyacak. Böylece müttefiklerin yasaklarını, hırsızlığını ve istismarını yerinde ve uygun kabul edecek. Kimin neye karar verdiğini düşünemeyecek kadar aklı başından uzakta kalacak. Bu sonuçtan kurtulabilmek için karar verme yeterliğine erişmiş Müslümanlar olmaktan başka çıkar yolumuz yok.

LAİK DEĞİLİM ÇÜNKÜ MÜŞRİK DEĞİLİM

Dikkatlerin Basra Körfezi'ndeki saldırıya yoğunlaştığı ve yeni gelişmelerin neler doğuracağının merak edildiği şu günlerde lâiklikten söz açmanın sırası mı? Biz Türkiye'de yaşayan Müslümanlar nelerden söz açmamız gerektiği hususunda gayri Müslimlerin etkinliğini günden güne daha da kolay kabul eder olduk. Moda tabirlerle söyleyecek olursak "gündemi kâfirler belirliyor." Hele "laiklik" konusu büsbütün kitle iletişim araçlarının denetiminde. Son yıllarda dalga dalga yükselen laiklik tartışmalarına tanık olduk. Bunlara laiklik nöbetleri demek bile mümkün. Türkiye'nin zaman zaman tutulduğu laiklik nöbetlerinde Müslümanların genel olarak iki öbekte toplanabilecek tavır gösterdikleri farkedilebildi. Bazı Müslümanlar özür beyan eden bir hava içinde laiklikten sözetti, bazıları ise kelime oyunlarının yardımıyla işin içinden sıyrılmaya çalıştı. Özür beyan edenlerin sloganı: "Laiklik dinsizlik değildir." Kelime oyunlarına başvuranların sloganı: "Devlet laik olabilir, ama bu fertlerin laik olmasını icab ettirmez." Aynı düşüncenin şu kelimelerle ifadesine rastlanabilir: "Laik olan devlettir, fertler değil."

Her iki tutum da temelde yürürlükteki laiklik anlayışına hayat hakkı tanıdığı için yerli yerince tutumlar olarak benimsenemezdi. Bana göre meselenin bütün açıklığıyla ortaya konması gerekirdi. Bu endişeyle soruyu, "Acaba ben lâik miyim?" tarzında vazettim. Anlaşılması gereken birinci nokta lâiklik kavramının Müslüman düşünce dünyasının dışında oluşmuş temellerden yükselerek doğmuş bulunduğuydu. İbranî-Hıristiyan anlayış ve eyleyiş çerçevesinde lâiklik ruhban zümresine dahil olmayan kişilerin din alanında söz ve karar sahibi olmalarını savunan bir yaklaşım ve bu yaklaşımın türettiği bir kavramdı. Bu açıdan bakılınca rahipleri ve rahibeleri kabul etmeyen Müslümanların mensubu oldukları dinin mahiyetinden gelen bir gereklilikle laiklik içinde yer almaları düşünülebilirdi. Fakat meselenin bütün açıklığıyla ortaya konması bu kadarını ifade ederek sağlanamazdı. Anlaşılması gereken ikinci nokta Müslümanların tek tek "emr-i bi'l-ma'ruf, nehy-i ani'l-münker"den sorumlu oluşları yüzünden yani mensub oldukları dinin mahiyetinden gelen bir gereklilikle laiklik durumunu berheva ettikleriydi. Müslümanlar kendilerinden olduğu kadar başkalarından da

sorumlu olmakla ve giderek kendilerine karşı sorumluluklarını ancak başkalarına karşı olan sorumluluklarını yerine getirdikleri oranda hissetmek zorunda kalmakla 'laik birer ferd' sayılmazlardı.

Meselenin, tanımlar çerçevesinde kalındığı sürece, çözümsüz olduğunu ileri sürdüm. Acaba ben laik miyim? Sorusuna laikliğin esası gözönüne alındığı takdirde bir Müslümanın tatminkâr bir cevap veremeyeceğini kabul etmek zorundayız. Ne var ki hayatımızı ilgilendiren kadarıyla mesele tanımlar çerçevesinde donup kalmıyor. Sorunun her Müslümanı ilgilendiren hedefler ve şimdiki durumun değerlendirilmesi bakımından bir açık seçik cevabı vardır. Tarihin yükü altında itikadı bütünlüğümüzü muhafaza ettiğimiz veya bundan vazgeçtiğimizi açığa çıkaracak bir cevap her Müslümandan beklenebilir. Beklenmelidir. Okuduğunuz yazının başlığı cevabın ne olması gerektiğine işaret ediyor. Geriye sadece bu işaretin neye delalet ettiğini izah etmek kalıyor.

Bu izahata geçmeden önce neden Körfez Savaşını bırakıp da laiklik meselesine takıldığımı izah etmem gerektiğini düşünüyorum. Aslında Körfez savaşı laiklik meselesini Türkiye'de esaslı bir şekilde, yani temelden ele almanın zaruretini ortaya bir kez daha çıkarmıştır. Yani amacım gündemi değiştirmek, Müslümanlar dünyanın her yerinde baskı altına alınırken olan biteni görmezlikten gelerek konuyu nazarî bir tartışma alanına sürüklemek değil. Tersine gündemin bizim bakımımızdan vehametini vurgulama kaygısını taşıyorum. Körfez'de olan biten gören gözlere sırasıyla şu noktaların nasıl önemle tebarüz ettiğini gösterdi: a) Türkiye'nin geleceği Müslümanlıkla sıkı sıkıya irtibatlıdır, b) Türkiye İslâmî kimliği konusunda menfi bir tutum içine girmekle kendine ilişkin meselelerin çözümünde kolaylık sağlamamış, tersine gücünün israf olmasına yol açan bir zorluğun içine düşmüştür, c) Türkiye lâik devlet yapısını kısa ve uzun vadeli dünyevî menfaatlere tahvil edebilme yeterliliğine kavuşmamıştır. Bu üç nokta yetkili ve etkili çevreler tarafından sarahatle farkedilebildiğinden Türkiye olayların akışı karşısında kötürüm ve çolak kaldı. Türkiye'nin etkili ve yetkili çevreleri görebildikleri gerçekleri benimseyemezlerdi, benimsedikleri gerçekler ise fiilen işe yaramıyordu. Böyle bir dolambaç içinde Türkiye dünya ölçüsünde hesaba katılmayışının, hafife alınmasının acısını bir daha tattı. Başlıca Müslüman odaklar ülkenin tutacağı yön açısından bir ağırlığa sahip olmadıklarını içlerine sindirmek zorunda olduklarını ve laik devlet yapısıyla eklemli kaldıklarını anladılar. Buna mukabil yine Türkiye'de bir avuç Müslüman vardı. Onlar kendilerini şirket salim kılmak için laik yapıyla eklemlenmemeye hazırladılar. Ancak onların bu hazırlığına karşılık verecek bir ortam henüz Türkiye'de oluşmamıştı.

Körfez olaylarının cereyanı içinde iki kanaatin pekiştiğini söyleyebiliriz: 1) Müslümanların nüfuslarıyla orantılı nüfuzları yoktur. Müslümanlar sayıca bir yekûn tutmaktadırlar, ama İslâmi bir politika gütme yeterliliğini gösterecek irtibatlı kadrolara ve bu kadroların beyan ettiği yaşama modellerine sahip değillerdir. 2) Müslümanların görünürdeki yönetim güçleriyle bu yönetimin kararlarına uymak zorunda bırakılan alt kademe unsurlar arasında boşluklar, uyumsuzluklar, anlayış kopuklukları vardır. Halkı Müslüman olan ülkelerde devlet yönetimiyle, basınla ve çoğunluğun yönelimleri arasında ancak aldatmacaya ve zora dayalı ilişkiler tesis edebilmiştir. Dolayısıyla Müslümanların yaşadıkları bütün ülkelerde gelişmelerin şaşırtıcı sonuçlar vermesi her zaman ihtimal dahilindedir.

Bizi böyle bir durumda bırakan, daha doğrusu bu duruma sürükleyen gelişmelerin başlangıcının itikadî bütünlükle toplum bütünlüğünün birbirinden ayrı iki vakıa olarak anlaşılması olduğunu söyleyebiliriz. Osmanlı yönetimi savaş alanında başarısızlığa uğrayışını geleneksel Osmanlı devlet yapısının terkedilmesiyle açıkladı. Dolayısıyla kurtuluşu Osmanlı klasik çağına, Kanunî döneminin kurulu düzenine yönelmekte aradı, itikadî bütünlükle toplum bütünlüğünün iki ayrı vakıa olarak algılandığı gerçeği bu arayış içinde merkezî otorite tarafından farkedilemedi. Farkedilmiş olsaydı gerekli tedbirler alınır mıydı? Bunu iddia etmek zor. Yine de Osmanlı devleti karşısında çıkan zorlukları aşma çabası içinde elinde tutabildiği kadarıyla iktidarını korumaya çalışmıştır ve ona iktidar bahşeden kaynağı besleme yollarını araştırmamıştır. Onyedinci yüzyıl ortalarında Hezarfen Hüseyin Efendi "Din asıl, devlet onun fer'i gibi kurulmuştur..." diyerek çağdaşlarını en kesin dille uyarmışsa da Osmanlı yönetimi güçlenmek için bir iç dinamiğin devreye sokulması düşüncesine hep uzak kalmış ve gaza ruhunun beslediği toplumsal işleyiş neredeyse dumura uğratılmıştır. Fakat ne olursa olsun Osmanlı yönetiminin ister başında, ister altında olsunlar devletin insanları kendi dini kimliklerinin bütünlüğünü muhafaza ederek yaşıyorlardı. Müslümanlar tıpkı Emevî ve Abbasî saltanatlarında olduğu gibi toplum içindeki yerlerini itikadî bütünlüklerinin gerektirdiği bağlarla sağlayabiliyorlardı. İnsanların ve toplum örgütlerinin İslâmî ölçülere göre eksiklikleri gösterilebilir, yanlış ve çarpık yönleri farkedilebilirdi. Ne var ki durum modern zamanlardakinden esas itibariyle farklıdır.

Modern zamanlarda Müslümanların karşısına İslâmî ölçülere göre şu oranda veya bu üslûpta Müslüman olmak gibi bir mesele çıkmış değildir. Liberalizm ölçüleri içinde Müslümanlar hem bir Müslüman hem de bir başka şey "demokrat, laik, sosyalist, ırkçı, çevreci v.s." olmayı içlerine sığdırabileceklerini düşünecek

kadar itikadi bütünlüğünü kaybetmiş duruma düşebilmektedirler. Yani modern zamanlarda kendine Müslüman diyen çok sayıda insan hayatlarına anlam veren ilke veya ilkeleri İslam'dan almaksızın yaşayışlarını düzenlemekte ve buna nihaî noktada bir İslâmî gerekçe bulmakta veya belli belirsiz böyle bir gerekçenin bulunabileceğine inanmaktadırlar. Öyle kabul ediyorum ki bu türden insanların inançları cahiliye dönemindeki müşriklerin, İslâm tebliğ edilmeye başlandığı zamandaki müşriklerin inançlarının bir anlamda günümüzdeki yansımasıdır. Yani bu insanlarda bir müteal Allah inancı vardır, fakat hayatlarına yön veren ilkeyi Allah'ın emirlerinden almazlar. Daha da ötede, Müslüman olmanın yaşama alanlarının tümünü kapsayan gerekliliklerle yerine getirebileceğini bilmezler, bildirildiği zaman kabule yanaşmazlar.

Müşrik inancının modern zamanlarda yaygınlaşmasında laiklik özel bir grev üstlenmiş durumdadır. Müslümanlığı ve laikliği aynı anda benimsemiş görünen kimselerde belirgin ve ayırıcı özellik ikili karakter taşır: Toplumun örgütlenmesi ve işleyişi hangi esaslar dahilinde yürütülmelidir sorusu sorulduğunda çağdaş müşrikler İslâm kaynaklarının tek belirleyici olacağını reddederler. İkinci olarak, inançlarındaki toplumsal sorumluluk unsurlarını hesap dışı tutarlar. Yani bir yandan inanç bir ferdi bir olaydır ve insanların iç dünyalarının değerleri arasındadır; öte yandan da ferdi inançlarının hiç bir toplumsal yükümlülüğü olmadığı görüşüne saplanmışlardır. İlk bakışta bu iki yaklaşımın aynı kapıya çıktığı sanılabilir. Doğrusu her iki yaklaşımdan da istihsal edilen sonuç Müslüman çoğunluğun boyunduruk altında tutulmasına, kâfir hükümranlığını kolaylıkla kabul edilmesine varır. Fakat bu yaklaşımlardan birincisi, yani toplum örgütlenmesinin İslâm dışı esasları belirleyici kabul ederek sağlanması kâfirlerin müşrikleri yönetmesine yarar. İkinci yaklaşım, yani inancın toplumsal sorumluluktan arıtılmış olarak baskın kılınması da müşriklerin Müslümanlar üzerinde hâkimiyet kurmalarına yarar.

Körfez savaşı dolayısıyla Müslümanlar üzerinde bu katmerli operasyon pervasız ve fütursuzca uygulamaya sokuldu. Laikliği reddeden Müslümanlar için karşı çıkılacak taraf net ve belirgindi, ama aynı Müslümanlar yanında olmaları gereken taraf hakkında aynı netlikten rahatça söz edemezlerdi. Lâikliği reddeden Müslümanlar için bir başka netlik de dünya hâkimiyetine oynayan güç karşısında Müslüman kisvesi altında olanların hangi tavırlar içinde olduklarını açık seçik görme imkânı dolayısıyla doğdu. Bir bakıma dünyanın rububiyet iddiasındaki güçleri kendilerine tabi olanları sonuna kadar laikleştirdiler. Müslümanlar altından kalkılması güç bir temyiz gücü göstermek mecburiyeti altında kaldı. Dağınık ve örgütsüz olmalarına rağmen kâfirlerin oyuncağı olmadıklarının

ağırlığını hissettirdiler. Bunu nasıl yaptılar? Daha çok laikleşmiş ve nüfuzlu göründüğü halde çaresizliğini sergileyenleri yalnız bırakarak. Müslümanlar baskıcı güçlerin yedeğinde savunulan düşünceleri açıkta ve kirlenmiş bırakarak bir tavır ortaya koydular. Müesses nizamın korunmasında görev almayacaklarını belli etmek suretiyle susarak bir şey söylediler. Kazanç peşinde itikadî doğrularını eğip bükenlerin tek başlarına kalacaklarını belli ederek geleceğin zevahiri kurtarmakla inşa edilemeyeceğini lisan-ı hal ile dile getirdiler. Geçtiğimiz günler öğretici günler oldu. Müslümanlar lâikliğin müşrik bir kafa yapısıyla nasıl yanyana, kolkola, içiçe ilerlediğini öğrenmekte büyük kolaylıklar elde etti.

Bütün bu öğrenilenlerin tarlaya atılmış tohumlar olduğunu düşünebiliriz. İslâm dünyası yeni şartlarda yeni bakış açılarına sahip insanların gücüyle beslenebilir. Bu yeni insanlar dünya zorbalarının telkin ettiği şirket ve dünyaya zincirlemenin alçaltıcı kirinden uzak durmayı başarabilirler. Bizim bugün yapabileceğimiz ömrümüz içinde belli bir İslâmî başarıya ulaşılamamış bile olsa başarı imkânının nakledilebileceğini sağlamaktır. Bunun ilk şartı da zalimlere yaranmaya çalışmakla İslâmî sorumlulukların yerine getirilemeyeceğinin bilinmesi ve bildirilmesidir.

FİFTİ FİFTİ KIRIŞALIM

Bu yazının başlığı "nısfun lî nısfun lek" (yarısı bana, yarısı sana) olmalıydı. Yani koymayı düşündüğüm başlık böyleydi. Ama biraz daha düşününce günümüzün amerikano-arabest yozlaşmasını Arapça bir ibareyle yaftalamanın yanlış olacağı görüşüne kapıldım ve yaşadığımız gevşekliğe, ikiyüzlülüğe, ikiyüzlülükle birlikte gelen yüzsüzlük ve şımarıklığa uygun düşeceğini sandığım bir başlık buldum. İngilizce elli (fîfty) kelimesi ardarda iki kez söylenince "yarı yarıya" anlamına geliyor ve Türkiye'de yaşayan birçok insan böyle bir ifadeyi hiç yüksünmeden, olağan bir tavırla kullanıyor. Paylaşmak yerine kırışmak dersek yapılan işin el çabukluğuna, gözboyamaya, kaçamaklı bir işleme yakın durduğunu anlatmamız kolaylaşıyor. Hayatımızı bir dar boğaza sürükleyen, zaman zaman bizi şaşkınlığa, çaresizliğe uğratan durumların "fifti fifti kırışmak" pazarlığından doğduğunu düşünüyorum. Hemen eklemeliyim ki pazarlığı yapanlarla bu pazarlıktan zarar görenler aynı kişiler değildir. Üstelik olan bitenden gerçek anlamıyla rahatsızlık duyanlar azınlıktadır. Çoğunluk teşkil eden insanlar kendi çaplarında bu pazarlığı yaptıkları için aklı başında bir insanın duyacağı ıstıraplardan etkilenmiyor. Gerçekte ıstırap veren etki onların da üzerindedir. Ancak çoğunluk çeşitli yollarla sarhoş edilmiştir. Yaptıkları pazarlık onların hislerini büyük ölçüde dumura uğratmış ve ancak kısa süren ayılma dönemlerinde acıdan haberdar olabilmektedirler.

Nedir bu "yarısı bana, yansı sana" pazarlığı? Özetle insanların kötülüğü görmezlikten gelme karşılığında satın aldıkları rahatlık, görevden kaçmanın ücretidir. Ne demek istediğimizi iyi anlamak için hikâyenin bilinmesi gerek. Bilmeyenler için hikâyeyi aktaralım:

Hikâyemizin başında bir köy ağası var. Köyüne "ağalık" yapan biri değil bu adam. Yani servetini ve bu servetinin sağladığı itibarı üstünlük sağladığı topluluğun yararına açık tutmuyor. Tersine elinde bulundurduğu serveti gururunu okşayacak yollarda kullanıyor. Köyün ağası oluşunu köyde yaşayan insanların kendinden düşük değerde oluşu tarzında yorumluyor. Çünkü bu köy ağası zırcahil. Demek ki karşımızda Eflatun'dan bu yana siyaset felsefesini yakından ilgilendiren bir mesele var. Bilgelerin yönetici, yöneticilerin bilge olup

olmayacakları meselesi. Günümüzde bu mesele dünya sisteminin denetimi altında tuttuğu ülkelerde zırcahil yöneticilerin iktidar sahibi olmalarına verdiği destek sebebiyle karşımıza çıkıyor.

Bilgisiz ve mağrur köy ağası cuma namazı kılmak için zaman zaman gittiği camide hutbeyi okuyan hocanın Arapça ifadeler arasında Ebubekir, Ömer, Osman, Ali adlarını andığını işitir ve buna bir anlam veremezmiş. Cuma hutbesinde köyün bu önemsiz kişilerinin adı neden geçiyor ve köyün ağası olduğu halde imam kendi adını neden minberden ahaliye duyurmuyor diye öfkelenirmiş. Bir gün tenha bir yerde imama rastlayınca bu rahatsızlığını kızgınlıkla dile getirmiş: "Hoca efendi" demiş, "bakıyorum hutbede Ebubekir'in, Ömer'in, Osman ve Ali'nin isimlerini söyleyip durmaktasın. Bu köyde onlardan önce adı geçmesi lâzım gelen biri varsa o da benim. Neden hutbede benim adımı anmıyorsun?" Köyün imamı ağanın cahilin biri olduğunu bilirmiş, bilirmiş ama bu kadarını da beklemiyormuş doğrusu. Durumu açıklamaya çalışmış: "Aman ağam" demiş, "benim hutbede adını zikrettiğim kişiler bizim köydeki Ömer, Ali, Osman değil. Bu söylediklerim Peygamber Efendimiz'in en yakın arkadaşları ve kendisinden sonra halifelik yapmış, İslâm tarihinde pek mühim yer sahibi olmuş kişilerdir. Cuma hutbesinde Allah'a hamd, Resûlüllah'a salâvattan sonra onlara dua edilir. Benim yaptığım da budur. Köyümüzdeki insanlarla ilgisi yok minberde söylediğim isimlerin." Köy ağası bu açıklamayı kavrayacak olsaydı peşinen böyle bir yanlışa kapılmazdı. Ama diyelim ki anladı. Bu kadar cahil, bu kadar da mağrur olan bir adamın saplantıları öyle bir-iki izahatla ortadan kalkacak gibi olmaz. O şimdi en azından köydeki insanların da kendi gibi hatalı anlayış içinde olduklarını sanmaktadır. İşin aslı imamın anlattığı gibi olsa bile doğrusunu bilmeyenlerin gözünde ağanın adının hutbede geçmeyişi hâlâ vardır. Ağa diretir: "Ben onu bunu bilmem. Bu köyün ağası benim. Ben ne dersem yapmanda fayda vardır. Sen bana naz ediyorsun. Gelecek sefer orada benim adımı anarsan benden sana on koyun."

Köyün imamı tehditten pek etkilenmese de, teklifi çok cazip bulmuş. On koyun az değil. Yapacağı nihayet kimsenin Arapça anlamadığı bu köyde sözlerinin arasına bir ayrıksı isim katmaktan ibaret. Biraz tarihe aşinalığı olanlar siyasî otoritelerle âlimler arasındaki ilişkinin benzeri örneklerini hatırlamakta gecikmeyeceklerdir. Doğu'da ve Batı'da bütün kültürlerde bilginin kötüye kullanımı diye bildiğimiz olay bu. Gerçekte bilgi kötüye kullanılamaz. Kötüye kullanılan sadece bilgili olduğu varsayılan kişiye verilen yerdir. İşte hikâyemizdeki imam da bunu yapmış. Arapça bildiği ve hutbe okuma yeterliği gösterdiği için kendisine tevdi edilen minberi siyasî otoritenin kaprisi uyarınca

yeniden biçimlendirmeye kalkmış.

Ağa ile imamın konuştukları günün hemen ertesindeki Cuma'da köyün yegane hocası ve imamı minberde hutbe okuduğu sırada uygun bulduğu bir yerde ağanın ismini telâffuz etmiş. Ama cemaat içinde Arapça bilen bir kişi varmış o gün. Bu şahıs karışıklığın derhal farkına varmış ve anında itirazını yükseltmiş: "Ne o hoca?" demiş, "Kimin adını anıyorsun, kime dua ediyorsun?" İmam hiç bozuntuya vermemiş. Hutbeye devam edermiş gibi Arapça olarak şu sözleri eklemiş hemen: "İ'nne fîhi aşerete ganâim, nısfun lî nısfun lek." Yani mealen şöyle demiş: "Bu işin içinde on koyun var (beni ele vermeyecek olursan) yarısı bana, yarısı sana."

Hikâye burada bitiyor. Acaba imam ile Arapça bilen kimse koyunları paylaştı mı? Fifti fifti kırıştılar mı? Bunu hikâyeden öğrenemiyoruz. Ama hayatımızdan öğrenebildiğimiz kadarıyla hikâyenin tek ve kesin bir sonu yok. Yahut bu noktadan sonra hikâye çatallaşıyor. Bir yanda yarı yarıya paylaşanların kurulu düzeni devam ediyor, diğer yanda düzenin yalan ve yanlış üzerine kurulduğunu farkedenlerin itirazı yüzünden bir çatışma, bir savaş, bir mücahede devam ediyor. Biz de asırlardan beri bu çatallaşan hikâyenin içindeyiz. Acaba neresinde?

Bana bu hikâyede ilgiye değer görünen ağa ile imamın pazarlığı değildir. Asıl ilginç olan, merakımızı kışkırtma başarısına eren yarı yarıya paylaşma teklifidir. Çünkü birinci pazarlıkta bilinçli ve alelâde bir kötülük vardır. İnsanların böyle bir kötülüğe dahil olmak için de, bu kötülükten uzak durmak için de ince tahliller yapmalarına, derin düşünmelerine gerek yoktur. Fakat ikinci pazarlık yani işlenen bir kötülüğün farkına vardığımızda buna müdahale edip etmeyeceğimize karar vermek, hayat yönümüzün belirlenmesinde aslî yeri işgal eder. Bu durumla her an karşılaşabiliriz ve karar vermek için çok şeyi hesaba katmak, her adımımızı tartmak mecburiyetindeyizdir.

Sözünü ettiğimiz ikinci pazarlığın cereyan ettiği iki katman var. Birinci katmanda insan olarak hepimiz yer alıyoruz. İçine doğduğumuz kültür (ister Avrupa'da doğmuş olalım, ister Arabistan'da, ister Çin'de) bazı uzlaşmalarla varlığını sürdürmektedir. Bu uzlaşmaların bazıları, birçoğu ve belki büyük bir çoğunluğu hakka ve hakkaniyete dayalı ulaşmalar olarak sürüp gitmiyor. Yani hikâyemize dönecek olursak hutbeye ağanın ismi biz doğmadan önce karıştırılmış. Hatayı farkettiğimiz zaman aynı zamanda yıllarca bu eleştirdiğimiz uzlaşmalar beyninde, kurtulmak istediğimiz, yerine yenilerini koymak istediğimiz uzlaşmalar tahtında yaşadığımızı da farkediyoruz. Az veya çok kınadığımız bu uzlaşmaların ürünüyüz. Öte yandan kınamadığımız uzlaşmalar

da var. Hikâyemizdeki şekle riayet edersek dört halifenin adının anılması da bir uzlaşmanın sonucu. Kısacası şöyle: Hayatımızı sorgulamadan yaşayamayız, ama bu sorgulamayı gidebileceği en uç noktaya götüremeyiz.

Ne var ki ikinci pazarlığın ikinci katmanında bizi bazı kesin tercihler bekliyor. Beş koyunu kabul edip sahtekârlığa rıza gösterecek miyiz? Diyelim ki bize teklif edilen rüşveti reddettik. Böylece görevimizi yerine getirmiş olur muyuz? Hiç de değil. Beş koyunu reddettiğimiz andan itibaren üzerimize bütün ömrümüz boyunca uğraşmamız gereken bir iş almış, kendimizi haksız, hileli, yanlış uzlaşmalarla savaşma görevi içine atmış oluruz. İki cihad birden başlamıştır. Dört cephede birden dövüşmek zorundayızdır. Büyük cihad iki cephede cereyan eder: Birinci cephede içine doğduğumuz kültürün reddettiğimiz uzlaşmalarına karşı varlığımızı borçlu olduğumuz nomos'a uyarak (isterseniz şeriata uyarak deyiniz) yürüttüğümüz savaştır. Bunun anlamı bir belli yaşama biçimini sürdürmekle ortaya çıkar. Büyük cihadın ikinci cephesi en iyiyi elde etmek için sadece iyiyi elden çıkarıp çıkarmadığımızla uğraşmamızdır. Kişiliğimizde terakkiyi sağlamak veya sonuca kısa yoldan varmak için yozlaşmaya yer açacak tedbirsizlikte bulunmak tercihini sürekli yaşarız. Küçük cihadın birinci cephesinde içine doğduğumuz kültürün sorumluluğunu yüklenmek, yani merkezden muhite insanları ihanet edilemeyecek emanetler sayarak yaşamayı sürdürmek vardır. Küçük cihadın ikinci cephesi ise başkarının razı oldukları haksız uzlaşmalara karşı savaşılır.

İnsanların çoğunluğu için gerek içine doğduğumuz kültürün uzlaşma alanları ve gerekse gündelik hayat içinde tekrar tekrar ihdas edilen aldatmacaya dayalı uzlaşmalar yerinde ve olağan sayılır. Yani insanların çoğu kötülüklerin yalnızca ağa ile imam arasındaki pazarlıktan doğduğunu ve bundan kaçınmakla kendilerini selâmete kavuşturduklarını kabul ederler. Bu kabulleri yüzünden ikinci pazarlığa gözü kapalı razı olurlar. Nasıl olsa hatayı onlar işlememişlerdir. Olsa olsa sonucunu değiştiremeyecekleri yanlışı görmezlikten geleceklerdir. Üstelik bunun yanlış olup olmadığına her zaman da doğru bir biçimde karar veremeyebileceklerini düşünürler. Çünkü daha başında içine doğdukları kültürün eleştirilebilir olduğu görüşüne uzak kalmışlardır. Bu mesafe onların yarı yarıya paylaşmayı büyük bir hata olarak görmelerine de engel olur. Dolayısıyla insanların çoğunun "ezildiği" doğru değildir. Dıştan bakıldığında öyle sanılsa bile, kendilerine sorarsanız "masaj" yaptırdıklarını söyleyebilirler.

Gündelik hayat zorluklarla dolu olabilir. Toplumların hayatı ciddi dar boğazlara sürükleniyor sayılabilir. Üzerinde yaşadığımız yer küre bir süre sonra üzerinde yaşanamayacak kadar büyük bir tahribat tehlikesi ile karşı karşıya

olabilir. Bütün bu zorlukların aşılması, bir çıkış yolunun bulunması ve tehlikelerin atlatılabilmesi için insanların bir rahatlık satın almaktan vazgeçtikleri söylenebilir mi? Eğer söylenemezse, yani herkes şikâyetçi olduğu yapıyı beslemek için "fifti fifti kırışma" pazarlığındaysa zırcahil ağaların adını minberden çok işiteceğiz demektir.

BİRAZ DERTLEŞME, AMA AĞLAŞMA DEĞİL

Cuma Mektupları eğer gerçekten mektupsa ve dosttan dosta ulaşabiliyorsa, bugün dostlarıma özür beyan etmeksizin biri onüç, diğer üçü oniki yıl önce yazılmış dört yazımı hatırlatmak suretiyle onların hoşgörüsünden yararlanmak istiyorum. Böyle yapışımda elbet tembelliğimin payı var, ama tembelliğimi açıklayacak bir sebebim de var: Körfez savaşının üzerimde bıraktığı ve beni kısmen atalete sevkeden bir sıkıntı. Eski yıllara şöyle bir bakıp nerelerde nasıl yürüyorduk veya yürüme hevesinde idik, bunu hatırlayalım istedim. Bu yolla biraz dertleşebiliriz belki, ama hemen ağlaşmayalım derim.

Medeniyet içinde olmak

Müslüman olarak birkaç söz söyler durumdayız Batı medeniyeti hakkında. Hele benim gibi Doğu'da da olsa medenî tavırlara muhalif biri için medeniyetin girdisi çıktısıyla uğraşmak çok kolay. Her tavırda, her sözde kendi barbar tercihimle, yaşanan medenî ortamın zıtlığını vurgulamak, iyisinin medeniyetin dışında bulunduğunu ifade etmek bana göredir.

Ama dürüst olalım, bütün bunları medenî bir ortamda, medeniyetin imkânlarıyla, medenî dünyanın belirlediği kafalarla yapmıyor muyuz? Dolayısıyla bütün bu medeniyet düşmanlığı biraz da medeniyetin muhtaç olduğu bir şey değil mi? Doğrusu nasıl yapılacak peki? Doğrusu Batı medeniyetinin bütün değerlerini içimizden ve yaşayış biçimimizden atmakla olacak. Hemen mi? Değil elbette. Bunu hemen yapmaya kalkanlar başarısına engel olmak isteyenlerdir belki de.

İşte Batı medeniyetinin, daha doğrusu medeniyetin dışına hemen

çıkılamayışın ara devresini yaşadığımız için, onun imkânları, onun şartları içinde bir şeyler yapmak durumuna razı gösteriyoruz. Sözün gelişi günlük bir gazete aracılığıyla Müslümanlarla dayanışabilme, düşünce alışverişinde bulunma çabasına girişimiz. Bütün münasebetlerimizi henüz gayr-i Müslim bir ortamın doğrultusunda yürütmek zorundayız. Sanat derken, düşünce derken, eylem derken yürürlükte olan, geçerli olan ortamı hesap dışı tutamayacak kadar bu medeniyetle bağlantılıyız. Bu bağlantının kaçınılmazlığını anlamak başka, bu bağlantının hep sürüp gideceğini düşünmek yine başka bir şeydir. Şu anda kaçınılmaz olan yarın gereksiz sayılabilir, sayılması için birşeylere başlamak zorundayız.

İlk yapacağımız şey kafaca bu medeniyete, bu hayata, bu yaşama tarzına, bu münasebetlere evet deyip demediğimizin tesbitidir. Eğer, küfür düzeni diye kısa yoldan kestirip attığımız medenî hayata geçici olarak katlanıyor değil de bunun kaçınılmaz olduğunda ve ne yapılacaksa bu ortamda, bu imkânlarla yapılacaktır fikrinde ısrarlı isek, bu çarkların içinde boğulmayı peşin kabul etmişiz demektir. Yok eğer, şimdi bu hayat hükümran ama biz Müslümanca bir ısrarla bu sultayı kırar ve kendimizin en büyük adımı atabileceğimiz bir ortamı sağlamaya yönelebiliriz diyorsak bu bence açık ve güneşli bir yoldur.

Önce zihnen yanlış yaşadığımızı kabul edebilirsek, doğrusu için belki önce çok küçük ve fakat çığ gibi büyüyebilecek bazı tedbirler alabiliriz. Daha bu medeniyetin içinde boğuntulu bir haldeyken, tartışmayı bu medeniyetin imkânlarından çıkamayız noktasında başlatmak ya medeniyetin haracını yiyenlerin bir dümenidir veya kendinde itikadı bir dayanak noktası görmeyenlerin.

Evet, bu medeniyetin içinde yaşıyoruz, hayatımız bunun çarklarına bağlı. Ama biz bu çarklara çomak sokmak işine giriştik mi? Bu çarkların dönmesine kolaylık mı sağlıyoruz yoksa biz Müslümanca davrandığımız için çarklar daha mı gıcırtılı dönmeye başlıyor? Bu noktada sarahate

kavuşalım.

Bu medeniyetin içinde olmak, bu medeniyetin havasını teneffüs etmek birinci meselemiz değil. Birinci meselemiz, bu medeniyetin içinde olmaktan tedirginlik duyup duymadığımız, soluduğumuz havanın zehirli olduğunun, bizden birşeyleri sürekli olarak kapıp götürdüğünün farkında olup olmadığımızdır. Eğer medeniyetin içinde olmaktan Müslümanca bir huzursuzluk duyuyorsak, Müslümanca kardeşliğin gereği olan dayanışma ile bu dünyanın kiri ve pasıyla mücadeleye girişmek için asgarî şartı elde tutuyoruz demektir.

27.5.1979

İnsanlığın sorumluluğu

Müslümanların kendi davranış ve tutumlarıyla insanlığın sorumluluğunu yüklenmiş olduklarını göstermeleri gereğini biliriz. Çoğunca bu sorumluluğu üzerine almış olmakla ne yapılması gerektiği konusunda düşünce ayrılığına düşülür.

En yaygın düşünce, insanlığın sorumluluğunu yüklenen kimsenin onları en çok etkileyebilecek yol ve usulleri denemesi yönündedir. Yani insanlara seslenmenin en yaygın araçlarını kullanmak gerektiği ilk akla gelen yöntemdir. Bu yüzden çağımızda propaganda için kullanılan bütün vasıtalar, hakikatin ifade edilmesine uygun sayılır. Bu düşünceden kendini sıyırabilmiş Müslümanlar azınlıktadır.

İnsanlığın sorumluluğunu yüklenmekle, bir şahsın yalnızca kendi sorumluluğunu yüklenmesi birbiriyle çelişen, biri diğerini yokeden hususlar mıdır? Yoksa insan yalnızca kendi sorumluluğunu yüklenmekle, aynı zamanda bütün insanlığın sorumluluğunu da yüklenmiş olur mu? Benim

için iyi olan bütün insanlık için iyidir diyebilme yürekliliğini göstermek veya bütün insanlığın iyiyi bulmalarına yolaçabilmek için kendine zararı dokunabilecek usullerle hizmeti göze almak... İşte tartışmaya veya görüşmeye, düşünce alışverişine açık olan nokta burası.

Bugün Müslümanların bir kısmı, çağımızda haber iletme için kullanılan bütün yolların hakikati tebliğ için kullanılabileceği, kullanılması gerektiği, bunun toplumda yaygınlaşmanın ve toplumu ıslah etmenin tek ve kaçınılmaz yolu olduğu konusunda ısrarlıdırlar. Bunlara göre demokratik gösteriler yapılmalı, eğitim kurumlarında gerek öğrenci, gerekse öğretici olarak etkin bir çalışma içinde olunmalı, radyo ve televizyonun imkânlarını Müslümanca telkinler için seferber etmenin yollarını aramalı, bulmalı, Müslümanlara has tiyatrolar, sinemalar teşkil etmeli, oyunlar yazmalı, filmler çekmeli ilh... Kısacası, kâfirler kendi sultalarını kurmak için sağlamlaştırmak için hangi yolları kullanıyorlar, hangi silâhları deniyorlarsa, bunlar Müslümanlara has alanlarda kullanılmalı, denenmeli. Niçin? İnsanlığın sorumluluğu Müslümanların üzerinde olduğu için. Eğer Müslümanlar yürümekte olan yaşayış düzeninin içine girip, kâfirlerin tezleriyle hesaplaşmazlarsa sorumluluklarını yerine getirebilmiş olmazlar ve kendi kabuklarında yaşamayı seçmiş, küskün ve etkisiz kalmış olurlar.

Eğer kâfirlerin metodlarını kullanmak, Müslamanları kendi vasıflarından birşeyler feda etmeye yol açmıyacaksa yukarıda öne sürülen düşünceler bütünüyle haklı, yerinde ve kaçınılmazdır. Lâkin yaşanılan hayat düzeni içinde kalarak tavır almak bir Müslümanın doğrudan doğruya Müslümanca davranma, hatta Müslüman kalma özelliklerine engel teşkil ediyorsa, bu mücadelede zarar hanesinin kâr hanesinden daha büyük olduğu söylenebilir. Tevekkülü ve doğru sözlülüğü terketmeden nasıl mekteplerde etkin olunacak, radyo ve televizyonun riya yüklü işleyişine boyun eğmeden nasıl yayın yapılacak, tiyatronun ve sinemanın kirlerine bulaşmadan nasıl bu konuda uzmanlaşılacak?

Kısacası, kendi sorumluluğunu yüklenmeyi gözden çıkarıp insanlığın sorumluluğu nasıl yüklenilebilecek? Büyük bir sevap uğruna küçük küçük birçok günahı göze almak Müslümanca bir tutum mudur?

15.5.1979

İnsansız yönetim

Adına demokrasi dedikleri bir yönetim tarzı var Türkiye'de. Bu yönetim siyasî kararlarını bu ülkede yaşayan insanların isteklerini gözönüne alarak değil, dünya siyasî konjonktürünün gereklerini yönetimi elinde bulunduranların hesaplarıyla uzlaştırarak veriyor. Dolayısıyla Türkiye'de yaşayan insanların hangi tarza uygun yaşayacakları bu iki unsurun, yani bir yanda dünyadaki güçler dengesinin zorlamalarının, öte yanda bu dengeyi gözeten siyasî kadroların sınırlı seçmelerinin arasında belirleniyor. Türkiye yönetiminin demokratik olduğuna dair bir tek işaret görülebiliyor: O da zaman zaman halkın oyuna başvurulması. Bu oylamalar hiçbir zaman belli bir meselenin halli yolunda değil, genel seçimlerle bazı insan ve teşkilâtların parlamentoda yer alıp almamaları yolunda yapılıyor.

Genel seçimler vasıtasıyla siyasî iktidarın değişmesini öngören öteki ülkelerden Türkiye'nin bir farkı var: Demokratik denilen rejimlerde seçim dönemlerinde her meselenin enine boyuna tartışılma, propaganda edilme imkânı varken, Türkiye'de tartışılacak meseleler hem yazılı kanunlarla, hem de hiçbir yerde yazılı olmayan ama bütün siyasîlerin kendilerini bağlı saydıkları kurallarla belirlenmiş, sınırlanmıştır. Bunlar arasında en önemlisi, Türkiye'nin Batı medeniyetinin dairesi içinde yer alıp almayacağı hususunun tartışılmasıdır. Bu husus Türk demokrasisinin tartışma dışında bıraktığı konuların başında yer alır.

Hatırlanacak olursa Kıbrıs çıkartmasının hemen ertesinde Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılmak istenilen birçok açıkhava toplantısı (miting) bizzat hükümetçe engellenmiştir. Buna gerekçe olarak bu toplantılarda edilecek sözlerin dünya kamuoyunu ürküteceği, o zamanın başbakanı Ecevit'in tabiriyle "yanlış anlaşılacağı" gösterilmiştir. Buradan benim çıkardığım sonuç, Türkiye'de millî konularda bile yönetimi elinde bulunduranlarla, bu yönetime rıza gösterenler arasında önemli görüş farkları bulunduğu şeklindedir. Yönetimi elinde bulunduranlar ancak yönetime rıza gösterenlerin değerleri açısından müsbet bir noktada bulunmakla kendilerini savunabilmektedirler. Bu anlayış içinde uzun yıllar İnönü'nün gizlice beş vakit namaz kıldığı propaganda edilmiş, böylelikle CHP'ye bir taban sağlanmak istenmiştir.

Bugünün Türkiye'sinde şartların birçoğu geçtiğimiz otuz yıla oranla büyük ölçüde değişmişse de yönetimin insansız olarak muhafaza edilmesi, yani yalnızca "bazı" siyasîlerin kararları yoluyla Türkiye'de yaşanacak hayatın tesbiti vakıası değişmemiştir.

İçinde bulunduğumuz günler, Türkiye'nin siyasî geleceği bakımından son derece önemli günlerdir. Gerçi atı alan Üsküdar'ı çoktan geçmiştir ama, herkesin gözü önünde ata atlamış, gözler önünde salına salına geçmiştir. Ambargonun kalkması bahanesiyle Amerikan üsleri yeni bir statüye kavuşturulacaktır, Sovyetler Birliği ile sömürge şartlarıyla bir ticaret anlaşması imzalanmıştır. Bütün bunlar Türkiye'de insanlar yokmuşçasına rahatlıkla yapılmıştır. İlk akla gelen soru, acaba ters yönde kararlar alınsaydı, yani Amerikan üslerinin Türkiye'den sökülmesi, Sovyetler Birliği'nin Türk ekonomisini dumura uğratacak müdahalelerine set çekecek kararlar alınsaydı, bu kararlara Türkiye’de yaşayan insanların katılması sağlanacak mıydı? Anlaşıldığı kadarıyla hayır. Çünkü Türkiye'de yönetim, insanlı olmaktan korkmaktadır.

7.4.1978

Toplumu değiştirmek

Çağımıza mahsus hurafelerden biri de toplumun bizatihi topluma has kuruluşlar yoluyla değişeceği yolundaki itikaddır. Yani bütün çirkefiyle başımıza belâ kesilmiş olan bu toplumsal "yapı" yerini hayırlı fiil üretmek üzere kurulmuş bir başka "yapı"ya terkederse, meselenin kökünden çözülebileceğini, toplumun artık kendi kendini teminat altına almış bir işleyişle doğru yönde mesafe katedeceğini kabul etmek fazlasıyla kolaylaştı. (Küçük bir ikaz; kavranılması, kabul edilmesi pek fazla kolaylaşmış hususların, bunlar neye taallûk ederse etsin, yanlış olma tehlikesini taşıdıklarını hatırda tutmalı). Bu konuda sosyalistler, faşistler ve bir bölük Müslüman fikir birliği içindedirler. Bunlar, düzen lâfzı altında kalıplaşmış ama bütün sabit konumuna rağmen müphemliğini muhafaza eden kavramın muhteva değiştirmesiyle her şeyin değişeceğini, kötünün yerini iyiye bırakacağını kabul ediyorlar. Bozuk denilen düzen hangi esaslar üzerinde kurulmuşsa, işte bu esaslar gitsin istiyorlar, yerine sosyalist esaslar faşist esaslar veya (söylemekte çekingen davrandığımız) İslâmî esaslar konulsun.

Doğrusu ben de kabul ediyorum içinde yaşadığımız toplumun bir düzeni olduğunu ve ona sahip çıkma gayretinde birçok "düzenbaz" bulunduğunu. Ama toplumu değiştirmenin bozuk düzeni bozuk olmayan düzen haline getirmek olmadığını kabul ediyorum aynı zamanda. Benim meselem, bu başkan iyi iş yapamıyor, öyleyse gitsin, yerine daha iyisi gelsin tarzında bir isteğin çevresinde dolanmıyor. Bizzat başkan olsun mu olmasın mı gibi bir soru açmak niyetindeyim. Yahut sizin şu başkan dediğinizin aslı esası nedir? Onu öğretin bana, diyorum. Bu düşünceyi götüre götüre, düzen kötü ama iyisi bile olsa bir düzen gerekli mi sorusuna kadar vardırıyorum

İslâmiyetin bir düzen teklifi olduğuna dair çağımıza has ön yargıyı şüpheyle karşılıyorum.

Zaten İslâm'ın kapitalizmle ve sosyalizmle olan bağlantısı son derece yeni anlayış biçimleri değil midir? Düzen moda olduğu zaman İslâmî bir düzen, dünya görüşü moda olduğunda İslâmî bir dünya görüşü veya ideoloji, ekonomi belirleyici kabul edilince de İslamı bir iktisadî yaklaşım olarak görmek son dönem Müslümanlarının sık sık düştükleri hatalardan sayılabilir.

Toplumun değişmesiyle İslâm'ın yaşanması arasında doğrudan bir bağlantı olduğu açık seçik. Geçmişte bunun örnekleri var. Sözgelimi Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Müslümanlar bu topraklarda öncekinden çok farklı bir yaşama biçimi gerçekleştirdiler. Öyle ki Marksist düşüncenin toplum düzenleri sırasını altüst edecek bir değişmeydi bu. Feodal dedikleri toprak ve toplum düzeni hiç bir gelişme şemasında bulunmayan bir toprak ve toplum münasebetleri zinciri yüzünden ortadan kalktı. Bu hadiseyi gerçekleştirenlerin bir "düzen" peşinde olduklarını iddia etmek insanı ancak tebessüm ettirir.

Müslümanlar çağımızın "bilgisayar kafası"ndan, yahut bu kafayı ortaya çıkaran Batılı mantık örgüsünden uzak kaldıklarında; kendilerini nasıl üstün özelliklerle donatılmış bir seviyeye lâyık bir yaşama biçimine muhatap olduklarını görerek, anlayacaklardır.

6.5.1979

DAHA AZ NİTELİKLİ, DAHA ÇOK AYIRIMCI

Adına "Körfez savaşı" denilen gövde gösterisi sona erdi. Kitle iletişim araçları artık "normal" haberlerine döndü. Son bir kaç yıl boyunca bizi alıştırdıkları haberler bunlar. Oluruna bırakılmış işlerin, uzun vadeli plânların su yüzüne çıkan, çıkartılan belirtileri veya üzerlerine işlem yapılan toplumların tepkilerinden, irkilişlerinden doğan hareketleri haber olarak alıyoruz. Şimdilik Balkanlar ve Orta-Doğu ve biraz da Sovyetler Birliği gündemde ama "normal" dediğimiz haberleri "merkez" bölgeler hariç dünyanın herhangi bir yerinden her zaman alabiliriz. Normal haberlerdeki can kaybı, kültürel ve tabiî hasar, insanların ve tabiatın uğradığı tahribat göstermelik önemdedir. Kitle iletişim araçlarının sundukları biçimiyle hayatî önemde olan şeyler merkezin doğrudan içine girdiği ve merkezi doğrudan ilgilendiren şeylerdir. Nitekim bugün Irak'ta kısa bir zaman öncesinde olduğu gibi yine insanlar ölüyor, yine bir yerler yakılıp yıkılıyor; ama bunlar merkezin bölgeye müdahale ettiği zamanki kadar önemli sayılmıyor. Normal haberler yine acılarla yüklü, haberleri anormal yapan acıların büyüklüğü değil, olan bitenin merkezle yakınlığı imiş demek ki.

Daha bir süre "anormal" haber vermeyecek kitle iletişim araçları. Yani bütün anormallikler normal bir süreç içinde yaşanacak. Arada geçmişle bağlarını koruyanları şaşkınlığa düşürecek gelişmeler gözleyeceğiz belki. Yine de insanlar alışacak bunlara, demek inanılmayacak kadar büyük değişmeler olabiliyormuş diyecekler. Gerçekte dünyada olup bitenler Âdem aleyhisselâm'ın yerküre üstüne indiğinden bu yana olup bitenler türünden şeyler. Diyebiliriz ki âdemoğlu mümkünler içinde mümkünleri gerçekleştirmekle meşgul. Önemli olan insanın hangi imkânlara sahip olduğunu ayırdedebilmesi ve mümkünler arasından kendi imkânını seçme uyanıklığına kavuşup kavuşmamasıyla ilgili. En yakın geçmişte Körfez savaşı mümkünlerin neler olduğu konusunda bir çizgi çekti. Bu çizgiyi çekenler kendi hesaplarına bir eylem alanı elde edebildiler böylece. Dünya sisteminin lordları arslan terbiyecilerinin uyguladıkları bir yöntemle arzuladıkları disiplini sağlamayı denediler. Göründüğü kadarıyla uyguladıkları yöntem işe yaradı. Acaba nedir sözünü ettiğimiz yöntem?

Arslan terbiyecileri eğitimini üstlendikleri vahşî hayvana bazı sirk numaraları

öğretmek üzere giriştikleri çalışmalar sırasında yanlarında bir köpek bulundururlarmış. Eğer arslan bir hareketi yapmada beceriksizlik gösterirse veya o hareketi yapmamak için direnç gösterir, huysuzlanırsa terbiyecisi hemen köpeği dövermiş. Köpeğin acıyla inlediğini farkeden arslan, başına geleceği kestirdiğinden olsa gerek huysuzluğu terkeder, direnmekten vazgeçer ve yapamadığı hareketi başarabilmek için çabalamaya başlarmış. Kolayca anlaşılabileceği gibi bu yöntem denetim altında tutulmak istenen unsura yaptığı etki bakımından hem verimli, hem de güvenli. Arslanı bir harekete zorlamak için indireceğiniz darbenin yerini, zamanını ve şiddetini iyi hesaplamamış olabilirsiniz. Bu taktirde hem amacınıza varmada zorlanırsınız, hem de indirdiğiniz darbe ters tepkiye yol açabilir. Arslanı dövmek, köpeği dövmekten çok daha tehlikelidir.

Açıkçası Körfez savaşının fiilen olan bitenin ötesinde bir sembolik anlamı vardı: Dünya sistemi kendi bünyesinde taşıdığı rakiplerine ve muhtemel muarızlarına bir ders verdi; neler yapabileceğini gösterdi. Sergilenen teknolojik üstünlük zavallı Irak halkının teninde acısını hissettirdi, ama dolaylı olarak dünya sistemine meydan okumaya yeltenebilecek kim olursa olsun, onlara başlarına gelebilecekler hakkında bir fikir verdi, yüreklerine korku saldı. Ayrıca dünya sistemi kendi kurduğu mekanizmayı siyasî kararlar ve yatırımlar açısından nasıl kolaylıkla manipüle edebileceğini de ispat etti. Böylece İkinci Dünya Savaşı'nın mağlupları ve savaştan görünüşte galip çıkmış olsalar bile elde edilen menfaatler bakımından açıkta kalmış bulunan sistemin küskünleri önlerinde düzenin açtığından başka bir yol olmadığını gördüler. Bundan böyle kendi durumlarında bir iyileşme sağlamak istiyorlarsa bunu sistemin dışında bir yol aramak, açmaya çalışmak suretiyle değil de, ancak ve ancak sistemin lordlarına yaranmak, onun ulufelerine rıza göstermek suretiyle gerçekleştirebileceklerini zihinlerine iyice yerleştirdiler.

Kısa sürmüş olmasına ve Vietnam savaşında olduğu gibi kendine mahsus bir literatür ortaya çıkarmış bulunmaktan çok uzak kalmasına rağmen, Körfez savaşı dünya sisteminin hayatiyetine hizmet etmesi bakımından İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana tesis edilen en önemli irtibat kanalı özelliğine sahiptir. Körfez savaşından sonra bütün siyasî ve ekonomik gelişmeleri yeni gelen ölçülere göre değerlendirmek mecburiyeti doğmuştur. Bu mecburiyet sadece sistemin denetimi altında bulunan toplum ve devletler için geçerli. Öte yandan sistemi işler halde tutan toplum ve devletler için bir geniş manevra alanı ortaya çıktı. Durumu daha iyi anlatabilmek için ülkemizi ilgilendiren bir örnekten hareket etmek gerekecek: Dünya sisteminin çıkarları bakımından en soyut

plânda Körfez savaşının vuku bulması ve doğurmakta olduğu sonuçlar, İstanbul Boğazı üstüne kurulan köprü ve köprülerin inşasına ve getirdiği meselelere benzer. Dünya sistemi İstanbul Boğazı (gerekirse Çanakkale Boğazı) üstünde inşa edilen köprülere sadece sistemin nakliyat şebekesini tamamlamak için ihtiyaç duymaz; aynı zamanda bu köprüler Türkiye'nin dünya sistemine olan entegrasyonunu bağımlılık esasına müsteniden tesis eder. Bu konu başlıbaşına bir yazıyı kapsayacak kadar dallı budaklıdır. Benim şimdilik vurgulamak istediğim şu: Türkiye Boğaz üstüne köprü inşa edilmeksizin millî meselesini çözebilecek bir yeterliğe kavuşma cehdi içine girmeliydi. Ama bugün "köprüsüz" bir Türkiye gözönüne alınarak meseleye yaklaşmak akıllı bir kişinin yapacağı iş değildir. Çözülecek meseleyi "köprülü" Türkiye'de gözönüne almak mecburiyeti vardır. Ne var ki, köprünün mevcudiyetini kabullenmek tarihî bir perspektivden vazgeçmek anlamını taşımaz.

Aynı akıl yürütmeyi Körfez savaşı dolayısıyla da devreye sokabiliriz. Savaş dünya sisteminin sağlık şartının gereği olarak yaşandı. Tıpkı köprünün inşa edilmiş olması gibi sistemin daha etkin işlemesi için bir irtibat kanalı meydana getirdi. Artık hiç bir toplum temsilcisi, hiç bir devlet yetkilisi savaş olmamış gibi davranamaz. Atılan bütün adımlar Orta-Doğu dolayısıyla dünyaya verilen yeni düzenin gereğine uygun olarak atılacak. Ama bu bizim bütün olan biteni gözü kapalı olarak benimsememizi gerektirmez. Bilâkis yeni şartlar muvacehesinde neler yapılabileceğini tarihî bir perspektiv içinde görebilme başarısına talip olmalıyız. Körfez savaşı sonucunda yeni köprü inşa edildiğini, dünya sisteminin kendine bir irtibat kanalı tesis ettiğini İsrail'in son günlerde Arap ülkeleri tarafından hukuken tanınma karşılığında toprak tavizi vermeye hazır oluşu tavrından fehmedebiliriz. Yani bundan böyle toplumların hayatında devlet sınırlarının nereden geçtiği sadece dünya sisteminin iç işleyişine etki ettiği oranda önem taşıyacak. Millî ve üniter devletlerin gitgide sönümlendiği ve yerine soyut karakterli örgütsel birliklerin ağırlığını hissettirdiği yeni dünya düzeni Körfez savaşına kadar yeryüzünde etkisini hissettiriyordu, ama Körfez savaşından sonra bu yeni düzen toplumların üstüne bir kara bulut gibi çökmüş haldedir.

Eğer durum böyle kötümser bir tasvire başvuracak kadar kötüye gitmişse acaba insanların rahatsızlıkları da aynı oranda ve aynı istikamette artmakta mıdır? Bu soru meselenin en can alıcı noktası çevresinde sorulabilen türden bir soru. Dünya sistemi zihinleri yönlendirme ve ideolojik ikna yöntemlerini elden bırakmama sayesindedir ki, 1789'dan bu yana gücünü artırarak devam ettirmektedir. Dünya sisteminin lordları ve bu lordların bilinçli ve gönüllü

hizmetkârları dışındaki bütün insanlar ümitleri ve ekmekleri arasında parçalanmış halde yaşarlar. En az ikiyüz yıldır insanlığın meselelerine kafa yoran kişiler ekmeklerini feda etme pahasına ümitlerini koruyabileceklerine ve ümitlerini feda etme pahasına da ekmeklerini elde edebileceklerine inandırılmışlardır. Bu yüzden insanlarda maddî tatmin vasıtalarıyla birlikte bir ahlâkî çöküntü, ahlâkî değerlerin üstün tutulmasıyla beraber de müdahale gücünde bir azalma kendini göstermektedir. Sonuç olarak durumun kötüye gittiğini farkedenler cılız, durumun iyi olduğunu sananlar da bön ve yozlaşmış bir konumu peşinen kabul etmiş olurlar. Zaaftan kurtulmak isteyenler akıllarını dünya sistemine emanet ederek yozlaşmaya; yozlaşmadan kurtulmak isteyenler dönen dolaplardan pay alamadıkları için yoksullaşmaya mahkûm olacağını düşünür. Böyle düşünceler içinde toplumlar, devletler ve bireyler öyle hareketlerde bulunurlar, öyle kararlar verirler ki, dünya sistemi lehine ayarlanan her durum insanların hem yoksullaşmasına, hem de yozlaşmasına yol açar.

Dünya sistemi kendi hizmetine girecek unsurlardan önce sadakat yemini ister. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı bitmiş olduğu halde Almanya'ya savaş ilân etmesi ve Körfez savaşında BM kararlarına fazlasıyla riayeti bu türden davranışın belirtisidir.

Bireyler de dünya sisteminin şebeke içindeki yerlerini dolduracak görevler için sadakat yemini etmek zorundadırlar. Bunun iki tarzda yerine getirildiğini farkedebiliyoruz: Birincisi dünya sisteminin tehlikeli bulmadığı ve teşvik ettiği faaliyetin ve çevrenin içinde hayatını sürdürmek. Meselâ Türkiye’de şeriatçı olmamak veya ABD'de geçmişinde Nazi, Faşist, Komünist bir örgütle ilişkisi olmamak. Eğer Türkiye'de şeriatçılığa bulaşmışlığınız vaki ise, ABD'de Nazi, Faşist veya Komünist geçmişiniz var ise, dünya sisteminin sunduğu bir mevkiye gelebilmeniz için sisteme eski tutumunuzu telâfi edecek ölçüde bir extra hizmet sunmanız beklenir. Eğer geçmişiniz sistem aleyhtarı bir muhatara ile yaralı ve siz de dünya sisteminin geçerli bir makamını işgal ettiğiniz halde geçmişinizi telâfi edecek hiç bir etkinlik göstermemişseniz, o zaman ikinci tarzın yürürlüğe konduğunu anlarız. Yani siz genç yaştan beri veya bir kaç kuşaktan beri dünya sisteminin güvenlik içinde o yere hazırladığı insanlardan birisiniz.

16. yüzyıldan beri dünya sistemi kendine hizmet edecek insanları ya olayların içinden seçip ayırmakla veya doğrudan doğruya yetiştirmektedir. Neler olup bittiğini kavrama çabası gösterenler önce kimin nerede bulunduğunu tespit etmekle isabetli bir çalışma yapmış olurlar. Meselâ, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'na girmesiyle F.D. Roosevelt'in iktidara gelişi ve iktidarda kalışı arasında kopmaz bağlar vardır. Yani ABD Başkanı kim olursa olsun Amerika Savaşa

mutlaka girecekti dememiz mümkün değil. Bugün George Bush'un iktidarı ile Körfez savaşı arasında benzer bir ilişki kurulabilir mi? Bu soruya doğru cevap verecek kadar sistemin işleyişinden haberdar değilim. Haberdar olduğum husus bir süzgecin (filtrenin) dünya sisteminin lordları tarafından uygulamada kullanıldığıdır. Bu süzgeç yirminci yüzyılda ortalama otuz yıllık devrelerle deliklerini daraltarak işleyiş gösterdi.

Birinci otuz yılda siyasi kararlarda aristokrat kökenlilerin veya aristokrasiye manevra alanı tanıyacak özellikte bulunan kişilerin siyasetin etkin alanlarından temizlenmesi faaliyeti yaşandı. Dünya sistemi kendi işleyişine zorluk çıkaracak aristokratik değerleri siler ve aristokratik tutumları taşıyan kişileri ayıklarken; tam tersi bir faaliyeti, dünya sistemine güç kazandıran aristokratik yapılarla kaynaşma ve bir alaşım haline gelme faaliyetini de devam ettirdi. İkinci otuz yılda dünya sistemi, dünya görüşlerini samimiyetle temsil eden veya kişiliğini bu görüşler aracılığıyla oluşturmuş insanların temizlenmesiyle uğraştı. Bu birincisinden çok daha kolay bir işlemdi dünya sistemi için çünkü sonradan temizleyeceği unsurların suç işlemesi ve cani, hunhar görünmesi için elverişli ortamı zaten dünya sistemi bizzat meydana getirmişti. Son otuz yılda ise dünya sistemi kendi atadığı kadrolarda yalnızca bir özellik bulunması için çalışmalar yaptı. Sahip olunması gereken tek özellik vardı: Sisteme hizmet etmekten başka bir özellik taşımamak. Dünya sistemi siyasî kadroların oluşmasında ve bu kadrolara hizmet sunan alt kademelerin beslenmesinde artık tek ve standart ölçü kullanıyor. Bu ölçü Malezya'da da, Meksika'da da, Fransa'da da geçerli. Sorulan soru şöyle: Sistemin şu andaki işleyişine, gidiş istikametine katkın nedir? Sistemin sağlığına ne kadar faydalısın? Bu soruları tatminkâr biçimde cevaplandıran herkese bir yer bulunabiliyor. Ama insanlar her münhal yere razı değil elbet. Bunun için sistemin ayırımcı ölçüsüne uymak kastıyla bütün başka özelliklerinden kurtulmaya çabalıyorlar. Yani dünya sisteminden mevki taleb edenler önce kendilerini birbirlerine benzer kılmaya, eşitlemeye çabalıyorlar.

Böylece anlıyoruz ki, modern eyyamcılar açısından önceleri Tanrı önünde eşitlik olarak bilinen ilke, yerini nasıl kanun önünde eşitlik ilkesine bırakmışsa, son otuz yılın etkin çabaları sonucunda geçerli olan sistem önünde eşitlik ilkesidir. Sistem önünde eşit olabilmek için yapılıyor siyasî operasyonlar. Bunun adına da demokratikleşme deniyor. Ne var ki bu eşitleme çabası belirgin bir ayırımcılığın yedeğinde uygulamaya konulabiliyor.

Ancak; hiç bir üstün niteliği, hatta hiç bir niteliği olmayan uşak ruhlu, sıradan bir kısım insan sırf sisteme hizmette liyakat ve sadakat göstermiş olmalarından ötürü bir kast içine duhul edebiliyorlar ve bu kast ırk ayırımının, millet, din,

kültür ayırımının ötesinde bir ayırımcılık uygulayarak gücünü koruyor. Bu ayırımdan yararlanmak isteyenler bazı niteliklerinden soyunmak zorundalar. Irklarının, milletlerinin, dinlerinin, kültürlerinin onlara kazandırdığı şahsiyeti dünya sisteminin işleyişini kolaylaştırma için işleme sokmazlarsa, yani daha az nitelik sahibi kalarak hayatlarını düzenlemezlerse, sistemin onlara hediye ettiği ayırımın kazançlarından istifade edemezler.

SİSTEMİN ANASININ NİKÂHI

Türkçe Sözlük, "anasının nikâhını istemek" deyiminin karşılığını, "bir şeye değerinden çok para istemek" şeklinde bir açıklamayla sunuyor. Eh, o kadarını hepimiz biliyoruz. Oysa bu günlerde bu deyim üstünde daha derin düşünmemiz gerektiği söylenebilir. Öyle sanıyorum ki ABD Türkiye'ye bir şey verme karşılığında anasının nikâhını istiyor. Göründüğü kadarıyla ülke insanları bilinen bu alış veriş karşısında şaşkın ve bilinçsiz tutumunu devam ettiriyor.

Edinmek istediğimiz bir şeyin karşılığında satıcının "anasının nikâhını" istediğini ifade ettiğimiz zaman, onun sadece çok pahalı olduğunu belirtmiş olmayız, aynı zamanda sunulan malın fiyatının bizim ödeme sınırlarımızın çok ötesinde olduğunu dışa vurmuş oluruz. O kadar ki istenilen artık bizim için "para" bile değildir, parayla ölçülemeyecek bir yükümlülük altına girmemiz isteniyor gibidir. Dikkat ettiyseniz biz bu ifadeyi hiç bir satıcının yüzüne karşı söylemeyiz. Yani bir satıcıya: "Birader sen ananın nikâhını istiyorsun" demeyiz. Bunu daha ziyade üçüncü şahıslara, hatta yakınlarımıza söyleriz ve "herif, anasının nikâhını istiyor" deriz. Çünkü bu sözde satıcıya üstü kapalı bir hakaret de vardır. Satıcının anasının ya nikahlanamayacak nitelikler taşıdığına, veya anasıyla olan yakınlığımızı temizlemek istediği niyetine bir telmihte bulunuruz.

Elbet soracaksınız: Türkiye'nin şimdiki yönetimi dünya sisteminde veya dünya sisteminin günümüzdeki en somut mekanizması görünümünde bulunan ABD yönetiminden ne istiyor ki, bunun karşılığında sistem anasının nikâhını taleb ediyor olsun? Cevap gayet basit: Dünya sisteminin plânları içinde bulunan yeni dünya düzeni içinde Türkiye en azından şeklî mevcudiyetini korumak istiyor. Böyle bir "muhafaza"nın bedeli olarak da istenilen sistemin anasının nikâhıdır. Gerçekte Türkiye'yi tuzağa düşüren de, düşürdüğü tuzaktan kurtulma karşılığında bedel isteyen de dünya sistemidir, fakat bunun böyle olduğunu ülkemizin yönlendirilmesinde görev yapmak üzere belli noktalara oturtulmuş lâik kafalara anlatmak adeta imkânsızdır. Zira durum başından beri sonuç vermeyecek bir zeminde bir sonuç almak gayretlerini arzedegelmiştir. Durumun tersliğini şöyle formüle edebiliriz: ülkeye egemen güçler bakımından Türkiye başından beri dünya sistemine entegre olma çabaları göstermekte, böyle bir

entegrasyondan zarar görmeyecek olan, bilâkis alabildiğince yararlanacak olan dünya sistemi de maliyeti sıfıra indirebilmek için kendi güdümündeki entegrasyon sürecinin bütün yükünü Türkiye'ye yıkma kurnazlığına başvurmaktadır. Zaten belli bir hızda yürütülen entegrasyon işlemlerinin bedeli aynı hızın muhafazası karşılığında Türkiye'ye ödetiliyor ve hep ödetildi.

Olan biteni bütün açıklığıyla görebilmek için Körfez savaşı sırasında Türkiye ile dünya sistemi arasındaki münasebetlere dikkatlerimizi çevirmenin yararı büyük. Diyorlar ki Körfez savaşı boyunca Türkiye dünya sistemi (veya ABD) lehine, müttefikler hayrına büyük fedakârlıklar göstermiştir; müttefiklere büyük yardımlarda bulunmuştur. Acaba bu yargı ne kadar doğru? Türkiye'nin yaptıklarını yapmaya eli mahkûm değil miydi? Türkiye, Ürdün, FKÖ, Yemen ve hatta İran gibi bir tutum içinde olamayacağına göre, savaş sırasındaki konumu ABD tarafından belirlenmiş bir çerçeve içinde kalmak zorunda değil miydi? Kimse Türkiye'nin Körfez politikasının ABD tarafından bütün incelikleriyle tespit edilmiş ve uygulanmış olduğunu söylemiyor. Bu tıpkı İsrail'in maruz kaldığı füze saldırılarına misillemede bulunmayışının övülüşüne benzer bir yaklaşım. İsrail misillemede bulunmadı, çünkü bu ABD'nin tercihi idi, İsrail'in değil.

Dünya sisteminin vurucu gücü ABD ile bazı küçük çevre ülkelerinin ilişkilerini hem o küçük çevre ülkesinin hedefleri, hem de ABD'nin yürüttüğü politikanın muhtaç olduğu kazançlar bakımından doğru değerlendirmek gerekir. Türkiye, 1945'ten günümüze kadar ABD'nin sadık bir yandaşı oldu. Aynı dönem boyunca ABD'nin başka sadık yandaşları da vardı: Güney Kore, Milliyetçi Çin (Taiwan) ve İsrail. Adını andığımız ülkelerle ABD arasındaki ilişkilerle, Türkiye-ABD ilişkileri arasındaki mahiyet farkını anladığımız zaman sistemin bizim ülkemizden neden anasının nikâhını istediğini daha iyi farkederiz.

Önce tarihî şartlar bakımından doğan farkı hesaba katmalıyız. Türkiye Birinci Cihan Harbi sonundaki tarihî şartların mahsulü olan bir ülkedir ve ilk muhatabı ABD değil İngiltere'dir. Birleşik Krallık İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya düzeniyle ilgili bazı hak ve yetkilerini birçok bakımdan yakın akrabası olan ABD'ye devrettiği için 1945 sonrasında Türkiye yeni muhatap olarak karşısında ABD’yi bulmuştur. Oysa Güney Kore, Taiwan ve İsrail devlet olarak varlıklarını ABD'nin dünya politikasında en belirleyici güç halinde rol oynadığı 1945 sonrası şartlarına borçludurlar. Dolayısıyla sözkonusu küçük çevre ülkelerinin ABD ile olan ilişkilerinde koordinasyon dolaysız sağlanabilmiş ve adım adım güdülebilmiştir. Oysa Türkiye-ABD ilişkileri ülkemizin önceki irtibatları yüzünden her zaman aşılması gereken mesafeleri yapısında barındırmıştır.

İkinci önemli fark adı geçen küçük çevre ülkelerinin millî hedefleriyle bağıntılıdır. ABD'nin dünya politikasıyla mezkûr ülkelerin millî hedefleri büyük ölçüde paralellikler göstermiştir. Gerek soğuk savaşın icbar ettiği yarışma ve gerekse dünya sisteminin nüfuz alanını genişletme zorunluluğu Güney Kore'nin, Milliyetçi Çin'in ve İsrail'in etkin birer iktisadî güç haline gelmesi için cömert Amerikan yardımından faydalanmalarını sağlamıştır. Pasifik ekseninde ABD bir bakıma Japonya'ya, Kızıl Çin'e ve her muhtemel ekonomik milliyetçiliğe karşı Güney Kore'ye ve Taiwan'a muhtaçtı. Aynı ihtiyaç İsrail'in Arap âlemine galebe çalması bakımından varitti. Yani sadık yandaşları iktisadî bakımdan güçlendiği zaman, bu bir yönüyle ABD'nin güçlenmesi anlamına geliyordu. Dünya sistemi hiç bir rizikoya girmeden, bilâkis rizikoları asgariye indirebilmek için Güney Kore'nin, Milliyetçi Çin'in ve İsrail'in dünya ekonomisinde hesaba katılabilir birer güç olmalarına yol verdi. Onların eliyle etki alanını genişletti, nüfuz sahasını büyüttü. Ama aynı ABD ve aynı dünya sistemi Türkiye'nin benzer bir gelişme yaşamasına meydan vermemek için özel operasyonlar düzenledi. En azından ne Kore'nin, ne Taiwan'ın, ne de İsrail'i turizmle kalkınmak gibi bir gülünç duruma düşürmedikleri gözler önündedir. (Burada bir parantez açıp şunları belirtmemiz kaçınılmaz: Eğer adını andığımız ülkelerde bir ekonomik başarı varsa bunun sebebi sadece yararlandıkları sistem desteği ve yabancı yardımlardır demek gibi bir saçmalığa düşmek elbet yanlış. Aynı şekilde, Türkiye'nin bütün ekonomik başarısızlığı tamamiyle yabancı güçler tarafından çelmelenmiş olmakla açıklamak da budalaca bir avuntudur. Her toplum yaşama iradesini şu veya bu biçimde ortaya koyar. Türkiye'de yaşayan bizlerin düştüğümüz durumdan sorumlu olduğumuzu bilmemiz gerek. Bizi çelmeleyen oldu, ama biz engeli aşmada ne ölçüde irade ve sebat gösterdik? Her an sorulması gereken bir soru.)

Özetlersek: Türkiye'de iktidara sahip olanlar kurtuluşu dünya sistemine entegre olmakta arıyor. Dünya sisteminin lordları da bu eğilimi bildiklerinden (ve zaten bu eğilimi kendileri ortaya çıkarmış bulunduklarından) istenilen şeyi vermek karşılığında analarının nikâhını teklif ediyorlar. Türkiye'nin cumhurbaşkanlığı mevkiinde bulunan kişi övünerek Türkiye ile ABD ilişkilerinin zirvede olduğunu ileri sürüyor. Eğer böyleyse, yaşanılan durumun Türkiye'ye hangi kazançları sağladığını sormak cesaretinde bulunan bir siyasî güç odağı ortalıkta görünmüyor. Çünkü ortalıkta görünen siyasî güç odakları iktidarı tıpkı bugünküler gibi dünya sisteminin lordlarından dileneceklerini iyi biliyorlar. Müslümanlar bir kamu tepkisi doğuracak potansiyeli temsil etseler bile ne yazık ki Türkiye'yi yoğun bir sis tabakası gibi kaplayan kirli bilinç

ortamından etkilenecek kadar donatımsız haldedirler. Türkiye'nin siyasî atmosferine bilinç kirlenmesini egemen kılan dört unsur (günümüz Türkiye siyasî hayatının anasır-ı erbaa'sı) süpersonik Amerikancı dalkavuk karşısında suspus halde.

Ülkemizde anakronik kemalistler var, anakronik demokratlar var, kronikleşmiş muvafıklar var ve marjinal muhalifler var. Müslümanlar Türkiye'nin siyasî hayatına yön verecek toparlanmayı gerçekleştirmedikleri ve/veya henüz bu kapıyı zorlayacak gücü gösterme fırsatını yakalayamadıkları için birileri sistemin anasının nikâhına talip olarak ülkeyi endişe verici bir yöne sürüklüyor. Anakronik kemalistler Müslümanlara karşı çıkmaktan ve İslâmî tavırları öcü görüp, öcü göstermekten fazla bir etkinlikte bulunamıyorlar. Ülke çıkarları adına halkçı bir tutum takınamıyorlar, çünkü artık halk denilince Müslümanlar gündeme geliyor. Zinhar devletçi bir tutum takınamıyorlar, çünkü dünya sistemi devletçiliği "büyük günahlar" arasında zikrediyor. Milliyetçi olduklarını öne süremiyorlar dünya sistemi tarafından yanlış anlaşılmaktan korkuyorlar. Kendilerine gülünmesini istemedikleri için devrimci olduklarını da söylemiyorlar. Kala kala ellerinde bir çağdaşlık ve bir de lâiklik var; ama bu vasıfları da o kadar çeşitli insanla paylaşmak zorundalar ki kemalistliklerini vurgulamada epey zorlanacaklarını gayet iyi biliyorlar. Anakronik kemalistler bilinç kirlenmesine katkılarıyla övünecek kadar etkinliklerine devam ediyorlar.

Anakronik demokratlar içinde yaşadıkları topluma uygun göstermemek için özel çaba harcıyorlar. Topluma baskı aracılığıyla yenilik ve serbestiyet getirme şampiyonu zorbalarla kopmaz ittifak içindedirler. Kendilerini demokrat sandıkları için "halka rağmen halk için" döneminin bütün mirasına sahip çıkmayı bir görev sayıyorlar. Kitle iletişim araçları alanında iktidarları mutlak olduğu halde kendilerini muhalif hissetmekten büyük bir tatmin duyuyorlar. İş dünyası ve dünya sisteminin her seviyeden ajanları tarafından alenen okşandıkları halde demokratlıklarına halel gelmesinden çekindikleri için bunu bilmezden geliyorlar. Müslümanlara karşı tavırları anakronik kemalistlerden hiç farklı değil. Bunda kültürel kökenlerin müşterekliğinin ve sosyalizme bulaşmış olmalarının payı da var.

Kronikleşmiş muvafıklar sadece yürürlükteki işleyişten çıkar elde etme çabasında bulunan insan(!)lardan müteşekkil. Bunlar Türkiye'nin siyasî ortamındaki en heterojen unsur. Her zaman sağcı, her zaman solcu, her zaman ortacı, her zaman muhafazakâr, her zaman ilerici, her zaman mutaassıptırlar. Burunları iyi koku alır ve en kısa zamanda ne olunacaksa onu olurlar. Herşeye uyarlar, yeter ki yerlerini korusunlar ve daha elverişli yerlere doğru

seyredebilsinler.

Bir de marjinal muhalifler vardır ki (adları üstünde) olsalar da olmasalar da kimse mevcudiyetleriyle ilgilenmez. Günümüz Türkiye'sindeki siyasî ortama etki eden ve yaptıkları etkiyle bir bilinç kirlenmesi arzeden bu unsurlar bir bakıma ağırlaşan şartlarda ciddi bir sınavdan geçmektedirler. Ülke insanlarının ve ülke değerlerinin uğradıkları kayıplar günden güne daha hissedilir oldukça insan olma seciyesini kaybetmek istemeyenlerin önlerinde hangi türden meseleler olduğunu anlayabileceklerini ümit edebiliriz. Bu ümidimiz boşa çıkmazsa Türkiye'de dünya sistemine entegre olmadan bir kurtuluşun mümkün olduğunu, daha doğrusu kurtulmanın ancak dünya sistemine olan entegrasyonun asgariye indirilmesiyle sağlanacağını farkeden bir siyasî alternatifin güç kazanacağını söyleyebiliriz. Böyle bir vakıanın gerçekleşmesinde başrolün Müslümanlara düştüğünü kesinlikle belirtmeliyiz. Çünkü yalnız Müslümanlar dünya hayatının da, dünya sisteminin de küçümsenebileceği bir bilincin habercisi olabilirler. Müslüman olmayanlar, kültürel donatımları ne olursa olsun düşünce boyutlarını algılayabildikleri yegâne dünyanın ölçülerine ayarlamak zaafına yakalandıkları için ısıramadıkları eli öperler. Bugünün Türkiye'sinde ABD dayatmalarına karşı çaresiz kalınmasının temelinde bu tek boyutlu düşünce yatar.

KİME KARŞI LAİKLİK? KİMİN İÇİN DEMOKRASİ?

Hepimizin bildiği bir gerçek kitle iletişim araçlarının çok sayıda insanın zihninde bazı kanaatler oluşturmak üzere faaliyet gösterdikleridir. Önceleri bu işi yalnızca gazeteler yapardı. Daha sonra radyolar kanaat oluşturma mekanizmasının etkin bir unsuru oldu. Nihayet televizyon gerek etkinlik, gerek kapsayıcılık ve gerekse nüfuz etme gücü bakımından önceki araçların sağladığından çok daha fazlasını başarabildi. Ne var ki, bu kitle iletişim araçları biri diğerinin yerini alarak değil, biri diğerine destek olarak, biri diğerinin gediğini kapatarak çok sayıda insanın zihninde kanaatler oluşturuyor. Yenileşen Türkçe kanaat kelimesinin karşılığı olarak kanı kelimesini sunuyor. Kanı veya kanaat nedir? Bir olayın hangi çerçevede cereyan ettiği veya bir durumun neden, nelerden kaynaklandığına inanış, kanış halimiz bizim kanaatimizdir. Kanaatle bir çeşit inanış vardır, ama kanaat inanç değildir. Kanaat bir tür düşünceyi davet eder, ama ne düşüncenin kendisidir, ne de yöntemli bir düşünmeye açıktır. Günlük hayatta çoğu kimse sık sık değişen kanaatler, kolayca birbirini çelen kanaatlerle içiçe yaşar. İşte kitle iletişim araçları bu kanaatlerin çoğalmasına, yaygınlaşmasına ve insanlar arasında kıymet kazanmasına yardım eder. Böylelikle toplum hayatında bazı kanaatlerin hilâfına işlemlerin cereyan etmesi kolaylaşır.

Kitle iletişim araçlarının bize aşıladığı kanaatlerin başında kitle iletişim araçlarının "haber" ilettikleri gelir. Oysa kitle iletişim araçları bize yalnızca kendi doğurduğu haber açlığına cevap verecek haberleri verir. Yani haberin ne olduğu konusunda da bizde önceden bir kanaat oluşturmuştur. Bu durum yalnızca siyasî yönlendirmeler bakımından değil, aynı zamanda tabiat olayları bakımından da böyledir. Bir depremden, bir sel felâketinden bile taktimcinin kanaat oluşturma ve gerekirse yönlendirme müdahalesinden geçerek haberdar oluruz. Kitle iletişim araçları bize bilgi de vermez. Çünkü bilgiyi verebilecek disiplin ve anlaşma bağlantısını kurmak üzere çalışan bir düzeni yoktur. Kitle iletişim araçları insanlara düşünce yolunu da açmaz. Düşünce için endişe ve ihtiyat gereklidir. Oysa kitle iletişim araçları tatmin sağladıkça varlıklarını

sürdürebilirler. Böylelikle kitle iletişim araçları etki alanına giren çok sayıda insanı oynanan oyunun dışında ve gerçek yüzünü göstermediği (göstermesi de imkânsız olan) oyunun seyircisi olarak zapteder.

Son birkaç yıl kanaat oluşturma çalışması bakımından kitle iletişim araçlarının zafer yılları oldu. Oluşturulan kanaatler hem insanları belli mevkilere çaktı, hem de olayların gerçek aktörlerinin ellerini serbestçe kullanmalarına imkân verdi. Durum geçerliliğini koruyor. Öncesi sonrasıyla Basra Körfezi'nde yaşananlar icra gücünü elinde tutanların her yaptıklarını kitle iletişim araçlarının şemsiyesi altında yapabildiklerini mide bulandıracak ölçüde ispat etti. Balkanlar'da yürürlüğe konan işlemler de buna benzer bir acı meyvayı bizlere tattırınca şaşırmayalım. Kitle iletişim araçlarının oluşturduğu kanaatlere raptolunanlar sürekli kaybediyor. Kazananlar yalnızca bir yolda ilerlemeyi göze alarak, olayların gerçek aktörleri olmayı göze alabilecek rizikoyu üstlenenler arasından çıkıyor. Türkiye'de yaşayan Müslümanlar olarak bizlerin tutum ve davranışlarımızı kitle iletişim araçları vasıtasıyla oluşturulmuş kanaatler güdümünde değil de, inançlarımız, bilgilerimiz ve düşüncelerimiz gereğince belirlenen anlayışımız doğrultusunda ortaya koyabilirsek hayat içinde gerçek aktörler olmayı başarabilir ve payımıza düşüyorsa bundan kazançlı çıkabiliriz. Aksi halde uğradığımız ve verdiğimiz ziyan büyük olur.

Belki Türkiye'de yaşayan bütün insanlara ve fakat bilhassa Müslümanlara kitle iletişim araçlarının yerleştirmeye çalıştığı bir başka kanaat da ülkemizde laikliğin ve demokrasinin adeta bir siyasî bütünlük arzettiğidir. Bir kanaat olarak lâikliği savunan siyasî kampla, demokrasiyi savunan siyasî kamp özdeşmiş gibi sunuluyor. Bu kanaatin devamı olarak andığımız iki unsurdan birine aykırı tavır takınanların kaçınılmaz olarak diğerine de ters düşeceği telkin ediliyor ve farkedilebildiği kadarıyla bunda bir ölçüde başarılı olunabiliyor. Kitle iletişim araçlarının kanaat oluşturma mekanizmasına verilebilecek tipik bir örnek bu. Hem tarihten edinilebilecek en basit bilgilere ters düşüyor, hem de mantıkla uyuşmuyor. Ama bir kanaatin vakıaların gerçekliğine denk düşmek gibi bir zorunluluğu olmadığı gibi mantık bakamından bir tutarlılık içinde olma ihtiyacı da yoktur. Bugün İsrail devletinin siyasî yapısı lâik olmadığı halde, İsrail'de demokratik bir siyasî mekanizma işler durumdadır. Oysa Hitler Almanyası bütünüyle lâik bir devlet yapısını temsil ettiği halde, o dönemdeki Alman siyasî mekanizmasının günümüzde anlaşılan tarzda bir demokratik işleyişle hiç ilgisi yoktu. Kısacası, lâiklik ve demokrasinin bir arada ve birbirini destekler mahiyette bulunduklarını kabul etmek ancak bilgisizliğin ve/veya bilerek yanlış yönlendirme çabalarının bir tezahürü olabilir. Eğer birisi kalkıp tersini söylemek

isterse bunda pek fazla zorlanmayacağı da ileri sürülebilir. Nitekim totaliter Sovyetler Birliği ve uydusu ülkeler lâiklikleri tartışılmayacak ülkelerdi ve buralarda demokratikleşme çabalarıyla beraber kiliselerin etki alanı da çoğalmış oldu.

Acaba neden Türkiye'de demokrasinin ve lâikliğin birbirinin mütemmim cüzü olduğu kanaati yaygınlaştırılmak isteniyor? Bu sorunun cevabı Türkiye gerçekleri gözönüne alındığında sarahatle verilebilir. Varılmak istenilen sonuç Müslümanların siyasî hayattan tardedilmesidir. Eğer demokrasi eşittir lâiklik kanaati kökleşirse hayatlarında lâik düsturlara yer vermek istemeyen Müslümanlar demokrasi dışında bir siyasî çözüm peşinde ömür tüketecekler. Buna muvazi olarak demokratik işleyişi benimseyen Müslümanlar inançlarının gereğini yerine getirmeyi askıya almak zorunda kalacaklarını kabullenecekler. Dolayısıyla büyük Müslüman çoğunluk kendilerine mahsus siyasî talepler ileri sürmeyen, buna mukabil kendi haklarını kısıtlayan siyasî yapılanmaya destek sağlamak zorunda bırakılan "sürü" derekesine indirilebilecek. Eğer Müslümanlar arasında itikadî rabıtalarının siyasî karşılığını arayan bir kesim ortaya çıkarsa onların mutaassıplar (fanatikler), köktenciler (radikaller), temelciler (fundamentalistler) etiketiyle yaftalamak kolaylaşacak ve bu kesim büyük Müslüman çoğunluktan kopartılarak azınlıkta kalan bir ayrıksı (eksantrik) unsur olarak toplum hayatından yalıtılabilecek. Daha da ötede demokrasi adına bir azınlık hegemonyası geçerlilik kazanabilecek ve lâiklik görüntüsü altında din dışı hedefler gözeten siyasî kadroların dinî hayatı yönlendirmesi (öteden beri olduğu gibi) kolaylıkla sağlanacak.

Dünya sisteminin lordlarının ve bu sistemin Türkiye içinde etkinliğine aracılık edenlerin arzuları böyle olmasına rağmen ülkemizdeki siyasî çizgi sürekli olarak bu arzuların hilâfına bir yön tutturma eğilimi gösteriyor. Yani Türkiye'de lâiklik ve demokrasi birbirlerinin alanlarını daralttıkları oranda mevcudiyetlerini devam ettirebiliyorlar. Elli yıla yaklaşan demokratik işleyiş süreci boyunca halkın desteğine talip olan bütün siyasî kadrolar İslâmî yönelişlere bir manevra alanı tanımak zorunluluğuyla karşı karşıya olduklarını gördüler ve dünya sisteminin dayatmalarına boyun eğmek suretiyle iktidarlarını pekiştirmek isteyenler de lâiklik sloganına sarılmak ihtiyacını duydular.

1945 sonrasında 27 yıl sürmüş olan tek parti yönetiminin içinden ve büyük ölçüde CHP'nin siyasî eğitiminin bir uzanası olarak doğmuş bulunan Demokrat Parti Türkiye’nin bir çıkış yolu bulabilmesi amacıyla giriştiği her atılımda Müslüman çoğunluğun desteğine başvurmak zorunda kaldı. Demokrat Parti'nin bir "Müslüman Türkiye" projesi yoktu. Buna rağmen iç politikanın iniş çıkışları

Demokrat Parti saflarında Müslümanların hak ve taleplerinin daha kolay biçimlenebildiği bir ortamı sağladı. Bu yüzden 1950-1960 dönemi boyunca CHP ve DP arasındaki farkları belirleyen en kalın çizgi halkın inançlarına duyulan saygı esas alınarak çizilebildi. Türkiye'nin kalkınması için duyduğu şiddetli istekle, halkın sosyal hayata katılmada kendini güvenlik içinde hissettiği bu dönem 27 Mayıs 1960 darbesiyle sona erdirildi. Demokratik işleyişin kesintiye uğraması, aynı zamanda ülkemizde lâikliğin restorasyonu tarzında belirginlik kazandı. Bu restorasyonun bir yan ürünü de sol ve sosyalist görüşlerin yaygınlık kazanması şeklinde tezahür etti.

1960'tan 1971 yılına kadar geçen dönem Türkiye'de çok yönlü arayışların zemin bulduğu bir dönem olarak yaşandı. Bu yönüyle sözkonusu zamanı II. Meşrutiyet yıllarının siyasî havasıyla kıyaslayabiliriz. Ortanın solunda olduğunu ilân ederek kendine gençlik aşısı yapan CHP modernleşmenin ideolojik yükünü üstlenmiş durumdadır. Buna mukabil modernleşme yanlısı sermayedarların desteğini sağlayan AP tabanda DP'nin mirasçısı olma teziyle Müslüman çoğunluğun oylarından yararlanmaktadır. Sağda ve solda çeşitli ideolojik dalgalanmaların vuku buluşu genel sağcı anlayıştan kopan bir İslâmî tezin kendini hissettirmesine imkân veren bir ortamı da sağlamıştır.

12 Mart 1971 muhtırası sonrasında "demokrasiye dönüş" ister istemez bir yönüyle bütün batılılaşma tarihimiz boyunca tepkici özelliğini devam ettirmiş bulunan, bir başka yönüyle de modernleşen Türkiye'de yeni bir çözüm özelliğini kazanmış bir İslâmî tezi beraberinde getirmiştir. 1973 genel seçimlerine katılan Millî Selâmet Partisi'nin sentezci bir karakteri vardır. Hem CHP geleneğinden devlet ağırlıklı bir milliyetçilik anlayışını devralmış ve hem de Müslüman halkın Demokrat Parti'ye sağladığı desteğin mirasını benimsemiştir. Bu bakımdan MSP demokratik işleyişin şartlarını Müslüman halkın özlemleriyle telif etme denemesi olarak ilgi çeker. Fakat MSP'nin Türkiye'nin siyasî hayatına getirdiği yenilik İslâmî anlayışın bir bağımsız seçenek olabildiğini, giderek tek seçenek özelliği kazanmaya aday olduğunu sezdirmesidir. Bu yüzden 1977 genel seçimlerinde MSP milletvekillerinin sayısının yarıya düşmesini sağlayan tedbirler alınır ve 12 Eylül 1980 darbesi sonunda bütün diğer siyasî partilerle birlikte kapatılır.

Bugün 1991 yılında siyasi atmosferimiz 1983 genel seçimleri için alınan tedbirlerin havasından oluşuyor. 1980 sonrasında Türkiye'de demokratik işleyişe ne ölçüde dönüldüğü tartışma konusudur. Yani Türkiye'de kısıtlı demokrasi demek, bir bakıma İslâmî seçeneğin sunulmasının kısıtlandığı atmosfer demektir, gibi bir yargıya varmak pek zor sayılmaz. İslâmî taleplerin doğrudan ileri

sürülmesi karşısında hangi engeller dikilmiş olursa olsun, yaşanılan bütün tecrübelerin etkisiyle Türkiye'de siyasî hayat Müslüman halka şirin görünme mecburiyetini yok etmiş değil. SHP de dahil hiç bir siyasî parti lâiklik kazançlı çıkmalıdır, o halde demokrasi askıya alınabilir gibi bir görüş ileri sürme yatkınlığı taşımıyor. Yani Türkiye'de demokratik işleyişi kabul etmekle İslâmî tezleri ve çözüm önerilerini hesaba katmak arasında zaruri bir bağ var. 1992 genel seçimleri sonunda MSP'nin devamı olduğu varsayılan Refah Partisi'nin meclise girmesiyle birlikte demokratik işleyişle İslâmî talepler arasındaki bu bağın derece derece lâiklik şampiyonluğu yapma mecburiyetinde bulunan siyasî partileri RP karşısında bir savunma tutumuna sürükleyeceğini söylemek bile mümkün.

Müslümanların siyaset alanında etkinlik kazanmasıyla Türkiye'de demokratik işleyiş yapay meseleler yüzünden içine düşülen bütün zorluklarını aşabilecektir. Çünkü Türkiye'de gerçek zıtlaşma lâiklik isteyenlerle şeriat isteyenler arasındaki zıtlaşma değildir. Eğer bir çatışma gizli veya açık kendini hissettirmekteyse bu, ülkenin bir hegemonya altında tutulmasından çıkar sağlayanlarla, ülkenin kendi çıkış yolunu kendi imkânlarını kullanarak aşabileceğini savunanlar arasındadır. Eğer Türkiye kendisine dayatılan siyasî, sosyal ve iktisadî yapıyla mevcudiyetini koruyabilen ve bütünlüğünü sağlayabilen bir çözüme kavuşabilmiş olsaydı bugüne kadar ne askeri müdahaleler olur, ne de bütün yaşananların eleştirisini bünyesinde, taşıyan bir İslâmî teklif sözkonusu olabilirdi. Müslümanların tekliflerini ve toplum hayatındaki kaçınılmaz rollerini devreye sokmadan bütün bozukluğu ile birlikte status quo devam edebilecekse eder; ama edemeyecekse Türkiye'nin devamını isteyecek kadar izan sahibi olanlar İslâmî tekliften başka tutunacak dalları olmadığını anlayacaklardır. Keşke bu anlayış çok gecikmese.

GEREKTİĞİNDEN DOLAYI DEĞİL, GERÇEKLİĞİNDEN DOLAYI

Girişilen son yasal düzenlemeler vasıtasıyla Türkiye'de daha geniş bir düşünce hürriyetinin kabul edildiği bir ortama doğru adımlar atıldığı söylenebilir mi? Toplum, bir baskı dönemini geride bırakıp insanlarına serbestiyet tanıyan yeni bir döneme mi açılıyor? Görünüşte düşünce hürriyetinin tanındığı, serbestiyet alanının genişlediği öne sürülse bile, bu toplumda yaşayan kişilerin Türkiye'de hürriyetleri teminat altına alan bir düzenlemenin vuku bulduğuna inanmaları sözkonusu değil. Belki yakın bir gelecekte Türk Ceza Kanunu'nun 141-142 ve 163'üncü maddeleri yürürlükten kaldırılacak; ama kanun maddelerinde yapılan bu "estetik ameliyat" toplumda bazı temel değişmeler uğruna savaşan insanların haklarını sağlama alma hedefini gütmüyor. Bir ayarlama yapıldığı kesinlikle söylenebilir. Ne var ki bu ayarlama, önceden ayarlanmış kadrolar eliyle ve belli sonuçların temini gayesiyle uygulamaya konuyor. Demek ki yaşadığımız ülkede ne hürriyetlerin aldığı şekil bakımından ne de düşünmek ve düşündüğünü hayata geçirmek isteyen insanların faaliyetlerini teminat altına almak bakımından büyük bir değişiklik olmayacak. Belki küçük bir değişiklik bile sözkonusu değil.

O halde neden Türkiye'de bazı yasal düzenlemeler yoluyla daha geniş bir düşünce hürriyeti tanınıyormuş gibi bir hava estiriliyor? Bunun cevabı hepimizce malûm. Bağlı, bağımlı ve mecburiyetlerle alâkalı olduğumuz medenî dünya istiyor bunu Türkiye'den. Böylelikle son otuz yıldır ağızlarda çiğnenen bir sakız tükürülmüş olacak. Yani artık Türkiye aşırı sağdan ve aşırı soldan bahisle tezgâhlanan bir siyasî söylemi geride bırakacak. Uzun yıllar boyunca Türkiye Cumhuriyeti rejiminin aşırı sol ve aşırı sağ tarafından tehdit edildiği söylendi durdu. Artık böyle bir söylemin bir aldatmaca olarak bile devamına imkân yok. Dünya sistemi Sovyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa’da gerçekleştirdiği operasyonlarla yalnız Türkiye bakımından değil, dünyanın diğer ülkeleri bakımından da aşırı solun sisteme bir alternatif olabileceği ihtimalini zihinlerden sildi. Bunu kolaylıkla yapabildi. Çünkü bütün çeşitlemeleriyle sol, dünya sisteminin kanatları altında palazlanabilen ve ancak sistemin etkinliğine bahane

ve mazeret sağlayabilecek oranda gücünü ortaya koyabilen bir görüş, bir tezdi. Öte yandan aşırı sağın da sisteme alternatif olabilecek bir çığır açma gücü (en azından 1945'ten bu yana) elinden alınmıştı. Dünya sistemi yarım asra yakın bir zaman boyunca hem aşırı sağı ve aşırı solu birbirine karşı kullanarak, hem de bilinç düzeyi düşük kalabalıkları her ikisiyle korkutarak hükmünü yürüttü. Dünya sistemi yalnızca hükmünü yürütmekle kalmadı, hükümranlığının toplumun bütün kılcal damarlarında dahi hissedilmesine yol açan bir etkinlik sahibi de oldu. Böyle güçlü bir konuma erdiği bu günlerde aşırı sol ve aşırı sağ gibi kavramları ve bu kavramlarla siyasî kimlik kazanmış unsurları çöplüğe atmaya niyet etti. Ancak küçük bir pürüz var.

Dünya sisteminin bütün yer kürede, ama özellikle Türkiye'de karşısına çıkan pürüz İslâmiyetle ilgili. Acaba Müslümanlık bir yaşama biçimi olarak, yeni bir düşünme, yeni bir duyuş ve çağın meseleleri karşısında hassasiyetini koruyan bir bilinç ve saydıklarımızın hepsini kapsayacak biçimi bulmuş bir inanç olarak dünya sistemine alternatif olabilir mi? Ya da yeni alternatiflerin doğmasına yol açan bir çığır açabilir mi? Bu kabil endişeler dünya sisteminin yenilerde hissettiği türden endişeler değil. Henüz kaba kolonyalizm yerini finans imparatorluğuna bıraktığı günlerde dünya sistemi Müslüman tepkinin ihdas edilen düzeni sarsma imkânından haberdardı. Eğer Müslümanlar son yüzyıl boyunca kendi özgün yaşama biçimlerini koruyarak değişen dünya şartlarında yerlerini alma bilincine sahip olsalardı, dünya sistemi sadece çolak kalma tehlikesiyle boğuşmak zorunda olmayacak, aynı zamanda bütün rahatsızlıkların metropol alanında hissedildiği bir hastalığı yaşayacaktı. Ne var ki, dünya sisteminin korkuları boşunaymış. Müslümanlar sistemin saldığı bütün zokaları yuttular. Kendi kültürlerini tahripte birbirleriyle yarıştıkları yetmezmiş gibi sisteme uyum göstermiş olmayı bir başarı saydılar ve sandılar. Böylece sistem kendi çolaklığını ihraç edebildi ve hastalığından duyulan rahatsızlığı Müslümanların yaşadığı ülkelere aktarabildi.

Aşırı sol ve aşırı sağ aldatmacasının yürürlükte kaldığı dönem boyunca Müslümanların yeni bir hayat inşa etme potansiyeli örtülü kılınabildi. Müslümanların her atılım teşebbüsü yürürlükteki siyasî kalıplar içinde ifade edilmek suretiyle sönümlendirildi. Avrupa ülkeleri tarafından müstemlekeleştirilmiş bölgelerde milliyetçilik ve sosyalizm melezlemesiyle boşa akıtılan enerji İran'daki Şiî devrimiyle bir noktada düğümlendi. Dünya sisteminin yönlendirilmelerinden derin bir şekilde etkilenmiş olmasına rağmen hiç bir zaman müstemleke olmamış Türkiye’de durum nezaketini ve bir bakıma belirsizliğini koruyor. Ahalisi müslümanlardan oluşan ülkeler arasında

Türkiye'nin iki ayırıcı vasfı var. Bunlardan birincisi Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nin yegâne uzantısı oluşudur. Bu vasfın dünya Müslümanları bakımından önemi İslâmiyetin Osmanlı Devleti aracılığıyla bağımsız bir siyasî güç kalabilme imkânını sonuna kadar korumuş bulunmasında odaklanıyor. Türkiye lâik karakterine ve uyguladığı eğitim yoluyla dünya sistemine yamanma politikası gütmüş olmasına rağmen, gerek Avrupalılar'ın gözünde, gerekse müstemlekeleşmiş Müslüman ülkelerin kurtuluş arayan unsurlarının gözünde İslâmî bir direniş merkezi olabilme ihtimalini ortadan kaldırmış değildir. Diğer taraftan Türkiye hem Osmanlı dönemi batılılaşma tecrübelerini yaşadığı için, hem de Cumhuriyet sonrasında İslâm dışı bir çerçevede sosyal gelişme tecrübelerini geçirdiği için dünya sisteminin yumuşak karnını farkedebilecek bir yetişmiş insan birikimine sahiptir. Türkiye'nin sahip olduğu bu iki ayırıcı vasıf onun İslâmî bir dönüşüme takıntısız başlama imkânını elinde tuttuğunu gösterdiği gibi, başlayacağı noktanın tespitini kolaylaştırıyor.

Türkiye'de demokratik hakların daha yaygın ve müşahhas kılınması; düşünce hürriyetini güvenceye bağlayacak bir siyasî ortamın tesis edilmesi gibi meseleler sözkonusu olduğunda yukarıda dile getirmeye çalıştığımız açılım sebebiyle bir pürüz doğuyor. Türk Ceza Kanunu'nda bazı düzeltmeler, ayarlamalar yapılırken, bir zamanların aşırı solu için getirilen kısıtlamaların ortadan kaldırılmasında herhangi bir zorluk hissedilmiyor. Çünkü dünya sistemi solu özü itibariyle işlemez kılmış. Dünyada komünist partileri "komünist" kelimesinin olumsuz çağrışımlarından kurtulmak, bir bakıma kendilerini temize çıkarmak için adlarını değiştirdikleri bir zaman diliminde Türkiye’de adı komünist olan bir partinin kurulması veya adı ne olursa olsun herhangi bir çeşitlemesinin siyasî arenada boy göstermesi hiç kimseyi tedirgin etmiyor. Buna mukabil basından edindiğimiz bilgilere göre bir "şeriatçı" partinin kurulmasına yeşil ışık yakılmayacak. Neler hazırlandığını bilmiyoruz ama, belki de adında İslâm, Müslüman İslâmî gibi ibarelerin yer aldığı bir siyasî partinin teşkiline engel olan hükümler yeni düzenlemelerin bir parçası olabilecek. Acaba neden? Aşırı sol ve aşırı sağ kavramlarının demode olduğu bir zamanda ve dünya sisteminin devletçilik özlemlerini, tüketim aleyhtarı görüşleri çöpe atmaya hazırlandığı günlerde Türkiye'de neden Müslümanların belirgin bir siyasî varlık göstermeleri kısıtlamalarla karşılaşsın? Dünya sistemi her zaman yaptığı gibi önce ipleri biraz gevşek tutup, sonra mutlak denetimini kurmak üzere Müslüman potansiyeli istediği yöne sevketme denemesini bir kez daha yapamaz mı?

Aslına bakarsanız dünya sistemi Türkiye'de sistemin özüne zarar vermemek kaydıyla dindarlığın yaygınlaşmasına muhalefet etmiyor. Buna bir ölçüde

muhtaç olduğunu düşünüyor veya Müslüman bir tutumun toplum hayatında yer tutmasına rıza göstermekten başka bir çaresi olmadığını düşünüyor. İslâmiyete doğrudan cephe alarak yürütülen politikaların toplumda denetim altına alınamayacak gelişmeler başlatabileceği konusunda yeterli tecrübeler edinildi. Bu tecrübeler Türkiye'de yönetime etkide bulunan unsurların büyük Müslüman çoğunluğu gayri İslâmî hedeflerin ele geçirilmesi uğruna görünüşte İslâmî sloganlarla bir yöne sevketme kolaylığına sahip olduklarını gösterdi. Böyle bir kolaylığı kullanabilmenin yolu ise Müslümanların sırtını sıvazlayan, gerekirse onlara bazı malî imkânlar sunan, bazı statüler tanıyan, ama asla toplum hayatını biçimlendirmede ehliyet ve muhtariyet tanımayan bir yapıyı muhafazadan geçiyor. Aşırı sol ve aşırı sağ zıtlaşmasının geçerli olduğu dönemde Müslümanları kendi kimliklerini bağımsızca ortaya koyabilecekleri bir bütünleşmeye gitmeksizin bazı siyasî kuruluşlar yedeğinde manipule etmek kolaydı. Özü itibariyle İslâm'a yabancı siyasî kuruluşlar Müslümanları sahip oldukları inancın gerçekliğinden dolayı değil, Müslümanların desteğinin kendilerine gerektiğinden dolayı yanlarına almayı sakıncalı saymıyorlardı. Dünyanın son aldığı biçimde bunun artık mümkün olmama ihtimali belirdi. Yani daha demokratik hakların toplumu teşkil eden bütün unsurlara tanındığı ve düşünce hürriyetinin müşahhas teminatlara bağlandığı bir ortamda Müslümanlar sisteme, piyasaya, yürürlükteki hayat biçiminin sıhhatine gerektiğinden dolayı değil de; kendi inanç bütünlüklerinin gerçekliğinden dolayı bir etkinlik göstermeye başlarlarsa, bunun sonucunun yürürlükteki yapının yerini bir başka yapıya, Müslümanların kulluklarını yerine getirebildikleri bir toplum yapısına bırakması ihtimali vardır. İşte bu yüzden yeni yasal düzenlemeler sistem hesabına bir noktada durdurulabiliyor.

Türkiye gibi otoriteye karşı durma geleneğinin hiç de güçlü olmadığı, dinle ilgisini kesmiş çok geniş bir kesimin oluşturulduğu; üstelik bu kesimin topluma yön veren noktalarda daha etkin olduğu bir ülkede Müslümanların demokratik haklardan yararlanmalarının dünya sistemi açısından tedirginlik verici bir gelişme olarak algılanmaması gerektiğini düşünebiliriz. Oysa tam tersi bir durumla karşı karşıyayız. Türkiye'de Müslümanların bağımsız bir siyasi güç olarak belirginlik kazanmalarından çok korkuluyor. Bunun sebebi ne olabilir? Anladığım kadarıyla bunun sebebi Türkiye'de toplumun çimentosunun sünnî Müslümanlık olduğunun açıkça gözlenmesidir. Türkiye’yi bir ülke, bu ülkede yaşayanları bir millet yapan bir başka değerler manzumesi yoktur. Bu yüzden Türkiye’de hem bir hayat tarzı olarak, hem de inanç bütünlüğünün bir tezahürü olarak yeni bir dönemin başlaması için çarpıtılmış kavramların yerli yerince

oturtulması yeterlidir. Böyle bir sonuca varılmasına engel olan yasakların ortadan kalkması yasaklardan istifade ile Türkiye'yi kıskaç altında tutanların kâbusu olsa gerek.

Türkiye'yi kıskaç altında tutanlar devletin batılılaşma peynirini ısırdığı günden bu yana yönetime etkide bulanan unsurları devamlı olarak veba ile kolera arasında tercih yapmak mecburiyeti ile yüzyüze bırakmışlardır. Bu sebeple, Müslümanlar imanın gerçeği dolayısıyla değil, devletin gerekleri dolayısıyla ancak ön plâna çıkabilmişlerdir. Bu gün de aynı tercih, aynı gereklilik gündemde. Müslümanlar Sevr'i mi, Lozan'ı mı tercih etmeli? Müslümanlar Sevr'i mi, yoksa Lozan'ı mı savunmak için gereklidir? Gerçek bu sahte seçimin reddedilişiyle parlayabilecek kadar belirgin olduğu halde sistem hesabına getirilen sınırlamalar inanç merkezli bir anlayışın güç kazanmasına engel oluyor. Türkiye toplumunun çimentosu olan sünnî Müslümanlık, Sevr'i evleviyetle reddediyor, fakat Lozan'ı yetersiz ve teslimiyetçi buluyor. Eğer Sevr'den Lozan'a giden bir askerî ve siyasî başarı varsa bunun tamamının ülkede varlık şartı olarak yaşayan sünnî Müslümanlığa ait olduğu gerçeğinin, dünya sistemi gerekleri dolayısıyla karartılmasına karşı çıkıyor. İşte bu noktanın birileri tarafından anlaşılması gerek. Bu birilerinin kimler olduğu sanıyorum ki ancak onların sahnedeki yerlerini almaları sonucunda öğrenebileceğiz.

YİĞİDİN HAKKINI YEMEK İÇİN

Ülkemizde 1928 yılından sonra gözü kör eden kâtiplerin hükmü kalmadı. Latin harfleriyle okuyup yazmaya başladığımızdan bu yana önce mürettiplerin, sonra dizgicilerin ocağına düştük. Dizgi yanlışlarından arınmış bir metinle yüzyüze gelmek okuyucuların aradıkları bir huzur, yazarların buldukları bir saadet haline geldi. Bu konuda lâfı uzatmaya niyetim yok. Dile ilişkin meselelerini çözebilecek esaslı bir zemine kavuşma başarısına erememiş bir ülkede imlâdan başlayarak dil-düşünce bağlantısına açılan üstüste yığılmış zorluklar var. Bu zorlukları aşmak için bir kültür seferberliği gerek. Ama böyle bir seferberlik başlamadı diye bazı engelleri elden geldiğince kaldırma çabasından geri duracak değiliz. Verimsiz bir çaba, nankör bir uğraş, yıpratıcı bir iş, Yıpranmamak, verimli bir alana girebilmek için belki de gücümüzü hataları düzeltmek yolunda tüketmekten ziyade, hatasız metinlere ulaşmak için bir şeyler yapmalı. Yine de birini diğerinden ayırmak her zaman kolay olmuyor.

Geçen hafta yani 12 Nisan 1991 tarihli Millî Gazete'de yayınlanan yazımda evleviyyetle kelimesi dizilirken ekseriyetle olmuş. Ben Türkiye'deki sünnî Müslümanlığın Sevr anlaşmasını evleviyyetle reddetiğini söylüyorum, ama bu hüküm dizgi yanlışı sonucu Müslümanların Sevr'i ekseriyyetle reddettikleri hükmüne dönüşüyor. Yani Müslümanların çoğunluğu Sevr'i reddetmiş olsalar bile azınlıkta kalan bir kısmı bu anlaşmayı kabullenmiş olduğu anlamı çıkıyor. Oysa benim sözlerimin çoğunlukla azınlıkla bir ilgisi yok. İfade edilen gerçek Türkiye'de sünnî Müslümanlığın Sevr'i asla, hiçbir şekilde kabule şayan bulamayacağıdır. Bu dizgi yanlışını küçük bir notla düzeltmeye gönlüm razı olmadı. Bu konunun iyice açıklığa kavuşması lâzım. Çünkü Türkiye'de Müslümanlar ve Müslümanlık üzerine oynanan oyunlar bu ve bunun benzeri yanlış anlamalar ve kasıtlı çarpıtmalar sayesinde gerçekleşiyor. Türkiye'de laik kesimin aklı evvelleri kendilerine toplum içinde geçerli bir yer edinebilmek için bağımsızlık şampiyonluğu yapmaya bayılıyorlar. Kendi güdümlerine soktukları insanları laiklikle bağımsızlık arasında bir müspet irtibat olduğu yanılgısına sürüklüyorlar ve bu yanılgıyı Müslümanların aksi yönde tutumları olduğu yalanıyla pekiştirmek gayretkeşliğini de elden bırakmıyorlar.

Oysa gerçek şu cümlelerle ifade edilirse yerini bulmuş olur: Eğer Türkiye'de lâik görüşlü insanların yurtseverliğinden sözedilecekse, Müslümanlar evleviyyetle yurtseverdir. Eğer Türkiye'de millî haysiyetin korunması diye bir meseleyi kendine dert edinmiş lâik görüşlü insanlar varsa, Müslümanlar evlevliyyetle millî haysiyyetin temsilcisidirler. Eğer Türkiye'nin toprak bütünlüğünü savunmak bazı lâik görüşlü kişilerin kaçınılmaz görevleri olarak kabul ediliebiliyorsa, böyle bir görev evleviyyetle Müslümanların üzerine düşer. Eğer Türkiye'nin beynelmilel sahada şerefli ve sözügeçer bir yeri olması için bazı girişimlerde bulunma işini yüklenecek insanlar arasında lâik görüşlü kimseler varsa, bu insanların ekseriyetini evleviyyetle Müslümanlar teşkil eder. Eğer Sevr esareti, Lozan kurtuluş yolunda bir başarıyı temsil ediyorsa, Müslümanların Sevr'i evleviyyetle reddettikleri besbellidir. Kaldı ki Türkiye'de yaşayan Müslümanlar Lozan'ın da tatminkâr bir sonuç olduğu görüşünde değildir. Bunun için onların evleviyyetle Sevr'e karşı çıktıklarını vurgulamak gereğini duyuyoruz. Evleviyyetle, yani a fortiori, yani daha kuvvetli bir sebep yüzünden Müslümanlar bu toprakların sahibi, ürünü ve ayrılmaz parçasıdır. Laik görüşlü kimselerin üzerinde yaşadığımız topraklarda yer tutmaları için daha zayıf sebepler gösterilebilir, bu sebepler hiçbir zaman Müslümanların haklı, yerinde ve isabetli tutumlarının yerine konacak kadar fayda sağlayacak özellikler taşımayacaktır. Demek ki Türkiye'de Müslüman olmak, bir hayat tarzı, bir düşünce biçimi, bir tarih görüşü, bir siyasi tutum olarak İslâm'ı ön sıraya koymak yurtseverliğin, millî haysiyetin, toprak bütünlüğünün üstün tutulmasını kendiliğinden getirmektedir. Oysa Türkiye'de lâik görüşlü olmanın böyle bir ön şartı yoktur. Belki bu konularda şüpheler uyandırmayı lâik görüşlü olmak kolaylaştırmaktadır.

Geriye dönüp bundan yetmiş-yetmişbeş sene önce üzerinde yaşadığımız topraklarda siyasî otoriteye el koyma mücadelesi veren tarafların içinden birinin haklılığını ispat çabasına girişmeye gerek yok. Bir şeyler anlamak istiyorsak bugüne bakmamız yeter. İstanbul'daki Sarayın amacı neydi? Ankara'da toplanan Meclis hangi esaslar dahilinde direniş gösterebildi? Anadolu içlerinde çeteler ve mahallî direniş gösteren ahali neleri korumak ve kurtarmak için harekete geçmiş veya geçirilebilmişti? Bu soruları tek yönlü olarak yani resmî tarih çizgisinde cevaplandırmaktan başka bir seçeneğimiz yok. Ama bu kadarı bile yetmiş sene önce birbiriyle zıtlaşan siyasî kampların sünnî Müslüman ahaliyi kendi tarafına çekebilmek için İslâmî gerekçeler gösterdiklerini ve kendilerinin en iyi Müslüman olduğunu ispata çalıştıklarını açıkça ortaya koyuyor. Yani Sevr'den Lozan'a bir müspet adım atılmışsa bunun desteği sadece Müslüman halktan

sağlanmış ve halkın İslâmî direniş gücünden istifade edilerek bu adım atılmıştır. Günümüzde de Sevr'i Lozan'a tercih eden bir takım insanlar türemişse bunlar Müslümanlar arasından değil, lâik görüşlü kimseler arasından çıkmaktadır. Nitekim, Sevr'i savunanlar bu anlaşmanın daha çağdaş olduğunu öne sürüyorlarmış.

Yani Sevr'in savunulmasıyla irtica canlanmayacak, Sevr şeriati getirmeyecek, Sevr tesettüre uygun değil. Ama daha çağdaş, daha asrî, daha lâik olma adına Sevr'i pazarlamak ihtimal dahilinde.

Bugün yüzyüze geldiğimiz çıkmazlar Türkiye'nin İslâmî esaslara olan yakınlığı sebebiyle değildir; bilâkis bu esasları hayatın merkezinden uzaklaştırılması sonucu Türkiye bugün çıkmazlar karşısındadır. Türkiye'de ekonomik ve politik istikrarın çağdaş bir ifadesi neden bir türlü bulunamıyor? Neden çağdaş ve lâik anlayış sahipleri Türkiye'ye özgün bir gelişme yolu açma cesaretini taşıdıklarını ileri süremiyorlar da; ülkemizin Hindistanlaşma veya İtalyanlaşma arasında bir tercihle sıkışmış olduğunu söylemek çaresizliğini üstleniyorlar? Eğer istiklâl ve lâiklik birbirini tamamlayan iki unsur olsaydı bugün Türkiye yetişmiş insan gücünü hem sayı, hem de seviye bakımından iki misline ulaştırmış olurdu. Ama öyle olmadı ve Türkiye yetmiş yıl içinde dar kapsamlı bir eğitime mahkûm edildi. Hiç bir toplumsal hedef topyekûn seferberliği içine alacak genişlikte tutulamadı. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını mümkün kılan İslâmî güçle, sünnî Müslümanlık anlayışıyla iktidarı elinde bulundurma imtiyazına ermiş bulunan zümre arasında gidilecek yön konusunda bir uzlaşmazlık vardı. Aynı uzlaşmazlık günümüzün tıkanıklıklarının da sebebidir.

Lâikler izah edebilirler mi bakalım: Neden İstiklâl Marşı'nın sözlerini sadece Mehmed Akif yazabilmiştir? Bu marşın sözleri eğer İstiklâl Harbi'ni mümkün kılan fikriyatı yansıtıyorsa "lâiklik, asrîlik, çağdaşlık, modern yaşama tarzı bize bugünün imkânlarını bahşetmiştir" demek cesaretini kim gösterebilir? İstiklâl Marşı'nın ithaf bölümünde neden "kahraman ordumuza" yazmaktadır? Ordumuzla İstiklâl Marşı'nın sözlerinin muhtevası arasında nasıl bir ilişki var? İstiklâl Marşı'nın yazıldığı günlerdeki ordu ile günümüzdeki ordu aynı konular çerçevesinde, benzer hassasiyetlere mi sahip? Yoksa "zinde güçler" denilince kendisine İstiklâl Marşı'nın ithaf edildiği ordudan başka bir güç mü akla gelmesi gerek. Lâikler izah edebilirler mi bakalım: Neden Lozan anlaşması Türkiye'de azınlık olarak sadece gayri müslimleri hesaba katmıştır? Neden Türkiye'deki sünnî Müslümanlığın ayrılmaz bir parçası olan Kürtler azınlık kapsamına alınmamıştır? Bu yaklaşımın anlamı İstiklâl Harbi'nin gerek halk katında,

gerekse emperyalistler gözünde sadece bir İslâmî kurtuluş hareketi ve dünya Müslümanlarının bir direniş eylemi olarak görüldüğü değil midir?

Türkiye'de Müslümanlar bir oldubitti karşısında kaldılar ve Müslümanların kanıyla, Müslümanların irfanıyla kurulan "bu" cumhuriyet; her sendelemesinde, her tıknefes kalışında Müslümanların sunacağı tutamağa uzandı, hayat öpücüğünü Müslümanlardan bekledi. Müslümanlar ise bu konuda hiç bir zaman cimri davranmadılar. Müslümanlara ve İslâm'a lâik kanadın tanıdığı en küçük hareket imkânın bedeli, Müslümanlar tarafından devlete büyük manevra alanı olarak fazlasıyla ödendi. Türkiye'nin Cem Sultanları hep lâikler arasından çıktı. Kan tükürdükleri zaman kızılcık şurubu içtim diyen Müslümanlar neden acaba hiç almayı düşünmeden hep verdiler ve hep vermeye devam ediyorlar? Müslümanların bütün yükü omuzlandıkları halde, çekilen zorluk sonucunda elde edilen rahatlığı kolaylıkla laiklere terk edişleri onların gücünden mi doğuyor, yoksa zaafları sebebiyle böyle bir sonuca istemeseler bile rıza göstermek Müslümanların payına düşmekte mi? Müslümanlar hem ellerinde bir güç bulundurdukları için, hem de lâikler karşısında zaaf gösterdikleri için böyle bir sonuç kaçınılmaz.

Müslümanların gücü tarihten ve bu toprakların fiili donanımından gelir. Üzerinde yaşadığımız toprak bir dar'ül İslâm olduğu için Türkiye'dir. Müslümanlar için bir dar'ül sulh olmadığı taktirde Türkiye'nin ne bir devlet olarak varlığı kalabilir, ne de bu topraklar üzerinde bir millet mevcudiyetinden sözedilebilir. Lâik, asrî, çağdaş yani netice itibariyle kozmopolit yaklaşım sahipleri üzerinde yaşadığımız toprakların gerçek sahiplerinin öncelikle Hıristiyanlar, akabinde Grekler ve nihayet Latinler olduğunu ifade etmekten çekinmeyecektir. Bu yaklaşım ülke ahalisinin hıristiyanlaştırılması için atılacak ilk adımdır. Eğer bu konuda kısmî bir başarı elde edilebilirse Türkiye'de ne iplerini elinde tutabilen bir devletten, ne de bu devlete hayat veren bir millî insan unsurundan sözedilebilecektir. Demek ki Türkiye'de tarihin yükü bu toprakları dar'ül İslâm kıldığı oranda benimsenebilir. Eğer Türkiye lâik bir ülkeyse ve Müslümanlar için dar'ül sulh değilse artık onun ne toprak bütünlüğünden, ne de millî varlığından bahis açılabilir. Yazılı kanunlar, anayasalar, hukukî sistem ne olursa olsun gerçekte Türkiye Cumhuriyeti mevcudiyetini Müslümanlar için bir dar'ül sulh olmaya borçludur. Anadili Elence olan Giritliler, anadili Bulgarca olan Pomaklar da Türkiye'yi anayurt olarak benimsemişlerdir. Hıristiyan olmayan Arnavutlar ve Hıristiyan olmayan Gürcüler Türkiye'yi sadece Müslüman bir anayurt olma özelliğiyle benimsemişlerdir. Anadilleri Türkçe olmadığı halde anayurt olma özelliğiyle benimsemişlerdir. Anadilleri Türkçe

olmadığı halde Çerkesler, Abhazyalılar, Boşnaklar kitleler halinde Türkiye'yi kendilerine yurt seçmişlerdir. Bunun yegâne sebebi burada Müslüman olarak yaşama beklentisinin ağır basmasıdır. Bu özellik Türkiye'de Kürtlerin bir farklı kavim olarak kendilerini belirginleştirmelerini çok zorlaştırmıştır. Kısacası, Türkiye herkes için bir Müslüman anayurttur veya hiç. İnsanları bir arada tutacak olan da, toprakları bir bütün olarak koruyacak olan da Müslümanlıktır, lâiklik değil.

Bu gerçek Türkiye'de Müslümanların haklarını kısıtlama gayreti gösterdiği halde bu ülkenin bekasına muhtaç olan kesim tarafından bilinmiyor mu? Elbette, bütün açıklığıyla biliniyor. Onlar Müslümanları kendi saltanatları devam edecek şekilde biçimlendirmek, toplumun belli alanlarında mahpus tutmak üzere işe koşmak istiyorlar. Bunda bütün Cumhuriyet tarihi boyunca başarılı da oldular. Bu başarıları öyle tatlı kârlar sağladı ki, zeytinyağı gibi üste çıkarak yurtseverliği, millî kalma şampiyonluğunu elden bırakmayarak bir baskı düzeneğinin, bir sömürü mekanizmasının devamını istiyorlar. İşte Müslümanlar zaaflarıyla bu aldatmacanın mümkün kılınmasını kolaylaştırıyorlar. Müslümanların zaafları kendi içlerinden laiklerle aynı sofraya oturan elemanlar çıkarmış olmalarıyla belirginleşiyor. Müslümanlar başı, kolları ve ayakları kendinin olan bir bütün olma başarısı gösteremeyecek kadar zaaf gösteriyor. Bu zaaftan lâikler sonuna kadar istifade ediyorlar.

"Yiğidi öldür hakkını yeme." Tarihin yükünü omuzlamış Müslümanların Türkiye'de durumunu belirtmek için böyle bir ibareyi kullanabiliriz. Yani ülkenin en aslî unsurunun Müslümanlar olduğu, Türkiye'yi hâlâ bir ülke olarak koruyan sosyal çimentonun sünnî Müslümanlık olduğunun devlet otoritesi tarafından açıkça itirafını bekliyoruz. Fakat lâikler yiğidi öldürmekten yana değiller. Yani bu itirafı yapmaya yanaşmayacaklar. Çünkü yiğidin hayatta kalmasında büyük menfaatleri var. Yiğidin hakkının yenmesi için hayatta kalması gerekiyor. Oy deposu olarak, tesanüdün ana maddesi olarak, elde edilebilecek asgarî istikrarın teminatı olarak. Ama bunun hep böyle sürüncemede kalacağı söylenemez. Müslümanların kendi kol ve bacaklarına uygun bir başa sahip oldukları günde ne hakkını yiyebilmek için yiğidi canlı tutma çabaları devam edebilecek, ne de hakkını ancak yiğidi öldürdükten sonra teslim eden lâiklerin borusu böyle yüksek perdeden ötebilecek.

DEVLETE BİR MİLLET DERSİ VERELİM

Genç arkadaşlar soruyor: "Türkiye'nin önümüzdeki on yılda bir İslâmî dönüşüm geçireceğini söylüyorsunuz. Neye dayanarak ileri sürüyorsunuz bu yargıyı? Böyle bir yargı, sadece bir özlemin; birçok Müslümanın gönlünde yatan hoş bir dileğin ifadesi mi, yoksa yürürlükte olan bir hazırlığın ipuçlarına dair bir belirtiyi dile getirmenin sonucu mu?" Değil ben, herhangi bir başka kişi de, Türkiye'de veya dünyanın herhangi bir yerinde gelecek on yıl sonunda şöyle veya böyle bir siyasî düzenin kurulacağını kesin bir dille ortaya koyma gücüne sahip değildir. Kehanetlerle uğraşmıyoruz. Türkiye'de on yıl gibi nisbeten kısa bir zaman dilimi içinde bir İslâmî dönüşüm yaşanacağını söylüyorsam bunda elbette benim isteklerimin ve beklentilerimin payı var. Yine de hayalî ve hamasî bir lakırdı değil söylediklerim. Üstelik birisi çıkıp önümüzdeki on yıl Türkiye bir İslâmî dönüşüme açıktır dediği zaman, hiç kimse "lâf ola beri gele" diyemiyor. Dost-düşman herkes Türkiye'de mevcut yegâne toplum dinamiğinin Müslümanlarda bulunduğunu biliyor veya tahmin ediyor. Ama muğlâk bir bilgi bu ve yapılan tahminler iktidara yürüyen bir örgütlü gücün attığı adımları gözönüne alarak yapılmıyor. Her ne kadar, "olmaz öyle şey" diye kestirilip atılamıyorsa da "olacak öyle şey" denildiği zaman da bir "acaba" zihinleri kurcalıyor.

Hepimizin "imkânsızdır diyemem, lâkin nasıl olacak" demeye yatkın olduğu İslâmî dönüşüm hakkında bir zihin açıklığına sahip değiliz. İran'dakine benzer bir "devrim" mi sözkonusu Türkiye'nin son otuz yılda üç kez yaşadığı askerî müdahalelerin bir benzeri mi akla gelmeli; yoksa demokratik işleyiş Türkiye'yi ister istemez bir İslâmî dönüşüme mi götürecek? Bu soruların akla getirdiği konulara dokunmadan önce genç arkadaşların bir İslâmî dönüşüm gerçekleşeceği söylendiği zaman bu sözü söyleyenin lâf olsun diye mi, yoksa ciddiyetle mi konuştuğunu anlamak üzere soru yöneltişine dokunmak istiyorum. Bundan on yıl önce, yani 1980 yılından önceki yıllarda Türkiye'de gençler toplumun bir dönüşüme gebe olduğu konusunda tereddütlü değildi. Seksenli yıllardan önce yalnız Türkiye'de değil, dünyanın birçok yerinde ister sol görüşlerle paralellikler taşıyan, ister İslâmî beklentileri içeren, isterse çevreci özlemleri yansıtan bir dönüşüm ihtimali ve isteği henüz canlı idi. Yani dünyanın güçlüler tarafından

sınırları çizilmiş bir hayat biçimine mahkûm olmadığı ve kolaylıkla bu biçime karşı alternatif üretebileceği düşüncesi tereddütsüz kabul görüyordu. Son on yılda Türkiye içinde ve dışında yaşananlar yürürlükteki düzenin karşısına bir alternatif çıkarmanın gerçekçi bir düşünce olmadığı anlayışını güçlendirdi. Eğer son on yıl süresince "alternatif" sözü dillerde fazlasıyla dolaştıysa, bunun sebebini insanların şiddetli bir alternatif susuzluğu çekmelerindendir. Alternatif göründüğünden değil, görünmediğinden sözü fazla edilen bir kavram haline geldi. Bu boşluk içinde İslâmî dönüşüm sözü de bazı gönülleri okşasa bile, gerçekliği endişelerle yüklü bir 'acaba'yı beraberinde getiriyor.

Dünya sisteminin dünyada uyguladığı operasyonlarla Türkiye'de başımıza gelenler birbirlerini bütünler özelliktedir. Türkiye Cumhuriyeti 12 Eylül 1980 darbesiyle başlayan süreç içinde ülke yönetiminin sistem ile ilişkilerini dolaylı olmaktan çıkardı.

Askeri ittifak ve siyasi düzenleme bakımından dünya sistemiyle ilişkisi peşin bir bağlılık zemininde yürüyen Türkiye'nin 12 Eylül 1980 sonrasında geçirdiği yapısal değişiklik, sistemin kasıtlı olarak kendinden uzak tuttuğu Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da uygulanan yapısal değişiklikle aynı amaca matuftur: Sosyal hayatın düzenlemesini IMF ve Dünya Bankası gibi büyük finans kuruluşlarınca alınan kararların denetimine bırakmak. Sözkonusu yapısal değişmenin siyasî sonucu herhangi bir çıkış yolunun bulunmasında, Komünist Partileri de dahil, kendine görev yüklemiş ve nisbî özerkliğiyle toplum hayatında etkinlik sağlayan bir bürokratik organın fayda istihsal edemeyeceğinin anlaşılması oldu. Dolayısıyla Türkiye'de gerçekleşecek bir İslâmî dönüşümden sözederken zihnimizde kendi içinde mütecanis bir insan öbeğinin iktidara el koyması gibi bir şemayı canlandırmak pek kolay değil. Hatta, dünyada yaşanan son gelişmeler bunun imkansızlığını düşünmemizi gerektiriyor. Karma ekonominin sonu, karma ekonomiyi yürütme (ya da sürükleme) yeterliği gösteren kadroların da sonu demekti. Yeni yönetim biçimi acentalığı yerine getirmek suretiyle oluştuğundan dünya sistemi bir ülkenin iplerini elinde tutmak için talimatları en kısa zamanda ve sadakatle uygulayacak unsurlardan başkasına muhtaç değildir.

Yalnız Türkiye'de değil, toplumsal varlığını haysiyetli ve hakkaniyete dayalı bir zemine oturtmak isteyen ruh durumunun canlılığını koruduğu bütün ülkelerde bir dönüşüm beklentisi var. Türkiye dahil, bütün bu ülkelerde beklentiye ters düşen, beklentiye çelişkili olan şartlar da yürürlükte. Dünya sistemi mekanizmayı kolaylıkla eli altında tutabiliyor. Çünkü sistemin acentalığını üstlenmek için ehliyet ve liyakat gerekmiyor. Aynı sebepten ötürü de

dönüşüm isteği ve gereği duyan unsurlar merkeze müdahale gücünden mahrum kalıyorlar. Merkeze yaklaşmanın tek yolu metropolün menfaatlerine yarayan bir hizmet çizgisini sürdürmek. Dünya sistemi son on yılda mekanizmaya hâkimiyetiyle tartışılmaz bir üstünlükte olduğunu gözler önüne sermiş olmakla birlikte İslâm'ın bütünlüğü karşısında gücünün sınırlarına ulaştığını da görmüş durumdadır. İslâm'ın bütünlüğü dediğimiz zaman, bununla ne halkı Müslüman ülkelerin birbirleriyle olan sıkı münasebetinden, ne de fikriyat sahasındaki nazarî şümulden dem vurmak niyetinde değiliz. Kuşku yok ki, İslâm hem erkânı bakımından bir bütünlük temsil eder, hem de ümmet bir bütündür: Bu iki bütünlüğün kuvveden fiile geçirilmesi hangi siyasi renge sahip olursa olsun, her türlü İslâmî tutumun gözettiği hedefler arasında sayılmalıdır. Fakat, bu hedeflerin pek uzak kabul edildiği zamanlarda ve mekanlarda bile sözünü edeceğimiz bütünlük dünya sisteminin gücüne sınırlar koymaktadır. Bir insan teki olarak Müslüman kimliğine sahip çıkan kişi kendi başına bir bütünlük arz etmekte ve bu bütünlük aynı insanın Müslüman kalarak dünya sisteminin acentalığını üstlenmesini imkânsız kılmaktadır. İtikadî ölçüler esas alındığında bir insan hem Müslüman, hem de sistemin ajanı olamaz; biri ise diğeri değildir.

Tanrıtanımaz hümanizmin modernist anlayışla birlikte dünya ölçüsünde yetersizliğinin farkedildiği ve giderek tek boyutlu, yalınkat, derinlikten yoksun bir görüşü yansıttığının ortaya serildiği günümüzde daha iyi bir dünyanın insanı ruhanî bütünlüğünden gelen zenginliklerini ihmal etmeden kavramaya çalışan anlayış içinde kurulabileceğinin hesaba katıldığını kültür hayatıyla ilgisi olan herkes biliyor. Dünya sisteminin İslâm'la sürtüşmesi de bu noktada başlıyor. Çünkü dünya sistemi, en azından 16. yüzyıldan günümüze kadar Yahudilik ve Hıristiyanlık da dahil bütün geleneksel dinleri bünyesinde eriterek, daha doğrusu geleneksel dinleri sistemin oluşumu sürecinde sistemin sıhhatine hizmet edecek tarzda yeniden tanımlayıp, yeniden yorumlayarak gücünü korumuştur. Geleneksel inanç bütünleri içinde yalnızca İslâm sahih karakterini koruduğu için sistemle uzlaşmaz kalmıştır. Bitmez tükenmez "İslâm'da reform" yavelerinin aslı budur. Dikkat ederseniz saliklerinin sayısı hiç küçümsenemeyecek Budizmin, Brahmanizmin, Konfüçyanizmin reforme edilmesi büyük bir mesele olarak ele alınmıyor. Çünkü bunlar en mutaassıp formlarını korudukları halde bile sistemle çatışmaya girecek özellikte değiller veya dünya sisteminin haklılık delillerini elinden alacak kadar insan hayatını anlamlı kılma başarısına erecek güçte değiller. Dünya sistemi gayri Müslim toplulukların ruhanî hayatlarını teminat altına almakla kendi teminatına da katkıda bulunduğunu gayet iyi biliyor. Eğer ruhanî hayatın teminat altına alınması bir hak olarak Müslümanlar için de

tanınacaksa sistem adına aşılamaz bir zorluk da ortaya çıkıyor demektir. Eğer İslâm dininin salikleri inançlarının gereği olan hayatı yaşama alanını ellerine geçirirlerse, bunun anlamı sözkonusu alan içinde dünya sisteminin ilke ve uygulamalarının yürürlükte olmayacağı demektir. Tersi uygulanır da, dünya sistemi Müslümanlara inançlarının gereği olan hayatı yaşama hakkı tanımama tavrında ısrar ederse, İslâm'la çatışmaya açıkça girişmiş olur. Böyle bir çatışmanın bariz bir şekilde ortaya çıkması demek, yeryüzündeki bütün sistem karşıtı unsurların çatışmaya Müslümanların yanında ve onların destekçisi olarak katılmaları demek olur. Dünya sistemi her iki durumda da Müslümanlar tarafından kuşatılmış sayılabilir.

Dünya sisteminin lordları Müslümanların yaşadıkları ülkelerde müstemleke idaresi kurmaya muvaffak oldukları nisbette yukarıda andığımız kuşatmadan kurtulmanın yolunu bulmuşlardır. Bu ülkelerde Müslümanlık müstemlekecinin müdahaleleri sonucu siyasî hayatta ve sosyal hayatta farklı farklı yorumlara sığdırılmaya çalışıldı. Yani müstemleke durumuna düşmüş ülkelerde İslâm müstemlekecinin etki ve yetkilerini sınırlandırmayacak şekilde yeniden tanımlanma çabasına muhatap oldu. Bu çarpıtmalar karşısında İslâm âlimlerinin bir mücahede içine girdikleri ve birçok Müslümanın şehid olduğu biliniyor. Dünya sisteminin mekanizmaya olan hâkimiyeti bu ülkelerde İslâmî bir dönüşümün gerçek rayına oturmasını önleyecek oranda kemikleşmiş haldedir. Ancak Türkiye'de durum öteki ülkelerden farklıdır. Hatta Türkiye'de İslâmî yönelişler müstemleke yönetimi altına girmiş ülkelerde yaşanan değişmelere zıt bir özellikle yaygınlaşmaktadır. Ahalisi Müslüman olup da müstemleke idaresi yaşamış ülkelerde demokratik işleyiş talepleri İslâmî tavırları bastırma gayretinde olan unsurlardan geldiği halde, Türkiye'de demokratik işleyiş İslâmî taleplerin yükselmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden dünya sistemi yalnızca Türkiye'de kendi tuzağına düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Türkiye'de İslâm'a açılış bir muhasebeyi de beraberinde getiriyor. Tanzimat'ın ilânından günümüze kadar geçen yüzelli yılın hesabını bir kenara koyup Türkiye’de İslâm'ın yerini ve Müslümanların durumunu konuşmamız imkân dahilinde değil. Böyle bir girişimde bulunmaya kalkışan kim olursa olsun, bir aldatmacanın peşinde koştuğu artık gözler önünde. Üstelik Türkiye'de bu bir buçuk asır boyunca yaşanılagelenler sadece ülkemiz insanlarını ilgilendirmiyor. Türkiye'nin tecrübeleri İslâm âleminin meselelerinin merkezinde yer alıyor. Bu yüzden de Türkiye'de yaşayan Müslümanlar isteseler de istemeselerde dünya Müslümanlarının mihveri durumundadır. Türkiye'deki Müslümanların neler yaptıkları ve hangi meselelerde boğuştukları belki dünyanın bir başka köşesinde

fazla bilinmiyor. Buna mukabil dünyadaki Müslüman topluluklar içinde yalnızca Türkiye'de bulunanlar diğerlerine nisbetle ilgilerini bütün dünya Müslümanlarına çevirmiş haldedir. Aynı ilgi kültürel donanımlarındaki engellere rağmen İslâm kaynaklarına da yönelmiştir. Bu canlılık Türkiye'de geri adım atmayacak bir İslâmî oluşum fikrini pekiştirmektedir.

Millet olarak kimliğini, devlet olarak toprak bütünlüğünü İslâm'a borçlu olan Türkiye'nin Müslümanlıkta böylesine kararlı oluşu toplumsal mayanın kıvamını izah etmede belki yardımcı olabilir. Yine de söylenenler önümüzdeki on yılda ülkemizde bir İslâmî dönüşümün gerçekleşeceğini göstermez. Toplumun mayası, Nasreddin Hoca'nın göle çaldığı maya gibi kalır kaldığı yerde. İşte burada billurlaşan bir hadise var. Türkiye'de 1980 sonrasında yalnızca görmek isteyenlerin farkettikleri saflaşma çok belirgin. Bir yanda dünya sisteminin yönergelerini yerine getirdiği için ve yerine getirdiği kadarıyla yönetimi elinde tutan bir kamp var. Onun karşısında yönetimi ele geçirebilmek için dünya sistemine kendini beğendirmeye çalışan bir kamp yer alıyor. Birbiriyle siyasî yarışmaya girmiş bu iki kamp da siyasî başarıya kavuşabilmek için Müslümanların desteğine muhtaç. Müslümanlar dünya sisteminin hegemonyasını devam ettirmeye dönük her iki kampı da desteksiz bırakabilecek bir siyasî tercihte bulunabilirler. Eğer devlet kozmopolit karakterli bir icra mekanizması olmaktan çıkıp milletle özdeşleşmiş bir imkân odağı haline gelecekse, yaşanacak şey bir İslâmî dönüşümden başkası değildir. Bir toplumun aslına rücu etmesinde ağırlık sahibi olan unsur ne nazari mülâhazalar, ne de mücerret teşkilât kalıplarıdır. Biz Türkiye bir İslâmî dönüşüm geçirecek dediğimizde bir bakıma toplum yaşama azmini ortaya koyacaktır demiş oluyoruz. Eğer böyle bir azim varsa bunun her türlü tezahürü müspettir. Devletin dersini milletten almasından daha müspet bir siyasî hadise düşünemiyorum.

ASLINI MI, FASLINI MI SEÇİYORSUN?

Eski Çinliler "karışıklık dönemlerinde cehalet hayat kurtarır" derlerdi. Karışıklık dönemi demek çeşitli odakların birbirlerine karşı iktidar mücadelesine girdikleri, gücü ele geçirebilmek için rakiplerinin gücünü kırmak üzere kıyımda bulundukları dönem demekti. Mensup olduğu sınıf, meslek veya etnik köken ne olursa olsun insanlar birbirini saf dışı etmeye çalışan iktidar adaylarının öbekler halinde taraftarları ve elbette muarızları olurdu. Çatışma çok geniş alanları kapsadığından, köyde veya kentte partizanların sorularına muhatap olmak mümkündü. İktidar için eyleme geçmiş adaylar hakkında bilginiz varsa, kimin ne için mücadele ettiğini biliyorsanız veya temayüz etmiş kişilerin kişilikleri ve niyetleri hakkında bir fikriniz varsa; size sorulan sorulara verdiğiniz cevaplar dolayısıyla çatışan öbeklere mensup birinin hışmına uğrayabilirdiniz. Ama cahilin biri iseniz, kimin ne yaptığından haberiniz yoksa; birisi size "filanca hakkında ne düşünüyorsanuz?" diye sorduğunda, vereceğiniz "bilmem, tanımam" cevabı sizin öldürülmeye değmeyecek bir zavallı olduğunuzu göstereceğinden, cehaletiniz hayatınızı kurtarmış olurdu.

Artık eski Çin hem zaman, hem mekân bakımından bizden çok uzağa düşüyor; ama nasıl olmuşsa olmuş bilgisizlikle hayatını idame ettirmek arasındaki bağlantıyı çağımıza ve ülkemize taşımışız. Sıradan kişiler "çok bilen, çok yanılır" sözünü büyük bir iştiha ile benimsiyorlar. Bu sözden bilgili kişinin yanılgısında bile bir hesaba katılır ağırlık olduğu anlamı çıkarılabileceği çoğu kimseye yakın düşmüyor. Bilâkis, yanılgıdan kurtulmanın daha az bilmekle, açıkçası cehaletle mümkün olacağını benimsemek hoşa gidiyor. Daha çok bilgiden, daha derin düşünceden kaçarak kurtuluşu bulmak neredeyse kökleşmiş bir yaklaşım bizim toplumumuzda. Ben çocukluğumda sık sık şu sözleri duyardım:

Ayağını sıcak tut, başını serin.
Yaşamak istersen düşünme derin.

Hiç şüphesiz ki bu sözleri derin düşünmenin zevkine varmamış veya bu yönde

hangi yararlara ulaşılacağını hiç bilmeyen insanlar keyifle söylerlerdi. Bu yılgınlık ve yalınkatlık yaklaşımı daha da ileri giderek adeta ruh sağlığının bir şartı gibi anlaşılmıştır. "Aman fazla düşünme! Sakın kafanı takma!" Herhangi birinin çok düşünürse çıldıracağı ihtimali anlaşılmaz bir toplumsal kabul görmüş insanlarımız arasında.

Bu kadarla kalmamış, fazla bilgi ve derin düşünce bir tehlike ve güvensizlik unsuru sayılagelmiştir. Uzunca bir süredir ülkemizde etkinlik gösteren insanlar yanıbaşlarında kendilerinden daha bilgili, düşüncelerinde daha derin ve daha kapsayıcı özellikler barındıran kimseler olmasından bir fayda beklemiş değillerdir. Bilâkis bir işin başına geçme fırsatı ele geçirmiş olanlar bilgice ve düşünme yeterliliği bakımından üstünlük arz eden kişileri kendi tuttukları yeri koruma bakımından bir tehlike ve güvensizlik kaynağı gibi görmüşlerdir. Rahatlığını ve huzurunu düşünceleri kendinden uzak tutmakta arayan insanlar yalnızca "efkâr dağıtmayı" iyi saymakla kalmamışlar, aynı zamanda fikirleri taşıyabilecek şecâatı gösterenleri de dağıtmak çabasını göstermekten geri durmamışlardır.

Düşünceden korkunun ve bir zorlukla başetmenin erdeminden kaçışın bizim ülkemize mahsus bazı tarihî bağlantılardan doğduğunu düşünüyorum. Yeni gelişmelerin bu olumsuz bağlantıyı aşmaya doğru bazı işaretler taşıdığını da görüyor veya ümidimin bu işaretlerin farkedilmesi yönünde arttığını hissediyorum. Ne var ki ülkemizde düşünce korkusunu köklü bir biçimde içleştirmiş insanlar yukarıda belirtilerini vermeye çalıştığım durumun sadece bizim ülkemize has olmadığını ve yanlış anladıkları "aydınlanma" meselesi içinde ele alınabileceğini sanacaklardır. Güya aydınlanmadan geçmemiş toplumların hepsinde düşünce ile menfi bir ilişki sözkonusudur. Türkiye'de aydınlanma konusunda bazı çevreler vahim bir hataya düşmüşler ve bu hatalarını pervasızca savunur olmuşlardır. Bir toplumun aydınlanması hiçbir zaman bazı (eski) önyargıların yerini diğer bazı (yeni) önyargıların alması değildir. Yani insanların bir monarkın kötü, diğer monarkın iyi olduğuna inanmalarıyla aydınlanma gerçekleşmiş olmaz. Aydınlanma ancak akletmeyi başaran insanların uğradıkları bir yeterlik ve erginliktir.

Nitekim, aydınlanma konusu açıldığında vazgeçilmez bir isim olarak karşımıza çıkan, Kant, ünlü, ["Aydınlama nedir?" sorusuna yanıt] başlığını taşıyan yazısında önceden kalıba dökülmüş "iyi"lerin savunulmasından değil, "akletme yeteneğini (Vemunft) her yönüyle ve her bakımdan kitlenin önünde apaçık olarak kullanma özgürlüğü"nden sözediyor. Kant şunları ilâve ediyor: "Ne var ki, her taraftan: 'Akletmeyin' diye bağırıldığını işitiyorum. Subay,

'Akletme, talim et!', Tahsildar: 'Akletme, öde,' Ruhban: 'Akletme, inan!' diyor. (Şu dünyada yalnız, bir Prens 'İstediğiniz gibi, ve istediğiniz şeyi akledin, ama itaat edin!' diyor" Kant'ın kastettiği kişi Prusya Prensi II. Friedrich'tir. Demek ki aydınlanma konusunun merkezinde aydınlanmayı öneren kişinin kendisinin aydınlanmadan nasibini alıp almadığı yatar. Yoksa birinin tercih ettiği doğruları diğerlerini kabule zorlaması veya bir kandırmacayla beğendirmesi aydınlanma değildir ve aydınlanmanın yokedilmesinin bir belirtisidir. Dolayısıyla her toplumda aydınlanma o toplumun düşünceyle ve akletmeyle olan ilişkisinden doğabilecek değerlerle gerçekleşebilecek bir vakıa sayılmalıdır. Eğer askerî ve iktisadî bakımdan güç yetiremedikleri toplumların değer kalıplarını kendilerine model alarak, onlara benzemeyi bir aydınlanma sayan insanlar varsa, bu kimseler için söylenecek en hafif söz "kendileri de aydınlanmaya öyle pek lâyık olmayan ve hak kazanmayan bekçiler" olacaktır.

Türkiye'nin meselesinin en çetrefil noktası "kendileri de aydınlanmamış aydınlanma taraftarları"nın toplumda etkinlik sahibi olmalarıdır. Dikkat ederseniz ülkemizde tahsilli (!) insanların eğitimlerinden sözederken kendilerinin "dirsek çürüttükleri"nden sözettiklerini duyarsınız. Demek ki mektep sıralarına dirseklerini koyma zahmetinden daha ağır yük çekmemiş bunlar. Yani zihnî yeteneklerini değil dirseklerini kullanmışlar. Kafalarını değil, bedenlerini yormuşlar. Sonuçta çektikleri eziyetin bedelini düşünceden kaçışla elde etmek ve rahatlıkları pahasına başkalarını sıkıntıya sokmak yerinde görünüyor onlara.

Düşünceden korkmamak, bir zorluğu göğüslemeyi göze almak ve kendi gerçeğinden kaçmamak bir insanın, bir toplumun aslına ait özellikleri gözönüne almasıyla kazanılacak bir tutumdur. Tersi ise kısa zamanda ıstıraptan uzak ve hazlara yakın bir ömrü tercih etmeyi getirir. Aslından ayrılan ister istemez içinde yaşadığı mevsimin şartlarına, ömrünün o faslına bağlanacaktır. Bu eğilimin ülkemizdeki okur-yazar kesiminde rahatsız edici derecede yaygın olduğuna ne yazık ki şahid oluyoruz. Çok şükür ki, Türkiye onlardan ibaret değil. Aldığı eğitimi ciddiye alan herkes veya alınan kırık-dökük eğitimden doğru sonuçlar elde etme gözüpekliğini göstermiş olan her kişi Türkiye'de zilleti benimseyerek hayatta kalma tercihinden birbaşka yol da olduğunu görebiliyor. Bu yol kendi yetişmesini üstlenmeyi bilenlerin kısa dönemde ürün vermese bile sonuçta bir toplumun yalnız kendine dayanarak bir gelişme alanı elde edebileceğini kabul edenlerin yoludur. Böyle bir yolu seçenler asıllarıyla bağlantıyı önemseyen ve bu bağın ortaya çıkması, güçlenmesi için gösterişsiz çabaları üstlenen bir avuç Müslümandır. Az sayıda bile olsalar düşünceden korkmadıkları ve kendi

gerçeklerinden kaçmadıkları için birbirlerine destek vermeyi yalnız onlar biliyor. Aralarından birinin düzeyindeki yükselme, herbirinin bir üst dereceye çıkmasına sebeb olduğu için düşünceden korkmuyorlar.

Bu özelliğini hesaba katarsanız, Türkiye'de Müslümanların iktidarı sadece siyasî organizasyona nüfuz etmekle anlamlandırılmaz. Müslümanlar akletmekten vazgeçmedikleri ve kendi gerçeklerini saklanacak, bastırılacak bir husus olarak algılamadıkları sürece toplumun hayatî bir alanını temsil ettikleri için "iktidar" sayılırlar. Yani yapabilirliği ellerinde tutarlar. Bugün görünürdeki iktidarın sadece kendine efendi saydığı gücün bir memuru olmaktan ötede bir güç gösteremeyişi ve bu görünürdeki iktidara görünüşte muhalefette bulunan tarafın da hiç ağırlık taşımayışı Türkiye'de son otuz yılda hızı arta gelen "düşünce korkusu"nun ürünüdür. Türkiye'de 1960 sonrasında yaygınlık kazanan sol temayüller, şiddetli bir düşünce korkusu yaşamışlardır. Bu düşünce korkusu önce doktrinden ayrılma korkusu olarak belirmiş, yani Türkiye'ye has görüş ve yaklaşımların sol görüşleri sabote edeceği korkusu yaşanmış ve hemen bunun ardından bizatihi akıl yürütmenin aklederolmanın kendisinden korkulmuştur. Bu korku sonucunda her yeni dalgaya kapılma, gördükleri her dış değişmeyi taklid edilebilir sayma (böylece benzerleriyle beraberliği koruma) bir can simidi sayılmıştır. Her mevsime, her fasla uyarak ne birbirlerine, ne de hitab etmeyi düşündükleri insanlara bir katkıda bulunabilmişlerdir.

Sağın düşünceden korkusu da elinden gelen yegâne şeyin yasaklamak, bastırmak ve sınırlandırmak olduğu inancına varmıştır. Fakat sağ da asla değil, fasla sadık kaldığından bir süre önce yasakladığı şeyin bir süre sonra avukatlığını üstlenmek zorunda kalmış, bir dönem bastırdığı şeyi bir dönem sonra körüklemek gereğiyle yüzyüze gelmiştir. Başlangıçta sağ görüşleri koruyabilmek için çektiği sınırlar, fasıl gereği tabiat değiştirince kendini cendereye alan sınırlar olmuş. Bu kez de bir zamanlar çektiği sınırlara, sağ düşünce sahipleri kendileri saldırır olmuşlardır. Bütün bunlar Türkiye'de sol ve sağ görüşlerin derin düşünmekten her fasılda kaçıyor olmalarının sonuçlarıdır. Asla dönük, temellere yönelmiş bir düşünme tarzı daha en başta sağda ve solda mevcudiyetlerini tehdit edecekleri endişesiyle reddedilmiş; her zaman o günün geçerli havası esas kabul edilmiştir. Böylece sağın ve solun elinde sadece "kullanışlı" kişiler vardır; ama yarayışlı kişiler yoktur.

Belki de sağdaki ve soldaki bu sathî bağlantılar temelli görüşlere meyleden, aslını arayan ve kendi gerçeğini ilk sırada tutan kişilerin zaman içinde Müslüman camia çerçevesinde yoğunlaşmasına yol açmış olabilir. Çünkü Türkiye'de Müslümanlık insanın yerküre üstündeki mevcudiyetinden başlayarak,

tarih içindeki, bir topluma mensup olma tarzındaki bütün bağları anlamlandıran, bunların asıllarını akletmeyi öngören bir düşünce alanını sağlamaktadır. Akletmeden İslâm'a girmek mümkün olmadığı gibi, akletmeden Müslüman kalmak da mümkün değil. Sağın ve solun düşünce korkusunu Müslümanların hissetmesi bahis konusu değil. Bunun kadar önemli bir başka nokta da sağ ve sol görüş sahiplerinin akletmeye başladığı halde hâlâ sağ ve sol görüşlerde kalmayı temin edecek bir merkezinin olmayışıdır. Sağcı veya solcu akletmeye başladıktan itibaren önce kendi delillerinden kuşku duymak zorunda kalır. Bu da onu bir merkezden mahrum eder. Müslüman ise akletme suretiyle kendi delillerini eleyerek merkeze doğru seyreder. Böylece düşüncenin çözülemeyecek bağını keşfetmek Müslümanların akletmelerinin bir imtiyazı olarak belirginleşir.

Bunun günlük hayattaki en göze görünür tarafı Müslümanların birbirlerinin yükünü kendi yükleri sayarak omuzlamalarıyla ortaya çıkar. Siyaset alanında da her Müslümanın katettiği mesafe bir diğerinin bir adım daha ileriye ulaşmasını sağlayacak bir kazançtır. Elbette Müslümanlar hakkında dile getirdiğim özelliklerin gerçeklerle uyuşmadığını ve zaman zaman benim söylediklerimin tersi durumların ağır bastığını söyleyenleriniz çıkacaktır. Ama ben Müslümanlar derken büyük sayılardan sözetmiyorum. Dikkatle ve ısrarla bir avuç Müslümandan bahsediyorum. Onlar her zaman azınlıktadır ve fakat etkilerinde bir cesamet vardır. Büyük çoğunluğun güzidelerine atfettiğimiz vasıflara sahiptir onlar. Müslümanlar hakkında söylediklerime itiraz edenler kendilerine bakıp karar versin, uzaktaki ve kendini uzak hissettiklerine bakarak değil.